„HARTA SONORĂ” A GRAIURILOR DACOROMÂNE VORBITE ÎN AFARA GRANIȚELOR ROMÂNIEI

« LA CARTE SONORE » DES PATOIS DACOROUMAINS PARLÉS EN DEHORS DES FRONTIÈRES DE LA ROUMANIE

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ
„IORGU IORDAN – ALEXANDRU ROSETTI”

„HARTA SONORĂ” A GRAIURILOR DACOROMÂNE VORBITE ÎN AFARA GRANIȚELOR ROMÂNIEI

de

MARIA MARIN, CARMEN-IOANA RADU, DANIELA RĂUȚU, MARILENA TIUGAN

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Bucureşti, 2016

Copyright © Editura Academiei Române, 2016
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5
050711, București, România,
Tel: 4021-318 81 46, 4021-318 81 06
Fax: 4021-318 24 44
E-mail: edacad@ear.ro
Adresă web: www.ear.ro

Referenți științifici: acad. MARIUS SALA
GH. CHIVU, membru corespondent
al Academiei Române

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
"Harta sonoră" a graiurilor dacoromâne vorbite în afara granițelor României /
Maria Marin, Carmen-Ioana Radu, Daniela Răuțu, Marilena Tiugan. –
București: Editura Academiei Române, 2016
ISBN 978-973-27-2693-8

I. Marin, Maria
II. Radu, Carmen-Ioana
III. Răuțu, Daniela
IV. Tiugan, Marilena

811.135.1'282

Această carte a fost tipărită cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

www.dprp.gov.ro

Conținutul acestei cărți nu reprezintă poziția oficială a Departamentului Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

Redactor: Alexandra CIUTACU
Tehnoredactor: Doina STOIA
Procesare computerizată: Magdalena MIHAI
Coperta: Mariana ȘERBĂNESCU

Bun de tipar: 10.08.2016. Format: 16/61 × 86
Coli de tipar: 11,25
C.Z. pentru biblioteci mari: 459·0 (≈)
C.Z. pentru biblioteci mici: 459

Lucrare dedicată sărbătoririi a 150 de ani
de la înființarea Academiei Române

INTRODUCERE

1. Necesitatea culegerii de material ilustrativ pentru variantele regionale ale limbii a devenit un loc comun în dialectologia modernă. Motivele invocate, de obicei, cel puțin pentru graiurile românești vorbite între granițele României, se referă la „pericolul" acțiunii nivelatoare exercitate de limba literară/standard asupra tuturor generațiilor de vorbitori.

Pentru graiurile românești din afara granițelor, chestiunea trebuie privită din altă perspectivă: în cazul acestora, date fiind împrejurările istorice în care populația de etnie română a fost nevoită să evolueze în medii aloglote, s-a produs slăbirea şi reducerea treptată a funcțiilor limbii materne în favoarea limbilor oficiale din țările respective. În aceste condiții, cunoaşterea şi studierea idiomurilor românești vorbite de jur-împrejurul granițelor României ori mai departe, în arii laterale, insulare sau izolate de restul românității, devin stringente.

2.1. După 1990, odată cu reactivarea relațiilor ştiințifice şi a schimburilor dintre Academia Română şi Academiile de Ştiințe din țările vecine (Republica Moldova, Ucraina, Ungaria, Serbia, Bulgaria), echipe de cercetători din Sectorul de Dialectologie al Institutului de Fonetică şi Dialectologie şi, ulterior, al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti", în colaborare cu institutele de profil din țările amintite, au întreprins o serie de deplasări pe teren, urmărind culegeri de material dialectal din comunitățile de români. Cercetările au vizat înregistrarea pe benzi de magnetofon, pe casete audio sau pe reportofon a unor eşantioane de texte (reprezentând descrierea unor obiceiuri tradiționale, a unor activități cu specific rural, povestiri, amintiri etc.), culese după metodele şi principiile *Arhivei fonogramice a limbii române* (AFLR) (TDO: XIX–XX), adaptate la realitatea social-economică şi sociolingvistică a comunităților anchetate.

2.2. Culegerea materialului s-a realizat cu participarea unor echipe de 4–6 cercetători (dialectologi şi sociolingvişti) de la Bucureşti, respectiv, de la institute cu profil lingvistic din Chişinău, Kiev, Budapesta, Belgrad şi Sofia. Astfel, în decursul a mai puțin de 20 de ani (între 1991 şi 2009), s-au înregistrat texte dialectale din 82 de localități. Materialul rezultat (tezaurizat în AFLR) reprezintă surse documentare

de o importanţă deosebită pentru lingvistica românească şi cea romanică, în general, respectiv, pentru dialectologia românească, diacronică şi sincronică, istoria limbii, pragmatica şi analiza comunicării verbale, în particular, dar şi pentru sociolingvistică, etnolingvistică, etnologie etc.

3. Argumentele pentru susţinerea necesităţii de a cunoaşte şi de a studia limba română vorbită (la nivel dialectal) în afara graniţelor ţării sunt numeroase şi variate, vizând aspecte precum:

– cel cantitativ-numeric/demografic: limba română este folosită ca mijloc de comunicare de circa 30 000 000 de oameni, dintre care în afara României trăiesc 10 590 600, ceea ce reprezintă 35% (Moldovan 2000: 130)[1];

– cel spaţial-teritorial: româna şi variantele ei dialectale sunt utilizate pe spaţii întinse, atât de-a lungul graniţelor în *toate* ţările vecine, cât şi în zone mai îndepărtate de România;

– cel ştiinţific: cercetarea graiurilor româneşti vorbite dincolo de hotarele ţării prezintă interes din diverse unghiuri de vedere, dintre care amintim importanţa acestora, în general, pentru extinderea şi îmbogăţirea imaginii asupra limbii române actuale vorbite şi, în special, pentru identificarea trăsăturilor care apropie aceste graiuri de subdialectele dacoromâne[2], dar şi a particularităţilor care le individualizează.

[1] Evaluările privind numărul vorbitorilor de limbă română din afara ţării au în vedere, în general, atât pe cei care trăiesc în comunităţi stabile din jurul graniţelor României sau din enclave situate la sute de kilometri distanţă, unde graiul a fost şi este relativ unitar, cât şi pe cei din comunităţi (instabile) – al căror număr variază de la o perioadă la alta –, aflaţi în ţări precum Spania, Anglia, Italia, unde graiurile nu se mai regăsesc decât la nivelul microcomunităţilor. Dintre contribuţiile dedicate românilor emigranţi, menţionăm cartea semnată de Anca Hartular, *Merem la America. Începuturile comunităţii româneşti în America*. Prefaţă de Mary Leuca, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1996. Lucrarea reprezintă o culegere de texte dialectale (notate într-o transcriere fonetică simplificată/literarizată) şi reuneşte o serie de interviuri realizate cu români plecaţi din România la începutul secolului al XX-lea (1900–1920) şi urmaşi ai acestora – copii şi nepoţi –, stabiliţi în câteva centre urbane din S.U.A.

[2] De reţinut că fiecare dintre subdialectele dacoromânei are prelungiri, mai mult sau mai puţin întinse geografic, în afara ţării: subdialectul moldovean – în Republica Moldova şi, mai departe, în Transnistria, apoi în nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţei din Ucraina, subdialectul maramureşean – în Regiunea Transcarpatică din Ucraina de vest, subdialectul crişean – în sud-estul Ungariei, subdialectul bănăţean – în sud-sud-estul Ungariei şi în estul Serbiei (Banatul Sârbesc), subdialectul muntean – în sudul Basarabiei şi în nordul Bulgariei.

În ciuda trăsăturilor lingvistice specifice fiecărei zone, explicabile prin apartenența graiurilor la grupuri/subdialecte diferite ale dacoromânei şi prin evoluția lor în medii aloglote, aceste idiomuri evidențiază unitatea limbii române şi a gândirii româneşti. De asemenea, aceste grupuri de populație sunt o ilustrare remarcabilă a modului de constituire a comunităților socioculturale, caracterizate prin frecvența contactelor sociale şi lingvistice, precum şi prin împărtăşirea unor seturi comune de norme comportamental-verbale şi de valorizare socială şi culturală. Şi, nu în ultimul rând, aceste grupuri de populație au drept principal suport aşa-numitele *granițe subiective*, a căror problematică nu a fost elucidată până în prezent.

4. Rezultatele cercetărilor dialectale asupra românilor din afara granițelor au fost publicate în patru volume, apărute cu sprijinul Editurii Academiei Române şi/sau al Departamentului Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni din cadrul Ministerului Afacerilor Externe: *Graiuri româneşti din Basarabia, Transnistria, nordul Bucovinei şi nordul Maramureşului. Texte dialectale şi glosar* (= TD–Bas.)[3], *Graiuri româneşti din Ungaria. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar* (= TD–Ung.)[4], *Graiuri dacoromâne din nordul Bulgariei. Studiu lingvistic. Texte dialectale şi glosar* (= TD–Bulg.), *Graiuri româneşti de la est de Nistru. Texte dialectale şi glosar* (= TD–Nistru). Detalii privind

[3] Conform unui acord ştiințific încheiat, la începutul anilor '90 ai secolului trecut, între Institutul de Fonetică şi Dialectologie al Academiei Române şi Institutul de Lingvistică al Academiei de Ştiințe a Republicii Moldova, cercetările noastre nu au vizat graiurile moldoveneşti de pe teritoriul Republicii Moldova, întrucât acestea constituiau obiectul unei înțelegeri ştiințifice stabilite între institutul de la Chişinău şi Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide" din Iaşi. Drept urmare, deşi, pe parcursul unora dintre cercetările de teren desfăşurate la românii din diverse zone ale Ucrainei, am beneficiat de ajutorul material semnificativ (constând în asigurarea transportului şi a cazării) din partea conducerii institutului din Chişinău şi de aportul şi experiența colegilor-dialectologi, în special din partea domnului Vasile Pavel, investigațiile noastre dialectale nu au avut în vedere decât trei localități din Republica Moldova, dintre care doar Giurgiuleşti, raionul Vulcăneşti, este reprezentată în materialul cuprins în lucrarea de față (TD–Bas.: X).

[4] O variantă a volumului TD–Ung., simplificată în privința transcrierii fonetice, a fost publicată de Maria Marin şi Iulia Mărgărit, sub titlul *Românii din Ungaria. Texte. Glosar. Studiu lingvistic*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2013.

anchetele de teren şi echipele (din ţară şi din străinătate) participante la culegerea materialului sunt prezentate în prefeţele acestor lucrări. Amintim astfel că în afară de autori, la deplasările pe teren au luat parte cercetători din Bucureşti: Bogdan Marinescu, Ion Ionică, Magdalena Vulpe, din Chişinău: Valentina Corcimari şi din Kiev: Liubov Lazarenko.

Pe lângă acestea, în momentul de faţă se pregătesc pentru tipar alte două lucrări, cu profil asemănător: 1. Maria Marin, Victorela Neagoe, Iulia Mărgărit, Vasile Pavel, *Graiuri dacoromâne din sud-estul Ucrainei. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*, în a cărui *Introducere* este prezentată, pe larg, zona cercetată, în cele două anchete de teren din vara şi din toamna anului 1998, la care, alături de autori, au luat parte Vasile Sclifos din Chişinău şi Liubov Larazenko din Kiev. Volumul mai cuprinde texte culese de Vasile Pavel, în anul 1996, din trei localităţi situate în zona Munţilor Caucaz din Federaţia Rusă; 2. Maria Marin (coord.), Viviana-Monica Fătu, Mara Iuliana Manta, Carmen-Ioana Radu, Daniela Răuţu, *Graiuri româneşti din Banatul Sârbesc. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*. Lucrarea se bazează pe textele culese (şi transcrise selectiv) din 13 localităţi situate în estul Serbiei – Voivodina[5], culegere realizată, în cadrul a trei deplasări pe teren efectuate, în anii 2007, 2008, 2009, de Maria Marin, Daniela Răuţu şi Dana-Mihaela Zamfir, însoţite, sfătuite şi sprijinite de Biljana Sikimić şi Aleksandra Đurić, cercetătoare la Institutul de Studii Balcanice din Belgrad.

5. Limba naţională în variantele ei dialectale constituie una dintre cele mai semnificative modalităţi de manifestare a culturii unui anumit grup etnic şi, fără îndoială, unul dintre indiciile privind identitatea acestuia.

Necesitatea stringentă de a culege şi de a păstra în condiţii corespunzătoare un corpus de texte cât mai bogat este impusă de situaţia precară în care se află limba maternă în majoritatea zonelor cercetate. Cu rare excepţii, cum ar fi unele sate din nordul Bucovinei,

[5] În anchetele din Serbia nu i-am avut în vedere pe românii din Valea Timocului, întrucât cercetarea graiului acestora este inclusă în planul ştiinţific al colegilor de la Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu” din Cluj-Napoca.

din Maramureşul de la nord de Tisa şi din Banatul Sârbesc, graiurile româneşti din afara graniţelor ţării sunt pe cale de disoluţie, lucru evidenţiat de faptul, uşor de constatat, că doar generaţia vârstnică mai utilizează limba maternă. Limba română nu dispare din cauza unui bilingvism activ, echilibrat şi aditiv, ci din cauza bilingvismului invaziv şi agresiv; ea îşi pierde, mai întâi, funcţiile sociale, restrângându-şi, treptat, sfera de utilizare la mediul familial şi apoi, în unele comunităţi, cum este cea din Ungaria, aproape exclusiv, la cel strict religios (cf. Borbély 2001: 238; 2013: 18; Marin 2015: 171). Faza următoare este pierderea deprinderii şi, din păcate, a necesităţii de a mai vorbi româneşte şi astfel fraza formulată de Iosif Popovici acum mai bine o sută de ani: „Fiinţa noastră e legată de limba noastră; până când avem o limbă şi o vorbim, până atunci noi vom fi români" (*apud* Berényi 1996: 5) devine dureros de actuală.

Întrucât cercetările întreprinse asupra graiurilor româneşti vorbite în afara graniţelor României s-au concretizat în colectarea unui material lingvistic irepetabil, considerăm că este o datorie înţeleasă de la sine de a pune în circulaţie, şi prin înregistrările de pe acest DVD, măcar câteva mostre din vorbirea românilor care trăiesc în afara hotarelor ţării, spre cunoştinţa unui public pe cât se poate mai numeros.

6. În selectarea materialului din această lucrare s-au avut în vedere câteva criterii.

6.1. Pentru alegerea zonelor şi a localităţilor, s-a urmărit o repartiţie cât mai echilibrată din punct de vedere zonal/geografic, astfel încât să fie cuprinse comunităţi de români reprezentative, aflate în toate ţările din jurul României (v. *Harta 1*): Republica Moldova (*Harta 2*), Ucraina (*Hărţile 5*, *6*), Ungaria (*Harta 7*), Serbia (*Harta 8*), Bulgaria (*Harta 9*), dar şi din spaţiul situat la est de Nistru, până în sud-estul Ucrainei (între Bug, Nipru, Doneţ) (*Harta 3*) şi din regiunea Krasnodar din sudul Federaţiei Ruse (*Harta 4*).

6.2. În ceea ce priveşte informatorii, singura variabilă este cea de sex, categoria de vârstă, dată fiind situaţia de pe teren, neconstituind, de regulă, un criteriu de selecţie a subiecţilor. În consecinţă, textele selectate aparţin vorbitorilor vârstnici, marea majoritate peste

65 de ani, bărbaţi şi femei (uneori, soţ şi soţie), buni cunoscători şi păstrători ai idiomului matern, cu particularităţi de grai specifice zonei de rezidenţă.

6.3. Textele au fost alese astfel încât, pe lângă varietate din punctul de vedere al conţinutului şi bogăţie sub aspectul particularităţilor lingvistice (fonetice, morfosintactice, lexicale), acestea să reprezinte, sub diverse aspecte, graiul căruia aparţin.

Pentru îndeplinirea tuturor acestor cerinţe, Maria Marin şi Marilena Tiugan s-au consultat cu Victorela Neagoe, coautoare pentru majoritatea volumelor menţionate mai sus.

7. Ca şi în cazul lucrării *„Harta sonoră" a graiurilor şi dialectelor limbii române* (Marin, Tiugan 2014), textele dialectale care însoţesc varianta sonoră sunt redate atât în transcriere fonetică, oglindind fidel rostirea din grai, cât şi într-o formă literarizată.

Intervenţiile anchetatorilor sau ale altor participanţi ocazionali, redate în transcriere literară, între paranteze drepte, au fost reţinute cu scopul de a putea fi urmărite desfăşurarea anchetei şi modul în care acestea influenţează însăşi formularea şi organizarea răspunsului.

Spre deosebire de fragmentele din volumele dialectale menţionate (v. *supra*, p. 9), textele din această lucrare sunt reproduse, în măsura în care a fost cu putinţă, integral, oferind posibilitatea corelării variantei scrise cu cea sonoră (înregistrată pe DVD). Totuşi, pentru a nu fragmenta foarte des textul şi a nu-l încărca inutil, nu au fost notate intervenţiile scurte, nesemnificative (de tipul: *da*, *aşa*, *îhî!*, *bine* etc.) din partea anchetatorilor sau a unor persoane care asistă la înregistrare, întrucât acestea nu afectează cursivitatea relatării, ci doar au rolul de stimulare a vorbitorilor, marcând, totodată, implicarea (afectivă) a cercetătorilor.

Notarea gesturilor, operaţie absolut necesară pentru înţelegerea corectă şi complexă a textului, s-a redat, atât în varianta transcrisă fonetic, cât şi în cea literarizată, în cadrul notelor de subsol, care cuprind, de asemenea, explicaţii privitoare la întreruperile provocate de factori

extralingvistici (oftat, plâns[6], intrarea unei persoane în camera de înregistrare etc.) sau detalii referitoare la unele nume proprii, care pot crea ambiguități.

7.1. Cu prilejul acestei transpuneri a textului dialectal în variantă literară s-au ivit o serie de probleme legate de respectarea autenticității vorbirii populare (locale), astfel încât cititorul (care nu consultă varianta transcrisă fonetic) să-şi poată forma totuşi o imagine cât mai apropiată de grai. S-a urmărit, astfel, redarea textului dialectal într-o formă adecvată pentru punerea în circulație şi utilizarea în scopuri ştiințifice (şi nu numai), dar şi pentru înțelegerea şi „decodarea" corectă a materialului cules în cadrul anchetelor de teren, publicat (în transcriere fonetică) sau aflat în arhiva sonoră.

Dificultatea unui asemenea demers constă, între altele, în reliefarea trăsăturilor specifice idiomurilor unor vorbitori de grai românesc, bilingvi, aflați în contact lingvistic permanent cu populații de altă etnie, care vorbesc limbi diferite genetic de română (slave sau fino-ugrice). Totodată, trebuie luat în considerație faptul că atât populația românească la care ne referim, cât şi cea reprezentând limba oficială, dominantă, nu vorbesc o variantă standard a limbilor respective, ci una dialectală, locală, în care, cel puțin în cea din Ucraina, se suprapun elemente din limbile rusă şi ucraineană. De aceea, în „literarizarea" folosită de noi se simte, adesea, nevoia unor explicații/glosări neobişnuite şi inutile într-un text înregistrat de la vorbitori monolingvi. În aceste condiții, a fost de-a dreptul o aventură uneori să ne descurcăm în „hățişul" de situații cărora am încercat să le găsim rezolvare.

Trebuie avut în vedere, totodată, faptul că vorbitorii de limbă română folosesc graiul matern rar sau aproape deloc, aşa încât, în fața cercetătorilor care le cer să vorbească româneşte, încearcă să se „descurce" după posibilitățile proprii. De aceea, cu atât mai mult, considerăm că textele incluse în acest volum reprezintă un material de o valoare inestimabilă, greu de evaluat la prima vedere, iar „literarizarea" lui, aşa cum am realizat-o, este, după părerea noastră, varianta cea mai apropiată de graiul/coineea înregistrat(ă) pe teren.

[6] Pentru marcarea râsului s-au folosit convențiile grafice: [!], [!!] (v. *infra*, p. 28).

7.2. Tipul de transpunere a textului dialectal într-o variantă „literară" este asemănător cu cel utilizat, de exemplu, în citatele ilustrative folosite de Magdalena Vulpe (1980) sau în cele din Gl. Munt. şi DGS.

Pentru a face textul cât mai accesibil, în măsura în care ne-am putut descurca cu mijloacele de redare grafică specifice limbii române literare (altfabetul standard), am renunțat la o serie de notații fonetice care marchează particularitățile dialectale „previzibile" (în sensul de regulate şi specifice pentru una sau mai multe arii dialectale), cum sunt:

− închiderea/deschiderea vocalelor;

− palatalizarea anumitor serii consonantice (labiale, dentale ş.a.);

− caracterul dur/moale al consoanelor etc.

Păstrarea în transcriere a unor particularități fonetice ca cele enumerate mai sus ar fi creat ambiguități morfologice de tipul:

− neutralizarea opoziției de număr la substantive şi adjective, ca urmare a „lichidării" opoziției fonetice *ă*/*e* după consoane dure: de pildă, pluralul dialectal *cotăriță* s-a redat prin *cotărițe*;

− neutralizarea opoziției de număr la substantive masculine care în anumite graiuri păstrează/dezvoltă elementul palatal din reflexul finalelor latine *-arius*/*-torius*: *pilar**į*** „negustor de păsări", *vânzător**į*** – caz în care formele de singular s-au literarizat *pilar*, *vânzător*, pentru a fi diferențiate de cele de plural, în *-ri*;

− neutralizarea opoziției de determinare la substantivele dialectale care îl păstrează pe *-u* final (asurzit sau plenison); transcrierea prin *u* a desinenței etimologice ar fi atras, în cazuri de acest tip, confuzia *grafică* între formele determinate şi cele nedeterminate. Din acest motiv, formele de tipul *tenḱ**ų*** „porumb" s-a literarizat *tenchi* (nu *tenchi**u***).

Cu toate acestea, transcrierea „literarizată" a textelor este departe de a fi o „traducere" a lor în limba română literară actuală. Enumerăm în continuare tipurile de fenomene dialectale păstrate în transcriere:

7.2.1. Fenomene fonetice. Dincolo de simplificarea constând în echivalarea fonetismelor regulate în graiuri cu corespondentele lor literare corespunzătoare, au fost reținute în forma literarizată:

− fonetismele specifice limbii române vechi, păstrate în graiuri în forme identice sau parțial evoluate în raport cu formele curente în cele mai vechi texte (*cătă*, *fărină*, *mâne*, *pâne*, *îmblă* etc.);

− accidentele fonetice (*bătârn*, *pomânt*, *fumeie*, *sclugă*, *sungur* etc.);

− fonetismele atipice, întâlnite, mai mult sau mai puțin izolat, în anumite zone (*pin*, *pră*, *pingă* etc.);

− fenomene de fonetică sintactică: redarea unor rostiri cu sinereză sau cu eliziune la joncțiunea dintre vocala finală a unui cuvânt şi vocala inițială a celui următor: *şi-apoi*, *de-atunci*, *o-mbătrânit*, *s-o-nchis* etc. Redarea sinerezei este uşor îngreunată în cazurile care necesită introducerea unei glosări pentru unul dintre termeni (*la june-o fost = la june* [= mire] *o fost*). De asemenea, este dificilă redarea foarte transparentă a eliziunii atunci când vocala elidată este una a cărei suprimare produce ambiguitate la nivelul decodării textului (*mic-aşa = mică aşa*, *şî sar-o vinit = şi seara o venit* etc.).

7.2.2. Fenomene morfofonetice. Fenomenele care nu sunt pur fonetice, ci țin de modificări analogice (în speță de anumite tipuri de alternanțe fonetice care se produc în flexiune) sunt redate ca atare: *brezde* „brazde", *căpre* „capre", *gremezi* „grămezi", *închig* „închid".

Pentru autenticitatea graiurilor, se păstrează o serie de variante populare (şi arhaice) ale pronumelor şi adverbelor (*amu* „acum", *nime* „nimeni", *nica* „nimic"), precum şi forma scurtă (cu protează) a verbului *a fi* la pers. 3 sg. a indicativului prezent: *(î)i*.

7.2.3. Fenomene morfologice. În transcriere transpar, printre altele, următoarele tipuri de trăsături dialectale:

− formele iotacizate (etimologice sau secundare) ale verbelor: *auz* „aud", *spuu* „spun", *poci* „pot", *să vie* „să vină" etc.;

− omonimia 3–6 la verbele aparținând conjugărilor a II-a – a IV-a (specifică graiurilor munteneşti, dar extinsă şi în afara lor) este redată ca atare: *ei spune* „ei spun", *ei face* „ei fac", *ei merge* „ei merg";

− fenomenele de modificare a tipului de conjugare sunt şi ele reflectate în transcriere; astfel este trecerea de la conjugarea a III-a la a II-a (*noi făcem*);

− morfemul *şi* care apare în locul lui *să* din conjunctivul limbii literare este păstrat şi glosat de fiecare dată, pentru evitarea ambiguității;

− modificarea analogică a radicalului verbului *a merge* (după etimologicul *a cure* „a curge"): *mere* „merge".

7.2.4. Fenomene sistematice de encliză. În anumite graiuri există o tendință foarte specifică de sudare a cuvintelor din diferite clase morfologice cu particule enclitice. Fenomenul variază de la adjoncțiunea lui *-şi* la adverbe şi pronume relative (*careşi*, *undeşi* etc. – fenomen care continuă o particularitate a limbii române vechi) la adjoncțiunea „automată" a unui *-i*, fără distincție între clasele morfologice, ci extinsă deopotrivă la adverbe (*amui*, *univai* „undeva"), substantive (*mamai*) sau adjective pronominale (*mama mei*) (cf. Neagoe 2016).

7.2.5. Fenomene lexicale. Textele dialectale au rămas nemodificate în transcriere sub raportul unităților lexicale absente din limba română literară. Fiecare termen dialectal este urmat, în textul literarizat, de glosarea lui; glosarea se dă atunci când termenul apare pentru prima dată într-un text şi, în anumite cazuri, chiar la fiecare ocurență a termenului respectiv (de exemplu, atunci când există riscul confuziei între omonime). Glosările se dau:

− pentru unități lexicale specifice: *marle* [= tifon], *cumlău* [= aluat pentru dospit], *croampe* [= cartofi], *imală* [= noroi, tină], *ciuvan* [= covată, albie], *brâncă* [= mână], *făsui* [= fasole] ş.a.;

− pentru formele generale devenite nerecognoscibile ca urmare a unor alterări neobişnuite: *haba* [= (de)geaba], *o* [= ori, sau].

Pentru evitarea confuziilor, unele forme au fost întregite fonetic prin folosirea parantezelor drepte: *apă*[i], *o fo*[st] etc.

Ortografia utilizată respectă, în general, regulile din DOOM[2], cu precizarea că la substantivele terminate în consoană, articolul hotărât *-l* (care, în limba vorbită – mai ales la nivel dialectal – este aproape fără excepție suprimat) nu este marcat; fac excepție substantivele terminate în *u* (*grâu*, *alitău*, *socru* etc.), în cazul cărora, pentru evitarea confuziei cu forma nearticulată, *-l* a fost notat între paranteze drepte (*grâu*[l], *alitău*[l], *socru*[l] etc.).

8. Alcătuirea corpusului de material inclus în lucrare a necesitat, aşadar, o serie de operații, realizate după cum urmează:

– selectarea textelor din volumele publicate[7]: Maria Marin şi Marilena Tiugan;

– alegerea şi transcrierea textelor nepublicate, inedite, preluate din AFLR: Maria Marin, Carmen-Ioana Radu, Daniela Răuţu;

– audierea textelor selectate şi transcrise anterior, în vederea stabilirii formei corespunzătoare variantei finale înregistrate pe DVD: Marilena Tiugan;

– literarizarea textelor şi glosarea elementelor/formelor zonale/ dialectale: Maria Marin, Marilena Tiugan;

– pregătirea pentru tipar, corecturi pentru întregul volum: Carmen-Ioana Radu, Daniela Răuţu;

– întocmirea hărţilor: Daniela Răuţu;

– procesarea computerizată a corpusului de texte şi a întregului volum: Magdalena Mihai.

9. Operaţiile de pregătire a materialului sonor în vederea includerii pe DVD au fost asigurate de Aurelian Lăzăroiu. Menţionând că textele reproduse în lucrarea de faţă sunt preluate *în întregime* din AFLR, se impun câteva precizări.

Înregistrările din arhivă, efectuate pe teren, de cele mai multe ori, în condiţii tehnice şi acustice precare, se prezintă, de regulă, la un nivel calitativ modest[8]. În vederea transpunerii pe DVD a materialului sonor înregistrat de către cercetători pe teren s-au impus o serie de

[7] Majoritatea mostrelor de grai prezentate aici au fost publicate în culegerile de texte dialectale, după cum urmează: TD–Bas. (Giurgiuleşti: p. 1–2; Ghidirim: p. 139–140; Igeşti: p. 204–205; Boian: p. 248–249; Biserica Albă: p. 322–325); TD–Nistru (Dikovka: p. 7–9; Bairak: p. 112–114); TD–Ung. (Bedeu: p. 6–8; Micherechi: p. 51–52; Otlaca-Pustă: p. 72–74; Chitighaz: p. 91–92; Bătania: p. 111–119; Cenadul Unguresc: p. 127–128); TD–Bulg. (Lenkovo: p. 127–128; Zagrajden: p. 151–152; Zlatia: p. 210–212; Slivovik: p. 262–263).

[8] Menţionăm că una dintre cerinţele impuse pentru cercetările dialectale de teren, în general, pentru cele înregistrate sonor, în special, este asigurarea unui mediu ambiant cât mai apropiat de *comunicarea orală naturală/reală*, ceea ce exclude, de la început, amenajări speciale: o anumită distanţă a vorbitorului faţă de microfon, linişte totală în camera de înregistrare (fără ecou sau reverberaţie sonoră), în curte şi, eventual, pe strada unde se află casa în care se face înregistrarea etc.

operaţii tehnice specifice: digitalizare, editare, corecţie de frecvenţă, viteză, nivel şi reducere a zgomotului. În final, semnalele digitale au fost transferate pe discul digital MP3 ataşat, în vederea multiplicării, în următoarea ordine: 00.[9] Giurgiuleşti (4'35"), 01. Ghidirim (4'55"), 02. Novogrigorievka (3'21"), 03. Dikovka (4'46"), 04. Bairak (5'12"), 05. Moldovanskoe (3'49"), 06. Boian (4'05"), 07. Igeşti (5'53"), 08. Biserica Albă (5'36"), 09. Bedeu (4'07"), 10. Micherechi (3'24"), 11. Otlaca-Pustă (4'49"), 12. Chitighaz (3'06"), 13. Bătania (4'44"), 14. Cenadul Unguresc (2'40"), 15. Marcovăţ (4'24"), 16. Lokve (9'16"), 17. Straja (5'58"), 18. Glogonj (3'16"), 19. Slivovik (6'00"), 20. Zlatia (6'29"), 21. Zagrajden (3'56"), 22. Lenkovo (2'56") (v. *Harta 1*).

10. În încheiere, adresăm mulţumirile noastre domnului Ion Istrate, consultant la Optical Disc Solutions, pentru realizarea şi multiplicarea DVD-ului în condiţii tehnice deosebite.

Totodată, subliniem că apariţia lucrării nu ar fi fost posiblilă fără sprijinul financiar acordat de către Departamentul Politici pentru Relaţia cu Românii de Pretutindeni din cadrul Ministerului Afacerilor Externe, căruia îi mulţumim călduros.

Nu în ultimul rând, recunoştinţa şi gratitudinea noastră se îndreaptă, deopotrivă, către domnul director al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" al Academiei Române, acad. Marius Sala, şi către Editura Academiei Române, conducerea acesteia, care, înţelegând importanţa lucrării, ne-au sprijinit în publicarea ei.

[9] Numărul de ordine al localităţilor coincide cu indicativul aflat pe DVD, care se regăseşte la începutul fiecărui text din satele selectate (File MP3-000, File MP3-001 etc.)

TRANSCRIEREA FONETICĂ

Transcrierea fonetică utilizată în acest volum are la bază sistemul *Atlasului lingvistic român*, căruia i s-au adus unele modificări sau completări impuse de realitatea fonetică a graiurilor cercetate (vezi, mai jos, lista semnelor).

În scopul de a nota intonația – fie şi în mod aproximativ – şi beneficiind, în prezent, de experiența dobândită în transcrierea textelor dialectale, s-au preluat inovațiile adoptate de colectivul de dialectologi de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" al Academiei Române. Aceste inovații au fost prezentate pe larg în volumele TD–Porțile de Fier (XXXIII–XXXVI) şi TDM, I (XVII–XIX) şi utilizate în toate volumele de texte dialectale menționate în partea introductivă (v. p. 9–10). Ele au fost aplicate, cu unele adaptări, de către dialectologii ieşeni la editarea culegerilor de texte moldoveneşti (TD–Mold., Bucov., I/1: XLV–XLIX).

Astfel, s-a renunțat la semnele de punctuație: punct (.), virgulă (,), punct şi virgulă (;) şi, drept urmare, la literele majuscule[1], deoarece normele ortografice care reglementează folosirea acestor semne impun împărțirea fluxului vorbirii în grupuri semantico-sintactice, adeseori, necoincidente cu unitățile intonaționale ale exprimării orale[2]. În consecință, segmentarea textului s-a făcut cu ajutorul barelor oblice.

În structurarea unui text în unități semantico-sintactice, variația de înălțime a intonației este mai importantă decât pauza, informația lingvistică fiind preluată de tipul de intonație care precedă această pauză (Vulpe 1980: 47; Dascălu-Jinga 1989: 350). Practica transcrierii textelor dialectale evidențiază faptul că în vorbirea curentă pauzele nu coincid în mod obligatoriu cu limitele curbelor melodice; aşa se

[1] Pentru consecvență, majusculele nu sunt întrebuințate nici pentru redarea antroponimelor, a unor nume de sărbători religioase şi a toponimelor. Atunci când neutilizarea majusculelor poate crea ambiguități, s-a apelat la sistemul notelor, mult mai explicite decât simpla notare cu majusculă.

[2] Neconcordanța dintre punctuație şi prozodie a fost evidențiată adesea şi pentru limba literară (Avram 1980: 11–26).

explică, între altele, de ce, în vorbirea *allegro*, pot apărea între cuvinte aparţinând unor unităţi melodice şi sintactice diferite fenomene de *sandhi* (TDM, I: XVII; Vulpe 1980: 47).

Ţinând seama de aceste constatări, segmentarea textului s-a făcut cu ajutorul unui sistem de bare oblice, care nu au nicio semnificaţie în raport cu ortografia oficială (tradiţională). Barele notează întotdeauna sfârşitul unei unităţi de intonaţie: două bare (//) marchează intonaţia caracteristică sfârşitului unei comunicări, limita unui contur melodic terminal, iar o singură bară (/), limita unui contur melodic non-terminal[3].

Criteriul care a stat la baza delimitării unităţilor intonaţionale a fost impresia acustică subiectivă, indiferent de structura sintactică şi semantică a frazei. Aşa se explică faptul că, uneori, barele apar după un element de legătură, cum ar fi *şi* (exemplele, în acest sens, sunt numeroase).

Pentru nuanţarea acestei notaţii, care simplifică, desigur, realitatea acustică, în transcriere sunt folosite şi o serie de semne de punctuaţie tradiţionale pentru a sugera, odată cu limita unităţii intonaţionale, şi caracterul ei: semn de întrebare (?), semn de exclamare (!) şi două puncte (:). De reţinut că ultimul semn marchează o coborâre sensibilă a tonului, urmată, de obicei, de o pauză; el are, deci, o valoare „muzicală" şi nu apare automat ori de câte ori urmează vorbire directă, enumerare etc. Pentru intonaţia de suspensie, s-a păstrat, de asemenea, punctuaţia tradiţională, ea fiind notată prin trei puncte (…). S-au marcat prin acest semn pauzele perceptibile făcute de vorbitor; fără a fi însoţite neapărat de schimbarea liniei melodice, aceste pauze pot fi determinate de o ezitare a informatorului, de căutarea unui cuvânt[4], de perturbarea fluxului povestirii printr-un element/fapt exterior sau ele pot fi, pur şi

[3] Sistemul marcării unităţilor intonaţionale cu ajutorul barelor are tradiţie în dialectologia europeană (cf. TDM, I: XVII) şi continuă să fie folosit în zilele noastre (cf. Joan Veny, Lidia Pons I Griera, *Atlas lingüistic del domini català. Etnotextos del català oriental*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1998).

[4] Aceste pauze sunt frecvente îndeosebi la informatorii care au pierdut deprinderea de a vorbi în mod curent româneşte. Adeseori ele sunt precedate de lungirea sunetului anterior sau de adăugarea la ultimul cuvânt a unei vocale de sprijin (*ă*, *â*, *î*, *i*).

simplu, pauze de respirație: *cḯ̋epā‿ą́i̯a o fost... mărúntă la bo̯ámbĕ/ şî s-o sămănát cu măşḯ̋na// åşą́... grădḯ̋nă.../ lu̯oc/ cáre cum o vru‿ să sámi̯ńe̯//* (p. 136).

Un alt mijloc grafic pentru sugerarea intonației îl constituie a c c e n t u l. S-au întrebuințat următoarele tipuri de accent:

– accentul ascuțit (´) marchează vocala din silaba care poartă accentul într-un cuvânt polisilabic sau, uneori, într-un grup de cuvinte care formează, din punct de vedere accentual, o singură unitate: *mírili mi̯-o rąmás/ tăt/ tăt/ tăt ce̯-o fost‿prigą̆tít di núntâ/ bált-aşá o rąmás* (p. 78); s-au marcat prin două (sau mai multe) accente principale (ascuțite) silabe ale aceluiaşi cuvânt, fie pentru a reliefa faptul că locutorul silabiseşte cuvântul respectiv, fie, în textele ritmate, respectând întocmai intonația şi unitățile accentuale specifice acestora;

– accentul grav (`) marchează un accent secundar şi a fost notat pe cuvintele polisilabice compuse: *àlcevášca* (p. 170); *tátă-so o murít în bătá̯i̯a dîm‿pátrusprăzăc̀ĕe/* (p. 120) sau într-un grup fonetic: *pă̯i̯‿à̯m‿fóst... ma̯i̯ întḯ̋i̯e a̯m‿fost în nicoláev/* (p. 86), fiind, de cele mai multe ori, o formă a reliefării afective: *şî zḯ̋ce cătă míńe „ò‿do̯ómńe mámă”/* (p. 106).

– accentul de intensitate (˝) notează un sunet pronunțat cu un accent dinamic, energic, întâlnindu-se atât în cuvinte monosilabice, cât şi polisilabice, şi având de cele mai multe ori valoare stilistică: *da n-ő dat pi fáțâ// d-ásta o fost aşá ca mùți̯ḛ̋şti// câ tári bíni lùcr̃ám/ no̯i̯ i̯arám mũsit u̯ő̃r i̯//* (p. 80).

În sfârşit, atragem atenția că notarea sunetelor intermediare într-o formă inedită a fost impusă de motive exclusiv tehnice: în loc de litere suprapuse, s-a apelat la redarea lor prin: *k/t́*, *d́/ǵ*, *ŝ/ĉ*, *ʒ́/z* etc. (cf. TD–Bas.: XXXII).

În continuare prezentăm, în ordine alfabetică, lista semnelor întrebuințate în transcrierea fonetică a textelor.

a (cea mai deschisă vocală din seria centrală: *î*, *â*, *ă*, *ą̆*, *a*) în munt. *lac*.

å (cea mai deschisă vocală din seria posterioară: *u*, *o*, *o̧*, *å*) în trans. *cåp*.

ä (cea mai deschisă vocală din seria anterioară: *i*, *e*, *e̯*, *ȧ*, *â*) în bucov. *pä̊le* „piele”.

ȧ (*a* cu nuanță anterioară, între *a* şi *ä*) în munt. *ste̯ȧ*.

ạ (*a* închis) în olt. *mạ i̯* „mai”.

ă (vocală cu deschidere mijlocie din seria centrală) în munt. *păr*.

ą̆ (*ă* deschis) în mold. *bą̆rbát*.

ặ (*ă* închis) în olt. *pặnă* „până”.

â (vocală din seria centrală, între *ă* şi *î*, mai aproape de *î*) în mold. *cásâ* „casă”.

b (oclusivă bilabială sonoră, corespunzând surdei *p*) în munt. *bun*.

c (oclusivă velară surdă, corespunzând sonorei *g*) în munt. *corb*, semn întrebuințat înaintea vocalelor *a*, *ă*, *â*, *î*, *o*, *u*, înaintea consoanelor sau la sfârşitul cuvintelor.

ĉ (africată alveolo-palatală surdă al cărei element fricativ este un *ŝ*, corespunzând sonorei *ĝ*) în munt. *ĉáră* „ceară”.

ć (africată alveolo-palatală surdă al cărei element fricativ este un *ś*, corespunzând sonorei *đ*) în băn. *fráće* „frate”.

č (africată palato-alveolară surdă al cărei element fricativ este un *ş*, corespunzând sonorei *ǧ*) în maram. *răčă* „rece”.

ǎ̌ (africată alveolo-palatală surdă, între *ĉ* şi *č*) în maram. *čěr* „cer”.

d (oclusivă dentală sonoră, corespunzând surdei *t*) în munt. *domn*.

dʷ (oclusivă dentală sonoră, puțin palatalizată, corespunzând surdei *tʷ*) în mold. *úndʷe* „unde”.

d′ (oclusivă palato-alveolară sonoră, corespunzând surdei *t′*) în trans. *d′în* „din”.

d″ (oclusivă palatală sonoră, între d′ şi *ǵ*, corespunzând surdei *t″*) în criş. *d″în* „din”, *cád″e* „cade”, *d″ắță* „gheață”.

đ (africată alveolo-palatală sonoră, al cărei element fricativ este un *ź*, corespunzând surdei *ć*) în băn. *đes* „des”.

ḑ (africată dentală sonoră, corespunzând surdei *ţ*) în mold. *ḑîc* „zic”.

e (vocală din seria anterioară cu deschidere mijlocie) în munt. *vezi̇* „vezi”.

ę (*e* semideschis) în mold. *pi̇ęşti* „peşte”.

ę (*e* deschis) în trans. *fę́te* „fete”.

ę̑ (*e* şi mai deschis) în bucov. *vę̑́de* „vede”.

ẹ (*e* închis) în mold. *laptẹ* „lapte”.

ĕ (vocală centrală cu nuanţă anterioară, între *ă* şi *e*) în băn. *fáśĕ* „face”.

ę̆ (*ĕ* deschis, între *ą̆* şi *ę*) în trans. *aşę̆́* „aşa”.

f (fricativă labio-dentală surdă, corespunzând sonorei *v*) în munt. *fîn*.

g (oclusivă velară sonoră, corespunzând surdei *c*) în munt. *gol*.

ĝ (africată alveolo-palatală sonoră al cărei element fricativ este un *ẑ*, corespunzând surdei *ĉ*) în munt. *ĝem* „gem”

ğ (africată palato-alveolară sonoră al cărei element fricativ este un *j*, corespunzând surdei *č*) în maram. *ğăr* „ger”.

ğ̆ (africată alveolo-palatală sonoră, între *ĝ* şi *ğ*) în maram. *ğ̆ănă* „geană”.

ǵ (oclusivă velară sonoră palatală, corespunzând surdei *ḱ*) în munt. *ǵem* „ghem”.

h (fricativă laringală surdă) în trans.-mold. *há̱i̯nă* „haină”.

ɧ (fricativă laringală sonoră) în trans. *hóɧot* „hohot”.

ɦ (fricativă palatală surdă, corespunzând sonorei *y*) în mold. *ɦir* „fir”.

χ (fricativă velară surdă, corespunzând sonorei *γ*) în munt. *χá̱i̯nă* „haină”.

i (vocala cea mai închisă din seria anterioară) în munt. *fir*.

į (*i* deschis) în mold. *védį* „vede”.

î (vocala centrală cea mai închisă, cu o nuanţă anterioară, între *i* şi *î*) în trans. *rîu̯* „râu”.

î (vocala cea mai închisă din seria centrală) în munt. *cînd*.

j (fricativă palato-alveolară sonoră, corespunzând surdei *ş*) în trans.-mold. *jar* „jar”.

j̯ (*j* puțin muiat, corespunzând surdei *ș̯*) în olt. *j̯ug* „junghi”.

j' (*j* muiat, corespunzând surdei *ș́*) în munt. *j'ug* „jug”.

k (oclusivă velară surdă, identică cu *c*; semnul se întrebuințează numai înaintea lui *e* și *i*) în băn. *kip* „chip”.

k̯ (oclusivă velară surdă puțin palatalizată) în munt. *k̯in* „chin”.

ḱ (oclusivă velară surdă palatală, corespunzând sonorei *ǵ*) în mold. *kiŝór* „picior”.

l (laterală alveolară) în munt. *pălăríi̯e* „pălărie”.

lˇ (*l* puțin palatalizat) în trans. *i̯éˇlˇe* „ele”.

ĺ (laterală palatală) în trans. ĺin „lin”.

ł (laterală velară) în maram. *cał* „cal”.

m (oclusivă nazală bilabială) în munt. *másă*.

m̥ (nazală labio-dentală cu ocluziune incompletă, înainte de *f*, *v*) în munt. *îm̥vățá* „învăț”.

n (oclusivă nazală dentală) în munt. *mĺnă*.

ň (oclusivă nazală dentală puțin palatalizată) în mold. *pîňi̯* „pâine”.

ń (oclusivă nazală dentală palatală) în mold. *ńel* „miel”.

n̥ (nazală cu ocluziune incompletă, urmată de constrictive și lichide) în *în̥șír* „înșir”.

ŋ (nazală velară, urmată de *c/k*, *g*) în *íŋcă* „încă”.

o (vocală posterioară cu deschidere mijlocie) în munt. *pot*.

o̜ (*o* semideschis) în olt. *do̜rm* „dorm”.

o̧ (*o* deschis) în trans. *po̧ťe* „poate”.

o̧̯ (*o* și mai deschis) în trans. *so̧̯re* „soare”.

o̩ (*o* închis) în mold. *dího̩r* „dihor”.

ŏ (vocală închisă din seria posterioară, cu deschidere între *o* și *ă*) în mold. *pŏmĺnt* „pământ”.

p (oclusivă bilabială surdă, corespunzând sonorei *b*) în munt. *par*.

r (vibrantă apicală alveolară) în munt. *rar*.

r̄ (*r* cu mai multe și mai puternice vibrații) în trans. *r̄i̯u* „râu”.

r̄̄ (*r* cu și mai multe vibrații) în trans. *r̄ău* „rău”.

ř (*r* puțin muiat) în olt. *tře̊če* „trece”.
ŕ (*r* muiat) în trans. *învățătóŕ* „învățător”.
s (fricativă dentală surdă, corespunzând sonorei *z*) în munt. *sóră*.
ś (fricativă alveolo-palatală surdă muiată, corespunzând sonorei *ź*) în băn. *fáśe* „face”.
ŝ (fricativă alveolo-palatală surdă, aproape identică cu *ś*, dar mai puțin muiată, corespunzând sonorei *ẑ*) în mold. *ŝer* „cer”.
ş (fricativă palato-alveolară surdă, corespunzând sonorei *j*) în mold. *şî* „și”.
ș (*ş* puțin muiat, corespunzând sonorei *ǰ*) în munt. *muș́k* „mușchi”.
ș́ (*ş* muiat, corespunzând sonorei *ǰ́*) în munt. *aș́á* „așa”.
t (oclusivă dentală surdă, corespunzând sonorei *d*) în munt. *tátă*.
ť (oclusivă dentală surdă puțin palatalizată, corespunzând sonorei *ď*) în mold. *múnťe* „munte”.
ť (oclusivă palato-alveolară surdă, corespunzând sonorei *ď́*) în trans. *fráť̆e* „frate”.
ť̋ (oclusivă palatală surdă, între *ť́* și *ḱ*, corespunzând sonorei *ď̋*) în trans. *fráť̋e* „frate”.
ț (africată dentală surdă, corespunzând sonorei *ʒ*) în munt. *țin*.
u (vocala cea mai închisă din seria posterioară) în munt. *bun*.
ų (*u* deschis) în olt. *p-ų́rmă* „pe urmă”.
v (fricativă labio-dentală sonoră, corespunzând surdei *f*) în munt. *vără*.
w (fricativă bilabială sonoră) în băn. *wáre* „oare”.
y (fricativă palatală sonoră corespunzând surdei *ĥ*) în trans. *yę́rme* „vierme”.
z (fricativă dentală sonoră, corespunzând surdei *s*) în munt. *zac*.
ź (fricativă alveolo-palatală sonoră muiată, corespunzând surdei *ś*) în băn. *źáną* „geană”.
ẑ (fricativă alveolo-palatală sonoră, aproape identică cu *ź*, dar mai puțin muiată, corespunzând surdei *ŝ*) în mold. *ẑer* „ger”.

e/ę, o/ǫ etc. arată nuanțe vocalice intermediare.

ḱ/ť, ǵ/ď, z/ḑ etc. arată nuanțe consonantice intermediare.

SEMNE DIACRITICE

̃ (deasupra vocalelor) nazalitate: ĩ, õ.

̰ (deasupra vocalelor) seminazalitate: õ̰.

̩ (sub vocale sau consoane sonore) asurzire: i̩, u̩, b̩, d̩.

̞ (sub vocale sau consoane sonore) sonoritate redusă: ă̞.

̣ (sub vocale) închidere: ą̣, ę̣, o̩.

̗ (sub vocale) deschidere: i̗, ę̗, o̗, u̗.

̘ (sub vocale) deschidere mai mare: e̘, o̘.

̙ (sub vocale) semideschidere: ą̙, i̙, o̙.

ʿ (după oclusive) arată o explozie mai puternică: în olt. *patʿ* „pat”.

̥ (sub consoane) consoană silabică: m̥, n̥.

̯ (sub vocale) arată că vocala constituie elementul consonantic al unui diftong: u̯ (în *dau̯*).

͡ (deasupra vocalelor) arată că două vocale formează un diftong cu elemente egale: în trans. *to͡ate*.

́ (deasupra unei vocale sau a unui diftong egal) accent principal: *vę́de* „*vede*”, *tu͡á̂te* „toate”.

̋ (deasupra unei vocale) accent de intensitate – accent dinamic mai puternic, mai ales în fraze (având, adesea, valoare stilistică): *nű vrę̋au̯*.

̀ (deasupra unei vocale) accent secundar (de multe ori ca o formă a reliefării afective): *sănătáte*.

̄ (deasupra unei vocale, lichide, nazale sau fricative) lungime: ō, m̄, s̄.

̆ (deasupra unei vocale) scurtime: ŭ (în *dŭpă*).

̪ (sub o nazală) arată că articulația nazalei nu e completă, ci analoagă constrictivei următoare: *în̪văț*.

i̯, u̯, î̯ etc. (la umărul literei precedente) arată sunetele slab perceptibile.

i̯̽, u̯̽ etc. arată sunete şi mai slab perceptibile.

i̯̽̽, u̯̽̽ etc. arată sunete extrem de slab perceptibile.

ALTE SEMNE

- (cratima) se întrebuințează, în general, ca în ortografia oficială: *p-ormă̱l-a numít gûrgulésţtḭ* (p. 36).

_ (sub litere sau sub cuvinte) arată că anchetatorul a auzit bine sunetele sau cuvintele respective subliniate, deşi acestea par neobişnuite.

‿‿‿ (sub litere, silabe sau cuvinte) arată că anchetatorul nu a auzit clar sunetele sau cuvintele astfel subliniate.

‿ leagă două sau mai multe cuvinte care formează un singur grup fonetic, marcând, de regulă, diverse modificări de fonetică sintactică: *i̯eu̯ a n̪‿foz‿dă d̪o̯ó̯u̯ăzăşîùnu dă ań* (p. 120).

… marchează o pauză perceptibilă făcută de informator în vorbire, care nu e neapărat legată de schimbarea liniei melodice; ea poate fi determinată de o uşoară ezitare a informatorului sau poate fi, pur şi simplu, pauză de respirație.

/ marchează limita unei unități melodice cu intonație nonterminală.

// marchează limita unei unități melodice cu intonație terminală.

: marchează limita unei unități melodice care precedă un dialog sau o enumerare etc. (v. TDM, I: XVIII).

? notează intonația interogativă a unei unități melodice.

! notează intonația exclamativă.

?! notează intonația interogativ-exclamativă.

„ ” încadrează pasaje de vorbire directă.

« » încadrează pasaje de vorbire directă citate în cadrul altei vorbiri directe.

[ ] încadrează intervențiile anchetatorului sau ale altor persoane care asistă la înregistrare; de asemenea, acele titluri de texte care nu sunt redate în transcriere fonetică ori, atunci când, din diverse motive, redarea în transcriere fonetică a informațiilor indicând numele şi vârsta informatorilor nu a fost posibilă.

= introduce glosarea unui cuvânt sau explicarea unor forme trunchiate.

[?] (după un cuvânt) arată că anchetatorul se îndoieşte de exactitatea formei înregistrate.
[!] arată că informatorul râde.
[!!] arată că informatorul râde foarte tare.
[ε] arată o ezitare a informatorului.
[k] arată că informatorul s-a corectat.
[r] indică repetarea, de către informator, a unui cuvânt sau a unui fragment.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

Avram 1980 – Mioara Avram, *Punctuaţia şi implicaţiile ei în limbă şi în comunicare*, în „Limbă şi literatură”, I, p. 11–26.

Berényi 1996 – Maria Berényi, *Cuvânt de deschidere*, în Maria Berényi (ed.), *Simpozion. Comunicările celui de al V-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria (Giula, 25-26 noiembrie 1995)*, Giula, Publicaţie a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 5.

Borbély 2001 – Ana Borbély, *Nyelvcsere. Szociolingvisztikai kutatások a magyarországi románok közösségében*, Budapest, Készült az MTA Nyelvtudományi Intézetének Élőnyelvi Osztályán.

Borbély 2013 – Ana Borbély, *Limbă română şi identitate românească în Ungaria. Aspecte dialectologice, sociolingvistice, onomastice şi demografice*, Giula, Publicaţie a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Dürer Nyomda Kft.

Dascălu-Jinga 1989 – Laurenţia Dascălu Jinga, *Despre intonaţia declarativă de continuitate şi de finalitate*, în „Studii şi cercetări lingvistice”, XL, nr. 4, p. 345–353.

DGS – *Dicţionarul graiurilor dacoromâne sudice*, coordonator: Maria Marin, de Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha, Bucureşti, Editura Academiei Române, vol. I (literele A–C), 2009; vol. II (literele D–O), 2010, vol. III (literele P–Z), 2011.

DOOM^2 – *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, coordonator: Ioana Vintilă-Rădulescu, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2007.

Gl. Munt. – *Glosar dialectal. Muntenia*, de Maria Marin, Iulia Mărgărit, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1999.

Marin 2015 – Maria Marin, *Sensul evoluţiei graiurilor vorbite de românii din Ungaria*, în Maria Berényi (ed.), *Simpozion. Comunicările celui de al XXXIV-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria (Giula, 22–23 noiembrie 2014)*, Giula, Publicaţie a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 161–175.

Marin, Tiugan 2014 – Maria Marin, Marilena Tiugan, *„Harta sonoră” a graiurilor şi dialectelor limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Moldovan 2000 – Victoria Moldovan, *Pentru promovarea limbii române*, în Maria Berényi (ed.), *Simpozion. Comunicările celui de al IX-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria (Giula, 6–7 noiembrie 1999)*, Giula, Publicaţie a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 128–136.

Neagoe 2016 – Victorela Neagoe, *Structuri repetitive şi structuri eliptice în graiurile moldoveneşti insulare*, în „Fonetică şi dialectologie”, XXXV p. 129–144.

TD–Bas. – Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Graiuri româneşti din Basarabia, Transnistria, nordul Bucovinei şi nordul Maramureşului. Texte dialectale şi glosar*, Bucureşti, [f.e.], 2000.

TD–Bulg. – Victorela Neagoe, Iulia Mărgărit, *Graiuri dacoromâne din nordul Bulgariei. Studiu lingvistic. Texte dialectale şi glosar*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006.

TDM, I – *Texte dialectale. Muntenia*, sub conducerea lui Boris Cazacu, vol. I, de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, Bucureşti, Editura Academiei, 1973.

TD–Mold., Bucov., I/1 – *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova şi Bucovina. Texte dialectale*, volumul I, partea 1, culese de Stelian Dumistrăcel şi publicate de Doina Hreapcă şi Ion-Horia Bârleanu, Iaşi, Editura Academiei Române, 1993.

TD–Nistru – Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Graiuri româneşti de la est de Nistru. Texte dialectale şi glosar*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2011.

TDO – *Texte dialectale. Oltenia*, publicate sub redacţia lui Boris Cazacu, de Cornelia Cohuţ, Galina Ghiculete, Maria Mărdărescu, Valeriu Şuteu şi Magdalena Vulpe, Bucureşti, Editura Academiei, 1967.

TD–Porţile de Fier – Cornelia Cohuţ, Magdalena Vulpe, *Graiul din zona „Porţile de Fier". I. Texte şi sintaxă*, Bucureşti, Editura Academiei, 1973.

TD–Ung. – Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Graiuri româneşti din Ungaria. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

Vulpe 1980 – Magdalena Vulpe, *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

TEXTE

HARTA 1

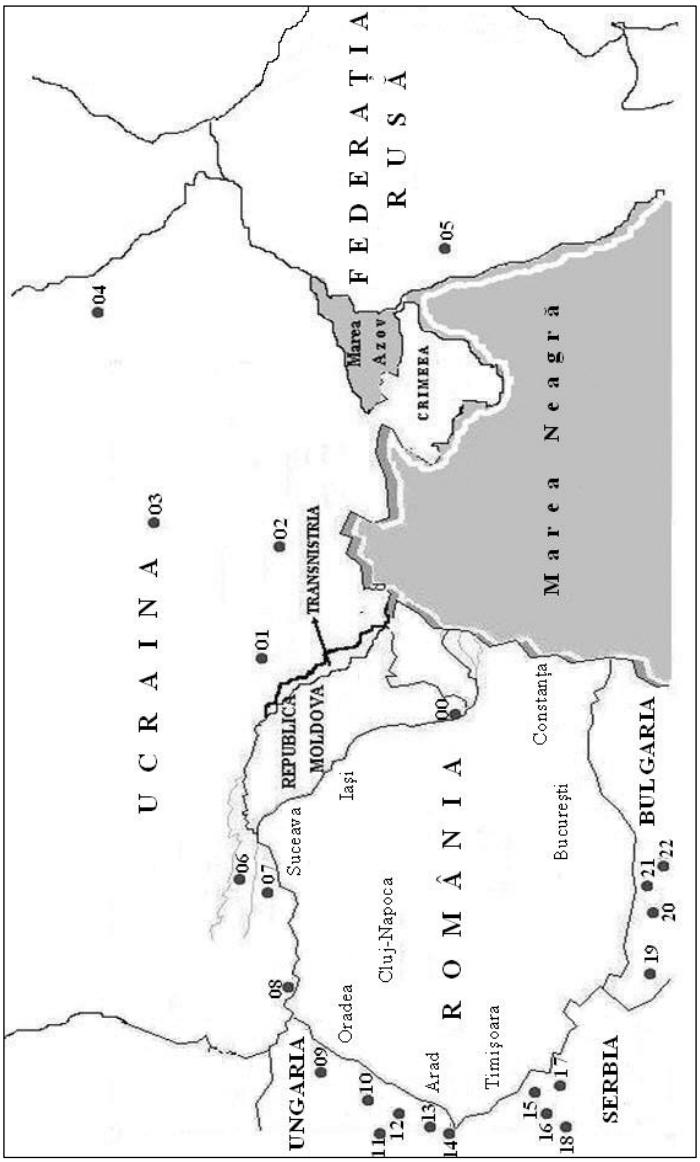
U C R A I N A
F E D E R A Ţ I A
R U S Ă
M a r e a N e a g r ă
Marea Azov
CRIMEEA
TRANSNISTRIA
REPUBLICA MOLDOVA
R O M Â N I A
UNGARIA
SERBIA
BULGARIA
Suceava
Iaşi
Cluj-Napoca
Oradea
Arad
Timişoara
Bucureşti
Constanţa
01
02
03
04
05
06
07
08
09
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22

HARTA 2

Nistru
REPUBLICA
MOLDOVA
SUCEAVA
Prut
IAȘI
CHIȘINĂU
ROMÂNIA
CETATEA ALBĂ
Giurgiulești
GALAȚI
Marea
Neagră
Cartal
Dunărea

File MP3-000

GIURGIULEŞTI
Raionul Vulcăneşti, Republica Moldova
Culegere: 1993

dúpă spúsęle tátălui meu/ dūpă auzítę dę la oámeni maĭ bătrínĭ/ sátu ísta ĝurĝuléştĭ... a trecút un ‿ă̄ ĉobán/ cu u̯óilę/ cáre a păscút îm‿ păşúnile moldóvi// din romîníĭa/ aşá ni spunęá/ din muntę́nia a fos‿ ĉobánu ĉéla// şî trecín‿înŋcoáĉę/ a‿ajúns la málu prútūluĭ cît a mînát ĭel óilę/ lę-a da‿şi lę-a adąpát/ şî‿s-a oprít şî... s-a... să‿să hu̯odinęáscă// şî în tímpul ắsta vręazícă a-nĉepút o ploáĭę/ sâ plóu̯o// şî‿ĭerá o coĺíbâ mícâ acólo trăĭá... ũ‿u̯om cu o fiméĭe// şî‿ĭel să duĉ-acólo să stęa la dős la colíbă̄‿aĉéĭe//

şî... haĭ „da ĉínę ĭeş‿tu? câ sâ íntri ĭei la noĭ în‿colíbă”/ câ le ĭerá fríc̆ă/ atúnĉa ĭeráu̯... gaĭdúĉi// vinęáu̯/ făĉáu̯... luu̯áu̯ plecáu̯/

„bă ĭo sînt‿â un ĉobán/ ĝĭúrĝu”//

ē „bínę!// ĉobán ĝĭúrĝu/ poftím íntră”/

„pă‿úti ĭo aṃ‿viní‿cu óile atít... distánțâ máre/ lę-am adăpát‿/ a-nĉepú‿ploáĭà şi pínâ cînd”.../ nu ĭerá pod să‿tręácă prútu̯/ trebuĭá să víĭę bărĉ şi cu bărĉile să-ĭ tręácă óile díŋcolo dę prut// ĭel avęá ómu oĭ múltę/ trebuęá s-aştépte să-ĭ víę ajutór// „păĭ ĭo sîn‿ĉobánu ĝúrĝu/ cu óilę-aşá/ primíți-mă să‿stau̯ la dos câ mă plóo”// şî aĉéla/ ómu ĭ-a dęsḱís úşa în... bordéĭu̯ câla cáre l-avęá/ ş-a intrát// şî cîn‿a vinít acólo vreĭzícă boĭéru cárę ĭel... ĉobánu ĭerá la boĭér/ din romîníà/ cum o vini‿„măĭ úĭti măĭ/ óĭtę-àíĉ am intrát în... bordéĭu̯-ósta la ómu ísta şî m-am adăpostí‿dę ploáĭę”/ că plou̯á táre/ „şî ótę óilę to‿stau̯ aíĉ împrejúră/ m-a adús óile pe míne pîn-aíĉ”/

„ápăĭ măĭ să ştiți/ de azĭ înăínťe... sátu ésta să fĭie-n númęle tău ĝurĝuléştĭ”// ğűrĝu ĭerá/ doar p-órma l-a numít ĝur [k] da dęodátă a fost sátu ĭésta ğűrĝu/ p-órmă‿l-a numí‿gu [k] ásta súte di anĭ î‿úrmâ/ p-ormă̄ l-a numít ĝurĝuléştĭ/ da//

File MP3-000

GIURGIULEŞTI
Raionul Vulcăneşti, Republica Moldova
Culegere: 1993

După spusele tatălui meu, după auzite [= din auzite] de la oameni mai bătrâni, satu ista, Giurgiuleşti... a trecut un î cioban, cu oile, care a păscut în păşunile Moldovei. Din România, aşa ne spunea, din Muntenia a fost ciobanu cela. Şi trecând încoace, a ajuns la malu Prutului cât a mânat el oile. Le-a dat şi le-a adăpat şi s-a oprit şi... s-a... să se hodinească. Şi în timpul ăsta vreazică [= vasăzică; adică], a-nceput o ploaie, să plouă. Şi era o colibă mică, acolo trăia... un om cu o femeie. Şi el se duce-acolo să stea la dos [= la adăpost], la coliba aceea.

Şi... hai „Da' cine eşti tu? Că să intre ei la noi în colibă", că le era frică; atuncea erau... gaiducii [= haiducii], veneau, făceau... luau, plecau.

„Bă, eu sântî un cioban, Giurgiu".

E! „Bine! Cioban Giurgiu, poftim, intră!"

„Păi, uite, eu am venit cu oile atât... distanţă mare, le-am adăpat, a-nceput ploaia şi până când"...; nu era pod să treacă Prutu, trebuia să vie bărci şi cu bărcile să-i treacă oile dincolo de Prut. El avea omu oi multe, trebuia s-aştepte să-i vie ajutor. „Păi, eu sânt ciobanu Giugiu, cu oile-aşa, primiţi-mă să stau la dos că mă plouă". Şi acela, omu i-a deschis uşa în... bordeiu cela care l-avea, şi-a intrat. Şi când a venit acolo, vreizică boieru care, el... ciobanu era la boier, din România, cum o venit: „Măi, uite, măi, uite-aici am intrat, în... bordeiu-ăsta, la omu ista, şi m-am adăpostit de ploaie", că ploua tare, „Şi uite, oile tot stau aici împrejur, m-a adus oile pe mine pân-aici".

„Apoi, măi, să ştiţi, de azi înainte... satu esta să fie-n numele tău, Giurgiuleşti". Giugiu era, doar pe-urmă l-a numit Giur [k] da' deodată [= mai întâi] a fost satu esta Giurgiu; pe-urmă l-a numit Giu [k] asta sute de ani în urmă; pe-urmă l-a numit Giurgiuleşti, da.

[Da' aşa să ne spuneţi care sunt toate părţile satului, uite, începem de-acolo, de la Tufa lui Moş Andrei.]

pártea dreáptă... di satu̯/ dac-az‿viní pe-acólo drept/ túnu/ da?//

[Da, da, da.]

aşá// de la tun pîn‿la brázdâ cu... ucraína să numéşte brázda réni/ terénu// aşá// mai sus úndă‿să ridícâ de-àcúma â... vun‿kilométru... ş‿ceevá şî acólo-i zî [k] să numéşte [k] să nūmeá... pártea dráĉini/ cîmpul aĉéla vreazícă-n dreápta sâ módi.../ kéşk-acúma/ să numeá pártea dráĉini//

ierá múltă dráĉilă/ tufári/ áltu...*

dráĉină/ dráĉină/ aiĉéie cáre înteápă şi fáĉe floáre albástrâ.../ áia [k] ála să numeá pártea dráĉini/ lócu pod// mai‿suz‿di ia de-acúma merĝá un drum cáre uneá rénea/ cu slobozíiă/ wot cáre-i únşpe‿kilométri de-aiĉ íntr-o párte/ wot/ álţî-l numeá drúmu máre// de la drúmu ĉéla máre/ tot în... pă grániţa cu... rénea/ pămíntu mérĝe/ dai íntr-o vále să numéşte válea stréji// wot// ridíĉ deálu ĉéla în‿válea‿ĉéia sus/ să numéşte şezătúra văii stréji// treĉ mai în‿jos/ iéste áltă vále/ să numéşte válea máre// ca să mérĝem pă pártea dreáptă a sectóruluia sátului romín cu sátu ĝurĝuléşti cu rénea//

[Da, da. Foarte bine.]

aşá// treĉ válea máre/ deasúpra să numéşte podíşu văi mare// te dai jos di pă podíşu văi máre/ de-acúm tréĉe în‿válea ĉeiériului/ acólo vraizícă ĉeiéru úne sînt păşúni péntru oi şi péntru vaĉ/ wot// válea ĉéee să numéşte ĉeiéru/ te urĉ sus de ĉeiér de-àcúma să numéşte keiáua.../ treĉ în‿jos de keiá şi te ridîs‿sus să numéşte kíscu keiéli/ p-órm-ai plecát... fúndu/ fúndu să unéşte de-àcúma teritóriu ĝurĝuléştiului cu a ĉişmitióiului//

ĉórbă vasíle ivánoviĉ zis kóru
şáizeâ‿de ani

* Intervenţia aparţine unui subiect ocazional.

[Da' aşa să ne spuneţi care sunt toate părţile satului, uite, începem de-acolo, de la Tufa lui Moş Andrei.]

Partea dreaptă... de sat, dacă aţi venit pe-acolo drept, Tunu, da?

[Da, da, da.]

Aşa. De la Tun pân' la brazdă [= graniţă] cu... Ucraina, se numeşte Brazda Renii, terenu. Aşa. Mai sus, unde se ridică de-acuma [= apoi] î... vun [= vreun] kilometru... şi ceva şi acolo-i zi [k] se numeşte [k] se numea... partea Dracinii [= Dracilei], câmpul acela vreazică-n dreapta, se modi..., Cheşche-acuma, se numea partea Dracinii.

Era multă dracilă, tufari, altu...*

Dracină, dracină, aceea care înţeapă şi face floare albastră..., aia [k] ala se numea partea Dracinii, locu pod [= şes, neted]. Mai sus de ea, de-acuma, mergea un drum care unea Renea [= Reni] cu Slobozia, vot [= iată; aşa], care-i unşpe kilometri de-aici într-o parte, vot, alţii-l numea Drumu Mare. De la drumu cela mare, tot în... pe graniţa cu... Renea, pământu merge, dai într-o vale, se numeşte Valea Strejii. Vot. Ridici [= urci] dealu cela în valea ceea sus, se numeşte Şezătura [= Podişul] Văii Strejii. Treci mai în jos, este altă vale, se numeşte Valea Mare. Ca să mergem pe partea dreaptă a sectorului, a satului român cu satu Giurgiuleşti cu Renea.

[Da, da. Foarte bine.]

Aşa. Treci Valea Mare, deasupra se numeşte Podişu Văii Mare. Te dai jos de pe Podişu Văii Mare, de-acum [se] trece în Valea Ceieriului, acolo vraizică Ceieru, une [= unde] sânt păşuni pentru oi şi pentru vaci. Vot. Valea ceea se numeşte Ceieru, te urci sus de Ceier, de-acuma se numeşte Cheiaua...; treci în jos de Cheia şi te ridici sus, se numeşte Piscu Cheielii. Pe-urmă ai plecat... [urmează] Fundu; Fundu se [sic!] uneşte de-acuma teritoriu[l] Giurgiuleştiului cu a Cişmichioiului.

Ciorbă Vasile Ivanovici, zis Chioru
şaizeci de ani

* Intervenţia aparţine unui subiect ocazional.

HARTA 3

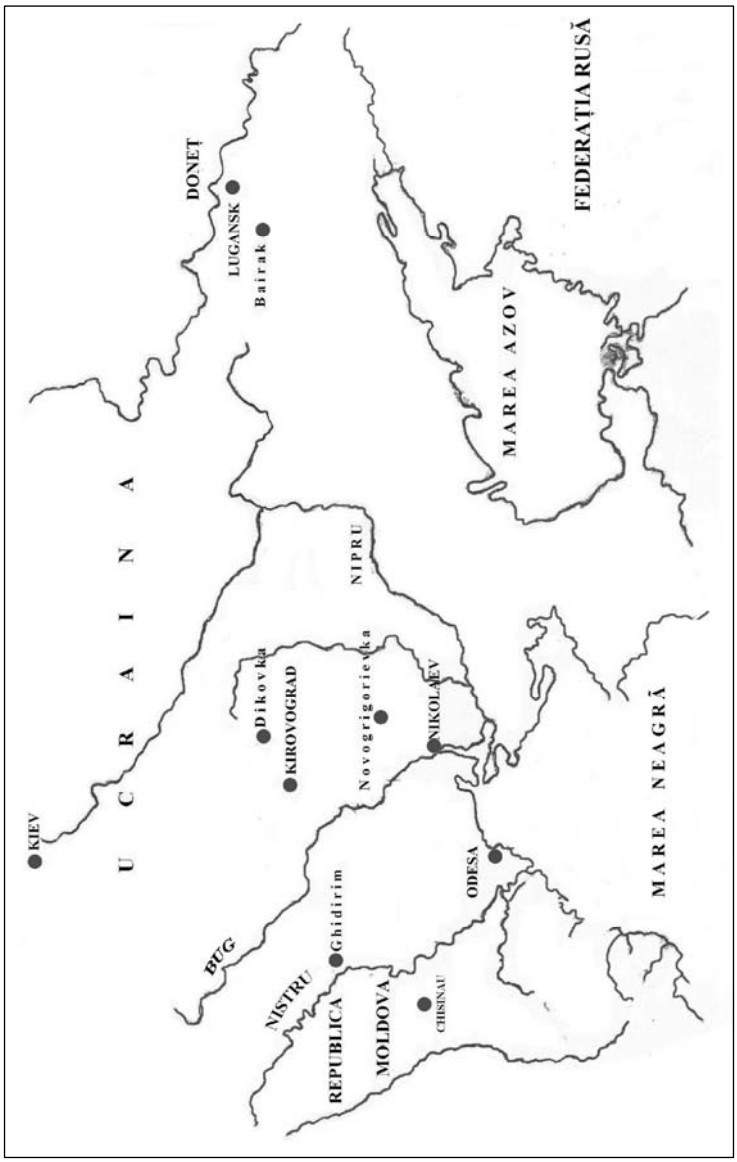
DONEȚ
LUGANSK
Bairak
FEDERAȚIA RUSĂ
MAREA AZOV
U C R A I N A
NIPRU
Dikovka
KIROVOGRAD
Novogrigorievka
NIKOLAEV
KIEV
ODESA
MAREA NEAGRĂ
BUG
Ghidirim
NISTRU
REPUBLICA MOLDOVA
CHISINAU

File MP3-001

GHIDIRIM
Raionul Kotovsk, regiunea Odesa, Ucraina
Culegere: 1991

îm‿ā̲ pàtruʤăˢşăpte... o fost tod‿hóloʤ la noi̯/ nu şti̯u la voi̯/ la ńàvo̯ástâ/

[Şi la noi. Şi la noi.]

o fost/ în̯‿sóroc seʤi̇mói̯ hu̯od/ o fost?

[Da, da.]

[VII] ᵃtúṇ̯ŝa îmblá la noi̯ naródu-n západ na... cu vahónu//[1]

[V] şî i̯eu̯ avȩ́m şăpt̆ȩ ani̇/

[VII] na... ňe [?] vahón şî...

[V] îm... pátruzăşăpteː// sóra mȩ avi̯ȩ́... ʤăŝi ani̇// da frátili di̯-o murí‿/ deː v-an̯‿spus i̯eu̯/ c-o murít/ avi̯ȩ́... pásprâŝḝ or ŝin... pásprâŝi ani̇// şî̯... sóroc sedi̇mói̯ o fos‿márȩː hólod/ márȩː// da sóroc vóseːmu̯oi̯ deː-amú i̯árá olˇi̯ácâ di píńȩː/ deː-amū‿i̯árá móşna şî̯‿co̯ácâ/ şî̯‿ți̯u̯ mínti máma mi̯ȩ́ o cu̯op‿pínȩː// da nȩ da cū‿pu̯órți̯i̯a//

[VII] dúpa hólod nu i̯erá aşá

[V] nȩ da/ tai̯ȩ́ aşá o hríŋcâ di ḱítâ/ „na ai̯āsta țíi̯a da ai̯āsta la ai̯ásta”/ da to‿cu pu̯órți̯a nȩ da// ş-apâ̯... da... tatícu ńeu̯/ i̯eł aşá i şutlívî i̯/ zîi̇‿„d-amu̯‿disa [ɛ] disárâ” ʤî́ŝḝ „îm̯‿faŝ áltâ pu̯órți̯e la pínȩː”//

„da cum/ tátâ-m faŝ pórți̯eː?”

şíni-i̯ mai̯ márɨ̯e [k] şíni-i̯ mai̯ mic ála

[VII] lu̯a o sútâ

[V] lu̯a o sűtâ di hrámȩː/ şínȩː-i̯ mei̯.../ cári cum mérẑi dúpâ şíni/

[VII] dóo̯ sútĕ

[V] dóo̯ súti di ʰrámȩː/ ş-apâ̯ trȩi̯ súti di hrámi/ „mắ-ta pátru súti di hrámȩː/ da i̯o şin̯‿ súti di hrámȩː”//

[1] În textul informatoarei Liuba Nastasencu [= V] intervine informatoarea Evdochia Ţibulschi [= VII].

File MP3-001

GHIDIRIM
Raionul Kotovsk, regiunea Odesa, Ucraina
Culegere: 1991

În î patruzeci şi şapte... o fost tot [= de asemenea] holod [= foamete] la noi, nu ştiu la voi, la [du]mneavoast[r]ă.

[Şi la noi. Şi la noi.]

O fost, în hod [= anul] soroc sedmoi [= patruzeci şi şapte], o fost?

[Da, da.]

[VII] Atuncea îmbla la noi norodu [= poporul; oamenii] în zapad [= spre apus] na [= pe]... cu vahonu [= trenul][1].

[V] Şi eu aveam şapte ani

[VII] na... ne [?] vahon şi...

[V] în... patruzeci şi şapte. Sora mea avea... zece ani. Da' fratele de-o murit, de [care] v-am spus eu c-o murit, avea... pa[i]sprece or cin... pa[i]sprece ani. Şi... [în] soroc sedmoi o fost mare holod, mare. Da' [în] soroc vosemoi [patruzeci şi opt] de-amu [= deja] era oleacă de pâne, de-amu era moşna [= posibil] şi [= să] coacă. Şi ţiu minte, mama mea o copt pâne. Da' ne da cu porţia.

[VII] După holod nu era aşa

[V] Ne da, tăia aşa o hrincă [= felie] de pită [= pâine]: „Na, aiasta ţia[= ţie], da' aiasta la aiasta", da' tot cu porţia ne da. Şi-apă[i]... da... tăticu meu, el aşa [î]i, şutlivâi [= glumeţ], zi[ce] „De-amu disea [ε] diseară", zicea „Îmi faci altă porţie la pâne".

„Da' cum, tată, îmi faci porţie?"

Cine-i mai mare [k] cine-i mai mic, ăla

[VII] Lua o sută.

[V] lua o sută de hrame [= grame], cine-i mai... care cum merge [= vine], după cine [urmează]

[VII] Două sute.

[V] două sute de hrame, ş-ap[ă][i] trei sute de hrame. „Mă-ta, patru sute de hrame, da' eu, cinci sute de hrame".

[1] În textul informatoarei Liuba Nastasencu [= V] intervine informatoarea Evdochia Ţibulschi [= VII].

da i̯o i̯erám mai̯ mícâ d̨îᶜ „tătícâ vahui̯éşti-nï̯e... cạntărï̯̈éşti-ne j‿văd cî́tă i̯e o sútâ di hráme” //

„i̯o ştiu̯ cît i̯-o sútâ di hrámẹ di pî́ni” // da z‿duîˇ‿tái̯ẹ o bûcátâ di pî́nẹ/ o bûcátâ/ şî i̯e ş-o vahui̯éşte/ ápọ‿„i̯áca aísta-i̯ o sútâ dẹ hrámẹ” //

ápọ‿i̯o tọátâ nọáptẹa n-an‿dorńít // şî dorńé̯n̨‿cu sóra mi̯ẹ̯ // i̯ẹ i̯éste/ máma váli // i̯ẹ̯ núma adorńé̯ da i̯o... da i̯eu̯ îi̯ d̨îsém i̯ẹi̯ ńáńa/ câ-i̯ mei̯ márẹ/ „ńáńe! ápâ‿i̯o díntr-o sútâ dẹ hrámẹ ţ-oi̯ da şî ţ̈ï̯̈i̯a/ şi̯ lu andrí̯i̯” / c-ápâi̯ frátili ńeu̯ andríi̯ âl ḱámá/ „şî i̯é̯u̯ oi̯ mîŋcá/ şî‿ŋcâ şî ń-a rămîńé-nẹ” //

da i̯el núma aşá o facút câ şî ma búcur̈ï̯e/ cą̣ nu ń-o mai̯ dat aşé̯i̯e bucátâ di pî́ni //

[VII] ó‿sútâ di hrámẹ o bucá‿di pî́nẹ

[V] şî i̯ẹ̯ i̯árâ adorńé̯/ da i̯ó‿i̯árâ „ńáńẹ/ şti d-ápâ‿noi̯ mî́nẹ om mîŋcá/ tă̆z‿dintr-aşé̯i̯ẹ... dintr-ai̯ás̈ţ̈ậ sútâ di hrámẹ? şî̈‿la dă... la tăţ ş-îŋcą̣ şî nẹ-a rămîné̯-ńá” / aşá i̯o bucuríe avi̯é̯m/ cą̣ ń-o vahuí [k] ń-o cantă̆rít/ táta... o sútâ di hrámẹ o bûcá‿di pî́ñẹ //

[VII] da/ aşá le-o fost //

[V] aşá tári̯ĕ vrẹm mîŋcáre // da la voi̯ cum̈‿sâ numéşţẹ hólodu?

[Secetă, secetă.]

séĉẹtă/ da

[Foamete, foamete. Foamete e, de fapt.]

da-n tréţâtretii̯ n-o foz‿la voi̯ fọámi̯e [k] fọámite/ ạşá-i̯?

[Nu, nu, nu. Nu, numa-n „patruşapte”.]

la noi̯ în trî́i̯d̨ă̲strîi̯ o foz‿mári fọámẹ/ şî s-o rod̈́ít frátẹle ńeu̯/ în trî́i̯d̨ă̲strîi̯/ cîm‿muré tọátâ lúmẹa // da máma...[2] s [ɛ] la voi̯ i̯éstẹ sféclâ/ o nu-i̯?

[Da, este, da.]

şi̯‿i̯éstl̈e staɬu̯óvai̯a/ şî la noi̯ cormovái̯a/ şî...

[VII] sáharnai̯a

[2] Nu s-a notat discuția, parțial neinteligibilă, din fundal, redându-se în transcriere fonetică doar relatarea informatoarei principale.

Da' eu eram mai mică, zic: „Tătică, vahuieşte-ne [= cântăreşte-ne]..., cântăreşte-ne, să văd câtă e o sută de hrame".

„Eu ştiu cât i-o sută de hrame de pâne". Da' se duce, taie o bucată de pâne, o bucată şi ia şi-o vahuieşte... Apo[i], „Iaca, aista-i o sută de hrame".

Apo[i] eu toată noaptea n-am dormit. Şi dormeam cu sora mea. Ea este mama Vali. Ea numa [= doar ce] adormea, da' eu... da' eu îi ziceam ei niania [= nană, lele], că-i mai mare: „Niania! Apă[i] eu dintr-o sută de hrame ți-oi da şi ția, şi lui Andrei", c-apăi [pe] fratele meu Andrei îl chema. „Şi eu oi mânca şi încă şi ne-a rămânea-ne".

Da' el numa aşa o făcut, că şi [= să] mă bucure, că nu mi-a mai dat acee bucată de pâne.

[VII] O sută de hrame, o bucată de pâne.

[V] Şi ea iară adormea, da' eu iară [ziceam]: „Niania, ştii, d-apă[i] noi mâne om mânca toți dintr-acee... dintr-aiastă sută de hrame? Şi le dă... la toți şi încă şi ne-a rămânea-ne". Aşa eu bucurie aveam, că ne-o văhui [k] ne-o cântărit tata... [de] o sută de hrame o bucată de pâne.

[VII] Da, aşa le-o fost.

[V] Aşa tare vream mâncare. Da' la voi cum se numeşte holodu?

[Secetă, secetă.]

Secetă, da.

[Foamete, foamete. Foamete, e de fapt.]

Da-n treţâtretii [= treizeci şi trei], n-o fost la voi foame [k] foamete, aşa-i?

[Nu, nu. Nu. Nu, numa-n „patruşapte".]

La noi, în treizeci şi trei o fost mare foame. Şi s-o rodit [= s-a născut] fratele meu, în treizeci şi trei, când murea toată lumea. Da' mama...[2] s [ɛ] la voi este sfeclă o [= ori, sau] nu-i?

[Da, este, da.]

Şi este stalovaia [= comestibilă], şi la noi [este şi] cormovaia [= furajeră], şi...

[VII] Saharnaia [de zahăr].

[2] Nu s-a notat discuția, parțial neinteligibilă, din fundal, redându-se în transcriere fonetică doar relatarea informatoarei principale.

[V] şî̵‿sáharnaia// şi̯... puné máma cormováia sfi̯éclâ/ îŋ‿grădʺínâ/ şî i̯ę i̯árá aşá ca di̯éžitu/ mai̯ márę nu i̯ĕrá// sâ ‿duŝę ş-o rupi̯ę́/ ş-o curăți̯l̂ắ/ ş-o spałá/ şî ła fᵾoc/ o puňę́ olʺi̯ácâ ş-ō coŝę́// ş-o rugumá/ şî-i̯ puňę́ ‿m‿pínḍâ uṇ‿şip faŝę́ dᵾop

[VII] îm‿márî̵ʺe

[V] îm‿márlʺę-ûm‿pîn... nu i̯erá atúṇŝ márî̵ʺe la duḱán/ nᵤ̣/ îm̄‿pínḍâ/ şî-i̯ puné şi̯ cᵾ-atíta ł-o scᵾos pi fráti-ńọ/ ş-o aẑúṇs ş-o murít i̯áca di trí̵i̯ḍăşîᵾòptâ dę ai̯/ atúṇŝ n-o murít/ trebîi̯ę́ atúṇŝ şî mọárâ// ş-atúnĉ n-o muríd‿da amú i̯áca o murít// şî ł-o scᵾos cu sfi̯éclâ... cormováia// cîm‿muri̯ę́ tọátâ lum [k] márę hóḷọd în triți̯trétii̯ hod/ i̯o nu ți̯îᵾ mintⁱ/ da máma

[VII] da ŝi mîŋcá narᵾódu pin tríi̯ți̯âtreti̯e hᵾod?! şî mᵾóhâ di pi pᵾoń/ şī...

[Ce mânca?]

mᵾoh di pi poń dʺin pạdúrę/ mᵾoh ăísta/ ştíi̯ ŝę-i̯?

[Da, da, da.]

di i̯ísta mîŋcá// şî carṭọáfę pútredi dim‿pomín‿dácâ gasắ/ şîdʺę́ cartọáfęle pútrędę-m‿pŏmínt tóje lę scoti̯ę́ şî mîŋcá//

[V] ni̯ŝe fănínă/ în sóroc sedi̯mói i̯ọ-aᵐ‿mîŋcát// că tot cartọáfę-am mîŋcát//

[VII] şî di̯-éstẹa... sti̯éže/ faŝę́ lipi̯óşi̯ aşá/ túrtâ/ da i̯ę i̯erā ca cînd... niŝ nu ştiᵾ cuṇ‿şî ḍîᶜ⁄ ca cînd i̯árá báligâ dę vácâ/ ş-aşá-ş fạŝę́/ dọámnę feri̯éştę ŝ-o fost tréi̯ți̯trèti̯ę hᵾod// dọámnę feri̯éştę!// núma nu ştiᵾ ŝę n-o mîncád‿naródu atúṇŝà// muri̯ę́ pi drūm// şî̵‿îmblá cạrúța şî-i̯ strîṇẑę́ şî̵‿sậ duŝę́ şî̵‿faŝę́ o gropiŝícâ acọló/ câ nij‿grᵾóḱilę n-avę́ ŝíni̯‿li̯e faŝę/ ş-aşá-i̯ da acọló únu píste groápâ şî-i̯ narui̯ę́ cu ţărínâ şî tᵾot//

li̯úba nastaséŋcu
i̯eᵾ aṇ‿ŝíṇzăşîùnu [de ani]
şi
ţîbúlsḱi evdóḱii̯a
şăptî̵jdoi̯ [de ani]

[V] Şi saharnaia. Şi... punea mama cormovaia sfeclă, în grădină, şi ea era aşa ca degetu, mai mare nu era. Se ducea şi-o rupea, şi-o curăța, şi-o spăla, şi la foc o punea oleacă şi-o cocea. Şi-o ruguma [= mesteca], şi-i punea-n pânză un şip [= o sticluță], făcea dop.

[VII] În marle [= tifon].

[V] În marle, în pân'... nu era [= nu se găsea] atunci marle la duchean [= prăvălie]; nu, în pânză. Şi-i punea şi cu-atâta l-o scos [= l-a crescut] pe frate-meu. Şi-o ajuns şi-o murit, iaca [= uite], de treizeci şi opt de ai [= ani]. Atunci n-o murit; trebuia atunci şi [= să] moară. Şi-atunci n-o murit, da' amu, iaca, o murit. Şi l-o scos cu sfeclă... cormovaia. Când murea toată lum [k], mare holod [a fost] în treţâtretii hod. Eu nu ţiu minte, da' mama.

[VII] Da' ce mânca norodu prin treţâtretii hod?! Şi moh [= muşchi] de pe pomi, şi...

[Ce mânca?]

Moh de pe pomi, din pădure: moh aista, ştii ce-i?

[Da, da, da.]

De ista mânca, şi cartoafe putrede din pomânt, dacă găsea. Şedea cartoafele putrede-n pomânt, toje [= şi, de asemenea] le scotea şi mânca.

[V] Nice fănină, în soroc sedmoi eu am mâncat. Că tot cartoafe-am mâncat.

[VII] Şi de estea... ştevie, făcea lipioşi [= turtişoare din aluat nedospit], aşa, turtă, da' ea era ca când... nici nu ştiu cum şi [= să] zic, ca când era baligă de vacă. Şi-aşa-şi făcea. Doamne fereşte, ce-o fost [în] treiţâtretii hod! Doamne fereşte! Numa [= nici] nu ştiu ce n-o mâncat norodu atuncea. Murea pe drum şi îmbla căruța şi-i strângea şi să ducea şi făcea o gropicică [= groapă mică] acolo, că nici gropile n-avea cine le face. Şi aşa-i da [= arunca] acolo, unu peste groapă, şi-i năruia [= acoperea] cu ţărână şi tot [= gata].

Liuba Nastasencu
eu am cincizeci şi unu [de ani]
şi
Ţibulski Evdochia
şapte[zeci] şi doi [de ani]

File MP3-002

NOVOGRIGORIEVKA
Raionul Voznesensk, regiunea Nikolaev, Ucraina
Culegere: 1998

máma me táre̯-o foz‿bohomólʹna// şī̯ i... i̯o pi tatúńa n-al ţîu̯ mínti/ câ i̯o nūma înș ani̯ am avút când tatúńa o murít// da máma o rămás cu doi̯ bătrínḭ/ cu so̯ácră şi cu sócru// da fráťe̯ am avú‿mai̯ máre/ báde̯a vañe̯a// da i̯erá la noi̯ sánie̯/ boi̯ere̯áscă/ mínd̂r-aşá sánie// i̯àcátâ-i̯ cum îi̯ símbătâ sára/ da noi̯ trăi̯ém aíșe̯/ da la noi̯ záraz biséricâ/ táre̯ biséricâ mínd̂r-o fost// şî ī... ahá/ boīm̄! bom! trag la vîcérne̯// de̯-amú... aș̂éi̯ batrínḭ/ dʹe̯-amú şîci dacâ i̯ei̯... cînd i̯ei̯ puté̯/ da de̯-amú nu pute̯á/ câ i̯ő‿ţîu̯ mínte/ că nu pūte̯a sâ robote̯áscâ// de̯-amú máma comandui̯é/ îi̯ zîș́é... lu fiș́óru/ lu frátele ńeu̯... mai̯ máre̯/ a i̯ei̯ fiș́ór mai̯ máre̯: „váńe! [ɛ] ĩχámă cái̯i/ şî las‿sâ púi̯i bába şî... ǵídu/ şî du-i̯ la biséricâ/ la vîcérñe”// şî-i̯ duș́é̯/ báde̯a/ noi̯ zîșém báde̯a lui̯/ câ i̯el mai̯ máre/ la voi̯ i̯o nu ştiu̯ cum zîc

[Aşa, aşa.]

aşá îi̯ zîc?

[Da, da, da.]

şî la nu̯oi̯ báde̯a ḍ/zîc/ i̯à// şî-i̯ duș́é̯ báde̯a la vîcérne// ahá! de̯-amú... i̯áca i̯a i̯a i̯a! sâ i̯ásâ din vîcérñe̯/ sâ duș́é̯ şî-i̯ aduș́é̯// şî-i̯ aduș́é di la vîcérñe̯// cu cạrúța/ dacâ vára/ da i̯árna cu sánie̯/ îi̯ puñé în sánie̯ báde̯a/ şâ-i̯ duș́é̯// trăẑé̯ de̯-amú/ ahá! s-o concît‿î słújba/ de̯-amú tot [ɛ] de̯-amú... trăẑé̯ cłópote̯le: bōm! bom! bom! mai̯ dʹes/ i̯n̯sé̯mnâ s-o concît// ahá! sâ duș́é̯ báde̯a/ sâ duș́é̯ şî-i̯ aduș́é̯/ acásâ// i̯acạ́! aşá o͡‿fos‿șei̯ bạtrínḭ// da zaráz șe̯i̯ bătrínḭ/ dác-ar îi̯ i̯ei̯ záraz şî mo̯árâ// câ i̯ei̯ nu trebui̯ésc [!]

niș nu trebui̯ésc[1]

[1] Intervenția aparține unui vecin care asistă la înregistrare.

File MP3-002

NOVOGRIGORIEVKA
Raionul Voznesensk, regiunea Nikolaev, Ucraina
Culegere: 1998

Mama mea tare [= foarte] o fost bohomolna [= credincioasă, bisericoasă]. Şi i... eu pe tătunea [= tata] nu-l ţiu minte, că eu numa cinci ani am avut când tătunea o murit. Da' mama o rămas cu doi bătrâni, cu soacră şi cu socru. Da' frate am avut mai mare, badea Vanea. Da' era la noi sanie, boierească, mândră aşa sanie. Iacată-i, cum îi sâmbătă seara, da' noi trăiam aice, da' la noi zaraz [= deocamdată] biserică [era], tare biserică mândră o fost. Şi i... aha! bom! bom!, trag la vecerne [= slujbă bisericească]. De-amu [= de-acuma]... acei bătrâni, de-amu, şci [= ştii], dacă ei... când ei putea. Da' de-amu nu putea, că eu ţiu minte, că nu putea să robotească [= să muncească]. De-amu mama comănduia [= comanda, conducea]; îi zicea... lu fecioru, lu fratele meu... mai mare, a ei fecior mai mare: „Vanie! [ε] Înhamă caii şi las' să [se] puie [= să se aşeze] baba [= bunica] şi... didu [= bunicul] şi du-i la biserică, la vecernie". Şi-i ducea, badea, noi ziceam badea lui, că el [era] mai mare, la voi eu nu ştiu cum zic.

[Aşa, aşa.]

Aşa îi zic?

[Da. Da. Da.]

Şi la noi badea zic, ia. Şi-i ducea badea la vecerne. Aha [= ei bine!], de-amu iaca, ia ia ia! Se iese din vecernie, se ducea şi-i aducea. Şi-i aducea de la vecernie. Cu căruţa, dacă [era] vara, da' iarna cu sanie, îi punea în sanie badea şi-i ducea. Trăgea de-amu, aha! S-o concit [= s-a terminat] î... slujba, de-amu tot [ε] de-amu... trăgea clopotele: bom! bom! bom! mai des înseamnă s-o concit. Aha! Se ducea badea, se ducea şi-i aducea, acasă. Iacă! Aşa o fost cei bătrâni. Da' zaraz [= de-acuma] cei bătrâni, dac-ar fi ei de-acuma zaraz şi [= să] moară. Că ei nu trebuiesc [!].

Nici nu trebuiesc[1].

[1] Intervenţia aparţine unui vecin care asistă la înregistrare.

i̯e̯i̯ nu trăbui̯ésc lu ňíme/ da// da-ntắi̯... o fost că i̯ej̈ ◡ bătrín̈ táre i̯-o pońimít// tă̋re i̯-o pońimít// máma... mei̯... o trăít/ la noi̯ táre márę semńá o fost// nóu̯â súfletę/ nóọ súflete// a^{h}á! o fătá◡váca/ da trăi̯é̯-ŋ◡cúhńę// i̯a a [ɛ] nu̯oi̯ an◡trăít aíŝà únde crăşéle-aiŝ[2] // şî noi̯ trăi̯ém îŋ◡cúhňę/ máma cu toț coḱíi̯i/ cu toț îŋ◡cúhňę// o fătát váca/ žiț́ălu ăl aduŝé̯-ŋ◡cúhńę/ tu̯ójâ// a! o fătát o̯ái̯a/ aduŝé ȯ̯ái̯à cu ńétu îŋ◡cúhnę/ da ǵídu cu bába... îŋ◡cắsâ/ îŋ◡cắsâ/ şîdé-ŋ curắt/ tot/ ț̋íu̯ mínti ca az// mă ḱemá bába: „i̯e vin la bába/ vin!”// mą duŝ/ĉém// samováru pę másâ... şîdé/ da! právda vą spuu̯/ samováru pe másâ şîdé̯/ bę ĉāi̯/ ǵídu cu bắba/ şî ńíe-n◡da// ńi◡tą i̯é̯... cołác/ şî ńi-l unẑ́ę cu ńérę/ şî ńi da... ĉáşca cu ĉai̯/ şî... ma gostę́/ mą hrăné-ne/ i̯à! da amú l-ăi̯ bătrín̈/ mácar púnę-i̯ fúni̯a... góspod̈ prosẗ! da ḑău̯! nu! sînt coḱíi̯ minți̯óş/ câ pońimésc părínțî/ da sînt câ nu pońimésc pą́rínțî/ sînt câ nu pońimésc// da sînt//

cláva stói̯ca [după bărbat]
da a părínțîłor [nume] silistrę́án
u̯óbzăşîtrìi̯ [de ani] i̯a oi̯ avé-nę

[2] Se referă la faptul că în camera unde se face înregistrarea tocmai a terminat de zugrăvit.

Ei nu trebuiesc la nime [= nimeni], da. Da-ntâi [= mai demult] o fost că ieşti [= aceşti] bătrâni tare i-o ponimit [= i-au înțeles, i-au stimat]. Tare i-o ponimit! Mama... meai [= mea]... o trăit, la noi tare mare semia [= familie] o fost. Nouă suflete, nouă suflete. Aha! O fătat vaca, da' trăia-n cuhne [= bucătărie]. Ea a [ε] noi am trăit aicea unde [sunt] crăşele [= zugrăveli] aici[2]. Şi noi trăiam în cuhne, mama cu toți copiii, cu toți în cuhne. O fătat vaca, vițelu îl aducea-n cuhne, toje [= de asemenea]. A! O fătat oaia, aducea oaia cu mielu în cuhne, da' didu cu baba... în casă. În casă, şedea-n curat, tot, țiu minte ca azi. Mă chema baba: „Ia vin' la baba, vin'!". Mă duceam. Samovaru [= ceainicul] pe masă... şedea, da! Pravda [= adevărat] vă spuu, samovaru pe masă şedea, bea ceai, didu cu baba, şi mie-mi da. Mi [= îmi] tăia... colac [= cozonac], şi mi-l ungea cu miere, şi mi da... ceaşca cu ceai, şi... mă gostea [= trata, cinstea], mă hrănea-ne, ia! Da' amu la ăi bătrâni, măcar pune-i funia... Gospodi prosti [= Doamne iartă]! Da' zău! Nu! Sânt copii mintioşi [= cuminți], că ponimesc părinții, da' sânt [unii] că nu ponimesc părinții, sânt că nu ponimesc, da' sânt.

Clava Stoica [după bărbat]
da' a părinților [nume] Silistrean
optzeci şi trei [de ani], ia [= uite], oi avea-ne.

[2] Se referă la faptul că în camera unde se face înregistrarea tocmai a terminat de zugrăvit.

File MP3-003

DIKOVKA (DICHEUCA)
Raionul Znamenka, regiunea Kirovograd, Ucraina
Culegere: 1998

ō hī̄!... îį spuų ģíduluį/ íŋcă di‿cu sárâ ʤîc... „įo mínе m-oį dúŝę la lī́da[1] // mínę-į ʤî mári... î... a lucrá nu sâ lucrę́áʤâ/ da įo” ʤîc „míni m-oį dúŝi la lída”// câ įel păşté váca// ʤîc „ańázâ tu-į ŝį-acásâ/ da įo m-oį dúŝi-mă”//

„ti-į dúŝi”//

ń-am pus îŋ‿coşólcâ įo ŝ-am avút/ şî sitró/ şî ápâ şî dim [ɛ] ŝę... hostínīţâ// ma duc// da įel įáca [ɛ] ańáʤa/ cā̄ld/ jarṓtă/ şî̄‿toţ ǫámini dę̣-amúş... acásâ// nu! nu văd pi ńíme/ o vinít pisắni şâ-s... piŋ‿cásâ/ sā̄‿porą̄įés‿pę̣-acásâ// la ţîntirím nu-į ńíme/ că la aŝéį ʤî įęį nű‿sâ duc la ţîntirím// ā̄... ʤîc/ nę dúŝem cîn‿îs prohǫ́ádęle// ştis‿ŝe [k] cîn îs prohǫ́ádęle?//

[Da, da, înainte de Paşti.]

da įo aşá câ... ca máma// ş-am aj'úņs la prohódu iz‿di tį duŝ... în ţîntirím// ă... măr‿mărᵍ‿/ nu-į níme nicaįúrę̣a// da íŋcă įo dę̣-acásâ zaįdésᶜ‿lā‿aįástā̄‿nevástā̄‿dę̣-acolę́á/ zaįdéz‿zîc...

„ňína/ tu nu-į mérẑę cu míne? şî ne dúŝeņ‿la łída? ī̃‿hosᵗ̡?”

da įa zíse: „mámo-į táre jarótâ/ nu/ m-oį dúŝi poátę dūpa ańáʤâ/ da amú m-oį culcá/ şî m-oį hodiní-mą̆”//

„nu! cu [ɛ] hodinéş‿hodinéştę! įo dę̣-amū‿dacā̄‿m-am pornít įo m-oį dúŝi síŋgurâ” įeų ʤîc// „ŝíbâ ş-aşá// ma duc”//

įe s-o gî [k] o rămás/ įo ma duc// ajúŋg îm‿prohᵘ̯ód/ núma an‿trecút hîndíku dę̣-amú úndi-į prohódu/ úndį duŋ mórtu/

[Da, da, da, în prohod.]

[1] Informatoarea se referă la faptul că urma să se ducă la mormântul uneia dintre fiice.

File MP3-003

DIKOVKA (DICHEUCA)
Raionul Znamenka, regiunea Kirovograd, Ucraina
Culegere: 1998

Of!... Îi spuu didului [= moşului; soțului], încă de cu seară zic...: „Eu, mâne m-oi duce la Lida[1]; mâne-i zi mare... î... a lucra [= de lucrat] nu se lucrează, da' eu" zic „Mâne m-oi duce la Lida"; că el păştea vaca; zic „[La] amiază tu-i fi acasă, da' eu m-oi duce-mă".

„Ti-i duce".

Mi-am pus în coşolcă [= coş, paporniță] eu ce-am avut, şi sitro [= citronadă], şi apă, şi dim [ε] ce... hostiniță [= bomboane; dulciuri]. Mă duc. Da' el, iaca [ε] amiaza, cald, jarotă [= arşiță, caniculă], şi toți oamenii de-amuş [= de-acum]... [sunt] acasă. Nu! Nu văd pe nime [= nimeni]; o venit pisăni [= probabil, pesemne] şi-s... pin [= prin] casă, se porăiesc [= se pregătesc; îşi aranjează] pe-acasă. La țintirim [= cimitir] nu-i nime, că la acee zi ei nu se duc la țintirim. Ă... zic, ne ducem când îs prohoadele [= Paştele Blajinilor]. Ştiți ce [k] când îs prohoadele?

[Da, da, înainte de Paşti.]

Da' eu aşa că... ca mama. Şi-am ajuns la prohodu [= loc de trecere] ist de te duci... în țintirim. Ă... merg, merg, nu-i nime nicăiurea [= nicăieri]. Da' încă eu de-acasă zaidesc [= intru] la aiastă nevastă de-acolea, zaidesc, zic...

„Nina, tu nu-i merge cu mine? Şi [= să] ne ducem la Lida? În hosti [= în vizită]?"

Da' ea zice: „Mamo-i tare [= foarte] jarotă, nu, m-oi duce, poate, după amiază, da' amu m-oi culca şi m-oi hodini-mă".

„Nu! Cu [ε] hodineşte, hodineşte! Eu de-amu dacă m-am pornit, eu m-oi duce singură", eu zic. „Fibă [= fie] şi-aşa, mă duc".

Ea s-o gâ [k] o rămas; eu mă duc. Ajung în [= la] prohod; numa am trecut hindichiu [= şanțul] de-amu unde-i prohodu, unde [= pe unde] duc mortu,

[Da, da, da, în prohod.]

[1] Informatoarea se referă la faptul că urma să se ducă la mormântul uneia dintre fiice.

an‿trecút/... da... cînd o horǵít... jénsḱiḭ hółos/ pistḭ‿tot ţîntirímu// „aŝéḭà mắma! aŝéḭà ma[ma]”/ dva rázû// i... a ḭa [ɛ] ştála/ aṇ‿stat şĩ‿m-aṇ‿spăriḭét// nu sâ védę ńíme/ nij‿duh/ nu-ḭ ňíme nică̱ḭúrẹa/ da prḭámo-ḭ aşá hólos pistḭ‿tot ţîntirímu/ ńía ńi s-o rastoját// şto tacóḭ?// mai mult niẑ‿vorǵéj‿ńícă̱// cînd... ḭe aşá-m‿práva-m‿mĺnă/ dim‿práva ş̲taróna/ acólo-ḭ aşá vo cḭ̀ţváḭ pu̱oń/ creṇj‿/ câ nu! o̤ámini o sădí‿şî poń// diŋ‿cólo ca cînd... ńi s-ạúdę bă̱rbạtóḭu// aūzĺm a‿ă‿ă‿vo‿vo‿vo!/ mujĉína [k] bă̱rbạtóḭu/ grăḭéşţḭ-aşa̋‿dim‿barác// a patóm ḭa dúmaḭu objiváẹţţa// [ɛ] dva// ḭo prăẑésc/ nu-ḭ ňímẹ// of bóje! ḭa câ dác-ar ŝi/ do̤ámne! dác-ar [ŝi]‿ŝinevàḭ măcár cạ̊ di únivàḭ/ şî... şî-n ţîntirím nu-ḭ ňíme d-a horǵí.../ ca cîn‿dim‿póhreb/ graḭéşte// ş-ápoḭ cîn‿o-n̤sepút a horǵí... şî fu [ɛ] fumeḭéştę vórbâ/ şî copḱilăréşţḭ/ şî bărbătéşţḭ/ ą̀şá horǵés‿ca... na aḭz‿/ da ḭo̤-aṇ‿stat/ am îŋǵạ̀tát ş-aṇ‿stat/ ňiŝ‿a dúŝ/ĉe nu ma duc/ dę̣-amú túma úndi... aḭe [ɛ] a ḭeḭ̇ mormĺntu/... şî ňiŝ‿ma-ntu̱órc/ şăd ş-aştépt// m-am pornít// ma duc/ dę̣-amú ŝ-a da dumnạ̊ắu̯/ mă duc/ lásâ-ḭ şĩ‿vorǵáscâ/ ḭo mă duc la... dóĉca la mormĺn‿/ mą̊ duc la mormĺnt/ am [ɛ] numā‿aṇ‿ruşăí[t]‿ĉuť maḭ dipárti ş-a... s-o utişĺt// şḭ̂‿s-o ùtişĺt/ ḭo m-an‿dus acoló/ m-an‿tolocạ́ĭt/ dā‿acoló noḭ ş̲cáun aṇ‿făcút/ măsŝo̤árâ// m-am pus pi ŝéla scāo̤n/ m-an‿tolocạīt/ ọ̊îc‿ă... „líduşca prişlá mắma”/ nu/ níme nu s-o maḭ rạspúṇs/ nícă rişítelḭno// am pus pi mormĺnt ŝ-am avút/ ş-aṇ‿şăst uŋ‿ḱicuşo̅r/ şî m-am pornít/ ń-aṇ‿lu̱at coşólca şĩ‿m-am pornít/ da... da m-aṇ‿spăriḭét cînd... cînd‿î o vorǵít// viu̱ înapu̱óḭ/ tot pę̣ iz‿drum/ viu̱ înapóḭ/ stau̱ acó.../ oḭ mer[ẑi]‿ş-oḭ prăẑí// da niŝ‿uṇ‿şlid/ da ňícă̱ niẑ‿nu sâ védi/ nu-ḭ ňíme nică̱ḭúrẹa// aṃ‿vinít acásâ/ şî o̤îc „nu! dę̣-amú ǵídulę̣ cît oḭ [ŝi]‿ş-oḭ

[2] Informatoarea rosteşte sunete greu perceptibile, sugerând groaza.

am trecut... da'... când o horbit [= a vorbit]... jenskii [= femeiesc] holos [= glas], peste tot ţintirimu. „Aceea mama! Aceea mama!" dva razu [= de două ori]. I... a [= dar] ia [= eu] [ε] ştala [= am stat], am stat şi m-am speriat. Nu se vede nime, nici duh [= niciun suflet; nici ţipenie de om], nu-i nime nicăiurea, da' priamo [= din toate părţile] [î]i aşa holos peste tot ţintirimu; mia [= mie] mi s-o rastojat [= mi-a răsunat]. Şto tacoi [= ce e asta; ce se întâmplă]? Mai mult nici vorbeşti nică. Când... ia, aşa-n prava-n mână [= în mâna dreaptă; în partea dreaptă], din prava ştaróna [= din partea dreaptă], acolo-i aşa vo [= vreo] câţivai [= câţiva] pomi, crengi, că nu! Oamenii o săcit şi pomi. Din colo ca când... mi se aude bărbătoiu [= bărbatul]. Auzim a, ă, ă, vo, vo, vo![2] Mujcina [= soţul] [k] bărbătoiu, grăieşte-aşa, din barac[ă]. A patom [= dar apoi] ia dumaiu [= eu gândesc, eu cred] objivaetsia [= se obişnuieşte]. [ε] Dva [= doi; de două ori]. Eu prăvesc [= mă uit], nu-i nime. Of, Boje [= Doamne]! Ia, că dac-ar fi, Doamne! Dac-ar fi cinevai [= cineva] măcar că de univai [= undeva], şi... şi-n ţintirim nu-i nime de-a horbi...; ca când din pohreb [= beci, pivniţă] grăieşte. Şi-apoi când o-nceput a horbi... şi fu [ε] fumeieşte [= femeiască, ca de femeie] vorbă, şi copilăreşte [= ca de copil] şi bărbăteşte [= ca de bărbat], aşa horbesc ca... na, aici, da eu am stat, am îngheţat şi-am stat, nici a duce [= a pleca] nu mă duc; de-amu tuma [= tocmai] unde... aie [ε] a ei momântu; şi nici [= nu] mă-ntorc, şed şi-aştept. M-am pornit. Mă duc, de-amu, ce-a da Dumnezeu, mă duc, lasă-i să vorbească; eu mă duc la... docica [= fata] la mormânt, mă duc la mormânt; am [ε] numa am ruşăit [= am păşit] ciuti [= puţin] mai departe şi-a... s-o utişit [= s-a liniştit]. Şi s-o utişit, eu m-am dus acolo, m-am tolocăit [= am stat de vorbă; am spus ce-am avut de spus]; da' acolo noi şcaun am făcut, măscioară. M-am pus [= m-am aşezat] pe cela scaon, m-am tolocăit, zic ă... „Liduşca, prişla [= a venit] mama"; nu, nime nu s-o mai răspuns, nică [= nimic] rişitelno [= hotărât; sigur]; am pus pe mormânt ce-am avut, şi-am şest [= am stat] un picuşor şi m-am pornit, mi-am luat coşolca şi m-am pornit; da... da' m-am speriat când... când î o vorbit. Viu înapoi tot pe ist drum, viu înapoi, stau aco[lo], oi merge şi-oi prăvi. Da' niciun şlid [= nicio urmă], da' nică nici nu se vede, nu-i nime nicăiurea. Am venit acasă şi zic „Nu! De-amu, didule, cât oi fi şi-oi

[2] Informatoarea rosteşte sunete greu perceptibile, sugerând groaza.

trăí... la aį́ás‿sărbătǫárę nu m-oį́ dúŝi-ma... în ţîntirím”// şî-į́ spuų̇ şî nev̨ésti/ d-ápo... „oį́ ňį́na/ ş[t]o miné sluĉílos̨” i spuų̇ aşắ... ŝ-am pạţít/ „į́ê-aşá ş-aşá”// da... ş-ápoį́ îį́ spuų̇ la acólo... fuméį́i/ aşá aṃ‿fost cū‿ fuméį́/ şî vorǵés‿şî lĭ‿spuų̇/ da į́élę ḍíŝi „aŝéla di la dumnaḍắų̇ ţî [ε] ţí̋ia ţ-o daḍ‿dárū‿/ dā̃‿la... dumnaḍắų̇”//

irína orlóvsca
obzắŝ... şî̃‿şắpte [de ani]

trăi... la aias[tă] sărbătoare nu m-oi duce-mă... în țintirim". Şi-i spuu şi nevestei, d-apo[i]... „Oi, Nina, şto mine slucilosi [= ce mi s-a întâmplat mie], [î]i spuu aşa... ce-am pățit: „Ia aşa şi-aşa". Da'... şi-apoi îi spuu la, acolo... fumeii, aşa am fost, cu fumei, şi vorbesc şi le spuu, da' ele zice: „Acela de la Dumnezeu ți [ɛ] ția [= ție] ți-o dat daru, de la... Dumnezeu".

Irina Orlovska
optzeci... şi şapte [de ani]

File MP3-004

BAIRAK
Raionul Gorlova, regiunea Donețk, Ucraina
Culegere: 1998

[Dar... omu', ce s-a întâmplat cu omul dumitale? Cu bărbatul? Este? Trăiește?]

nū-i̯! ŝĭ̋spreș̨ê-anḭ ūjắ nú-i̯// ò‿murī́t//

[Oh!]

úndᵘe e̯-o plă̯cút horílca/ ș-o̯-avút rac jĕlúdoc// ș-o murít/ nú-i̯‿nù-i̯// da amú de únde să-i̯ găsắș‿șop/ la ᵘocól să yíi̯e/ ș-s-ț- [= și să-ț] aj'útḭe/ ș-s-ți fácă/ i̯ei̯ prăyésc amú.../ să-i̯ hrănḗș‿să/ i̯a! îzínere̯-o fost// și l-an‿gonítă-ță// nu mĭ̂ŝéște// nĭ̋ŝ cokílluḭ ńícă nu-i̯ aj'útą̂// súŋgurḭ// îi putém/ cum putém//

[Greu.]

la bī́t-acòlo harmán/ ș-àcásă harmán// ș(ī́ la șco̯álă ne̯-o dat o bîcăț́ícă// și to̯átă vára... trébi să lo̯at̨ sáma ŝ-am̨‿fa̯cút i̯eu̯//

[Și cum s-o întâmplat cu... bărbatul, de-o murit?]

ᵘōi̯! o ș(ă̯ḍī́t/ îm‿bolníță// i̯-o fa̯cút operáț́îi̯e/ i̯-o tăi̯ét jîlúducu/ și n̲-aș(á l-o cusútă-ță// nu! i̯ei̯ uj(ắ ș(tii̯é/ îi-i̯// dà‿ńíi̯e nu ńi spunḗ// ș-apói̯ m-an‿dúsă-mă/ da i̯ĕł/... i̯ắră i̯-o tăi̯étă-i̯-e// ḍî́ș(e „ni tudá joł/ paș(lá/ ni právilno"// da aní/ pi míni m-o̯-amaẑī́ ⟋ ḍî́ș(e „s-o sculát/ ș-o curít// o tuș(ít ș(î... s-o rúptă-să"// ș(ī̂ oŋ‿kic o dănăít ș(ī̂ ⟋ o murít// tri̯i̯ luni̯/ i̯o‿ă̄ł întréb pi dóctọr/ ḍîc „nu! ș(î cît i̯ĕl a tráẑe̯/ cît mạcără" ḍîc// da i̯eł ḍî́ș(i̯ „tréi̯‿pàtru luni̯"/ pátru luni̯ cac// ... pi e̯aṇvarí̯i̯i i̯-o făcútă-i̯/ da... v‿aprélę̨-o murít//

[L-ai adus acasă?]

l-am adús acắsă̯// l-an‿hrănī́t/ să mănĭ̂še̯/ da i̯ĕl nu po̯áte̯-ŋ́gi̯țí// nu puté-ŋ́gi̯țí// ș-ã‿șaḍī́t i̯õ‿harmán// tójă prím̨várā‿erá.../ ʰápoi̯ i̯ără i̯iu̯ la dī́n̨su/ an̨‿vinít sárā// da i̯el ḍî́ș(e „pún-ťe líŋgă míne// te̯-ai̯ mărít"// zîc „m-am mărítă-mă"//

File MP3-004

BAIRAK
Raionul Gorlova, regiunea Donețk, Ucraina
Culegere: 1998

[Dar... omu', ce s-a întâmplat cu omul dumitale? Cu bărbatul? Este? Trăiește?]

Nu-i! Cinciprezece ani uje [= deja, de când] nu-i. O murit.

[Oh!]

Unde [= pentru că] i-o plăcut horilca [= băutura]. Şi-o avut rac jeludoc [= cancer la stomac]. Şi-o murit. Nu-i, nu-i! Da' amu de unde să găseş[ti] [pe cineva] şop [= ca să] la ocol [= curte; gospodărie] să vie şi să-ți ajute, şi să-ți facă; ei prăiesc [= privesc „se uită, au grijă"] amu, să-i hrăneş[ti], să, ia! Ginere-o fost [= mi-a fost] şi l-am gonită-lă; nu munceşte. Nici copilului nică [= nimica] nu-i ajută. Sunguri [= singuri]. Ce putem, cum putem.

[Greu.]

La bâta [= bunica] acolo, harman [= curte, ogradă], şi acasă harman. Şi la şcoală ne-o dat o bucățică [de pământ]. Şi toată vara... trebe [= trebuie] să luați seama [= să aveți în vedere] ce-am făcut eu.

[Şi cum s-o întâmplat cu... bărbatul, de-o murit?]

Oi [= vai]! O şezut [= a stat] în bolniță [= la spital]. I-o făcut operație, i-o tăiat jiluducu şi, nu! Aşa l-o cusută-lă. Nu! Ei uje ştia ce-i. Da' mie nu-mi spunea. Şi-apoi m-am dusă-mă, da' el... iară i-o tăiată-i-a. Zice „Ni [= nu] [mai este] tuda [= acolo] jol [= fierea], paşla [= s-a dus], ni [= uite, iată] pravilno [= e adevărat]". Da' ani [= ei], pe mine m-o amăgit, zice: „S-o sculat, şi-o curit [= a fumat]; o tuşit şi... s-o ruptă-se". Şi un pic o dănăit [= a trăit] şi o murit. Trei luni; eu îl întreb pe doctor, zic: „Nu! Şi cât el a trage [= va boli; va zăcea], cât măcară", zic. Da' el zice: „Trei-patru luni", patru luni cac [= cum]... Pe [= în] ianvarie [= ianuarie] i-o făcută-i da'... v [= în] apreli [= aprilie] o murit.

[L-ai adus acasă?]

L-am adus acasă. L-am hrănit, să mănânce, da' el nu poate-nghiți. Nu putea-nghiți. Şi-am şezut eu în harman, toje [= tot, de asemenea] primăvara era... Apoi iară iu [= viu] la dânsu. Am venit seara. Da' el zice: „Pun-te lângă mine. Te-ai mărit [= ai crescut, te-ai făcut mai mare]". Zic: „M-am mărită-mă".

e! oŋ◡ḱic o maį grăí◡́ da nu graį̯ę̗ di mǫártę/ nu grăį̯ę̋ ńr̋câduh!// niŝ nę̗-o precajî^{t}◡ńica níŝo^{d}atâ̧// ş-am şaḑî́t/ da į̯el curę̗ắ táre̗// o traẑé úna dúpă úna// õ-ŝapút a tuşî́/ da į̯o aşá dúpă pa̗rắtę acólo la mínĕ/ nű-s dóo cómnate/ da aşá.../ sóba şắdi dį la plítâ̧// ş-acolé// da ŝi somn į̯erá? aşá núma ma culcám/ aúd/ tuşắştę aṇ◡sa̗ŕ́t// m-aṇ◡sa̗rít/ da į̯ĕl o tráẑį/ į̯o į̯eų şî į̯-o į̯eų dim◡mînḭ// ḑîc „le̗ắpăd-o/ nu ŝi ţî trébi/ tuşắşt!” ḑîc „da tő◡traẑ̂”//

„dă-ń vo tabli̯étcâ de ťeofidrín”// i dăų tabli̯étca/ da į̯el nu po̗átę̗-o-ŋǵiţî́// n-o po̗áte-ŋǵiţî́// be ápâ/ da į̯e íne napói̯/ şî pi nās/ şî ésta// į̯eų... am pús-o// į̯el să cúlcâ/ şî õ-ŝapút a murí// núma o ḑîs: „márfa!*... ằto◡ujắ fsi̯o”/ ş-õ-ŝapút a hripí/ ş-să conĉéşti̯//

bă̆i̯éta-ŋ◡cas į̯ará/ i̯o... cîn ã-ŝepút a răcăní/ ş-úliţa ã◡ridicát/ pi ḱiŝǫárį.../ da į̯el ca [r] ca músca/ o caḑű́t şi̇/ o-ŋḱís ų̯óḱi şi̯ fsi̯o...// sărắcu! pátruḑă̆ẑ◡dę ḱílį į̯-o rą̆másű-į̯-e//

[Şi câţi ani o avut când o murit?]

pi̯ise̗át tri̯į párcă// no̗/ ŝiṇzắşîtrîi̯/

[Tânăr. Tânăr.]

tf́nằr a tră// tf́nằr// şī̆... õ... hrű́t tă̆d◡bei̯é/ da di ų̯obijî́t nu m-obijắ̧// ń-aj'utắ/ ş-ai̯ásta cás-am pus amîndų̯ói̯// diṇ◡şpálurḭ/ ş-apói̯ súŋgurḭ... cū◡cîrpíc o clădu̯ítă// da į̯eų am mų̯ruį̯ítă/ atű̂s-aşà į̯erá/ an◡dat cu álp◡tot/ amú ai̯éste̗ä o i̯eşî́^{d}◡́ da atű̂sa.../ tőt sűŋgur/ súŋgur/ că şî plíta o pūs/ şî̋ cúhne̗a o pus/ į̯éł◡o◡pùs/ į̯eų aṇ◡şti̯ucăturítă/ aŋ◡crasî́t/ am priberít// ş-an◡trecút/ ş-an◡tra̗ii̯ít// tréi̯ḑắ◡şî◡ùnu// an◡tră̆it ínt̂re õ◡loc// da amú į̯eų ḑîc/ ã◡ra̗más į̯eų... tf́năr̆ă/ pátruḑằŝ... şî ų̯opt ń-o fos◡́ ba! mai̯ tf́năr̆ă... ĭŋcă̆// cui̯ noi̯ tribuím? cu copḱíł/ cū... amú į̯eų ḑîc prăyésc// nădà haze̗áin/ la ų̯ocų̯ót// amú sűŋgūrâ ţîi̯// cum pot//

---

* Nume propriu feminin.

E! Un pic o mai grăit [= vorbit], da' nu grăia de moarte; nu grăia nicăduh [= nimic, deloc]! Nici [nu] mi-o precăjit [= a vorbit] nica [= nimica] niciodată. Şi-am şezut, da' el curea [= fuma] tare; o trăgea una [ţigară] după una. O-nceput a tuşi, da' eu, aşa, după părete, acolo la mine, nu-s două comnate [= camere], da' aşa... soba şade de la [= faţă de] plită. Şi-acolea. Da' ce somn era? Aşa, numa mă culcam; aud, tuşeşte, am sărit. M-am sărit, da' el o trage; eu iau şi i-o iau din mâni [ţigarea]. Zic „Leapăd-o [= las-o, arunc-o], nu! Ce ţi [= îţi] trebe [= trebuie], tuşeşti", zic „da' tot tragi".

„Dă-mi vo [= vreo] tablietcă [= tabletă, pastilă] de teofidrin". [Î]i dau tablietca, da' el nu poate-[a]-o-nghiţi. N-o poate-nghiţi. Bea apă, da ea ine [= vine] napoi, şi pe nas, şi esta. Eu... am pus-o. El se culcă şi o-nceput a muri. Numa o zis: „Marfa!*... ăto uje vsio [= asta deja e tot; e gata]". Şi-o-nceput a hripi [= a horcăi] şi se conceşte [= sfârşeşte; moare].

Băieta [= fata, copila] în cas[ă] era. Eu... când am început a răcăni [= a răcni] şi uliţa am ridicat pe [= în] picioare..., da' el ca [r] ca musca, o căzut şi o-nchis ochii şi vsio [= tot; gata]... Săracu! Patruzeci de chile i-o rămasu-i-a.

[Şi câţi ani o avut când o murit?]

Piiseat trii [cincizeci şi trei], parcă. Nu! Cincizeci şi trei.

[Tânăr. Tânăr.]

Tânăr a tră. Tânăr. Şi... o... hrut [= a vrut], tăt beia [= bea], da' de obijit [= necăjit] nu m-obijea; mi-ajuta; şi-aiasta casă am pus [= am făcut] amândoi. Din şpaluri [= traverse], şi-apoi sunguri... cu cârpic [= chirpici] o clăduită [= a construit]. Da' eu am muruită [= am netezit (pereţii casei cu tină)], atunci aşa era, am dat cu alb tot; amu aiestea o ieşit, da' atuncea... tot sungur, sungur; că şi plita o pus, şi cuhnea [= bucătăria] o pus, el o pus; eu am ştiucăturită [= am tencuit], am crăsit [= am vopsit], am priberit [= am făcut curat]. Şi-am trecut [= am petrecut], şi-am trăit. Treize[ci] şi unu. Am trăit între un loc [= la un loc, împreună]. Da' amu eu zic, am rămas eu... tânără, patruzeci... şi opt mi-o fost! Ba, mai tânără... încă. Cui noi trebuim? Cu copil, cu... amu eu zic, prăiesc. Nada [= trebuie; e nevoie de] hazeain [= stăpân; gospodar], la ocol; amu sungură ţii [= mă ocup; întreţin]; cum pot.

* Nume propriu feminin.

îi pot fac/ [!] da úna ḑî treŝl̥é núşte bábẹ di ‿lā... dáĉi̯/ ş-ḑíŝe... „acu̯oll̥é traı̯éşte stóroju nóstru”/ da ı̯eł pístı̯-ũ ‿u̯ocu̯ól/ trăı̯éşte-ŋcoló// „ı̯a! ǵíni fą̆cút/ şî mîndrít/ şî̃”/ da ı̯eu̯ ḑîc „sarácu di min(i̯/ íŋcî niŝ u̯oblu̯ánᵉlẹ n-am crăsf̃t/ niŝ ‿îŋcã̃...”/ nű-ń aźún̡ẑi// dácî... dóu̯oḑą̆ẑ ‿di rúbli stoı̯éşte báŋca di cráscî/ psíne mójno to ‿s-apúŝ// dác ‿t̡î voı̯éşte sî ńíiı̯// oı̯ maladı̯ét̡ hazẹ́áı̯nọ? da... soséd di pi u̯úlit̡â maı̯ ‿ıŋcóło trăı̯éşte ḑíŝi „tă ‿bă!... acólo nu-ı̯ hazẹ́áı̯n/ acólo hazẹ́áı̯câ”//

„d̡á ‿sì grăı̯ī̃t̡?”//

da ńiiı̯ aşf́ ń-iı̯ ǵínı̯/ aşá ń-iı̯ ŝúdă/ câ súŋgurâ şî trébe sâ t̡îı̯ tu̯ót// şî̯ ‿u̯ocu̯ól/ şî̯ ‿cásâ̡ şî̡...//

maríı̯a nl̥emt̡óva nl̥èstı̯eróva
şáḑą̆strìı̯ [de ani]

Ce pot fac, [!] da' una zi [= într-o zi], trece nuşte [= nişte] babe de la... dace [= vile; case de vacanță] şi zice... „Acolea trăieşte storoju [= paznicul] nostru"; da' el, peste-un ocol trăieşte-ncolo. „Ia! Bine făcut şi mândrit [= arătos] şi"; da' eu zic: „Săracu de mine, încă nici obloanele n-am crăsit; nici încă [= nici nu]...". Nu-mi ajunge. Dacă... douăzeci de ruble stoieşte [= costă] banca [= borcanul] de crască [= vopsea], psine [= probabil, pesemne] mojno [= se poate] tot s-apuci [= să strângi să aduni]. Dacă-ți voieşte [= trebuie; ai nevoie] să fie. Oi! Maladeț [= tânăr] hazeainu? Da'... sosed [= vecinul] de pe uliță, mai încolo trăieşte, zice: „To-ba! [= asta nu]... acolo nu-i hazeain, acolo hazeaică [= gospodină]".

„Da' ce grăiți?"

Da' mie aşa mi-i bine; aşa mi-i ciudă [= îmi pare rău; sunt amărâtă], că sungură şi trebe să ții tot: şi ocol, şi casă, şi...

Maria Nemțova Nesterova
şaize[ci] şi trei [de ani]

HARTA 4

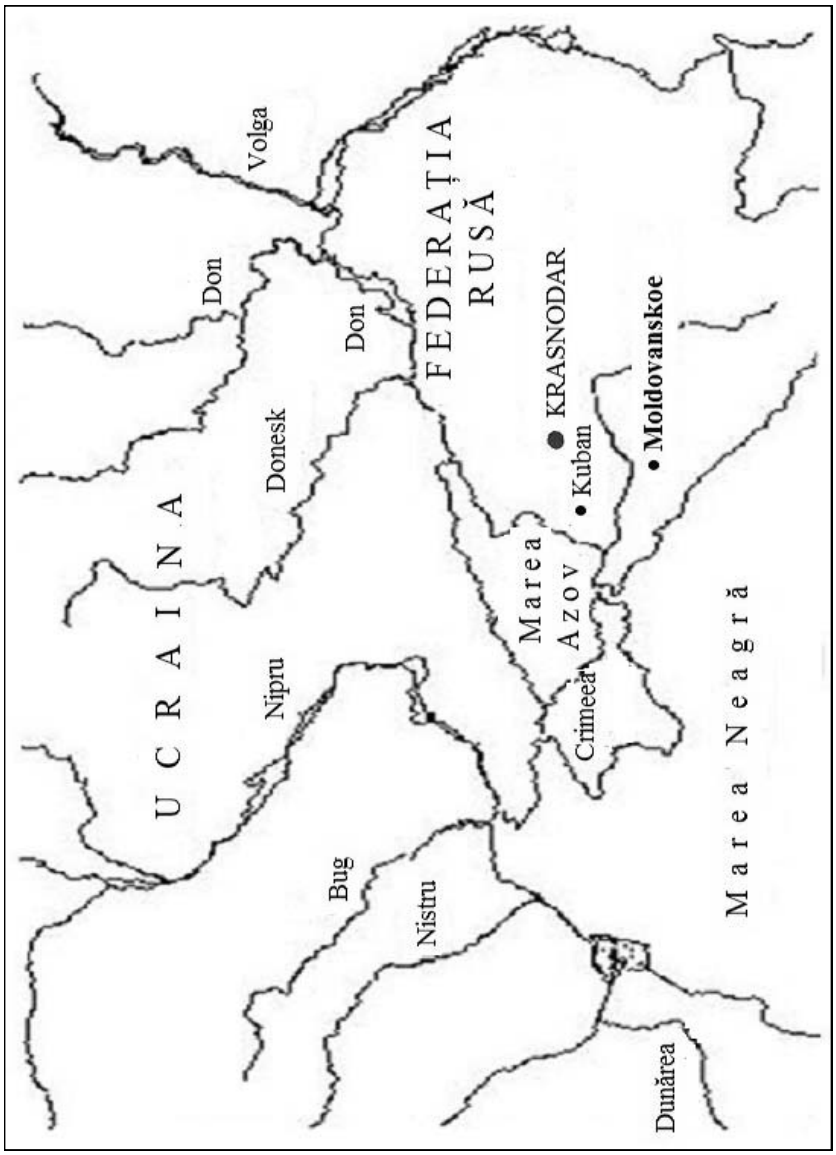
Volga
Don
Don
Donesk
Nipru
Bug
Nistru
Dunărea
UCRAINA
FEDERAȚIA RUSĂ
KRASNODAR
Kuban
Moldovanskoe
Marea Azov
Crimeea
Marea Neagră

File MP3-005

MOLDOVANSKOE (SUPSÂN)
Raionul Krâmsk, regiunea Krasnodar, Federația Rusă
Culegere: 1996

[Cum e logodna?]

cū... logódna/ i̯ácătă „bă! ĉéla vrei̯ sâ i̯ei̯ pi fáta ĉéi̯ă?” pi̯ ‿cutáre fat(â// dę-amú-i̯ spúnę mĺni-sa/ fáta-i̯ spúnę tójĕ mĺni-sa i̯ácâtâ// trébi̯ ‿ sâ cáu̯tę stárosti̯// dői̯ stárosti̯ treb‿ z ‿dúcă... lā ńírle// ş-ap‿sa̋‿duc lā...

[„Starostii” e bărbații?]

doi̯ bărbáți̯/ doi̯/ doi̯/ doi̯ stárosti̯//

[Rude, rude sau nu?]

dă cárę-o ŝi// o̯árį rúdi/ o̯árę strĕi̯íń/ o̯árę... cum a ŝi̯/ àhá// să duc acólo// àhá/ şī... dę-amú i̯ei̯ [k] sâ logodę́ască// íntru lā/ la stăpĺn// ńírle şa̋dę-afárâ// într-acólo/

„búna vrémęa”/

„mînțănésc duńitálē”//

„i̯áca noi̯ am vi̯nít la ńávo̯ástre c-am auzÎt c-avéț ō... o îi̯țícâ... dę vîndút// noi̯ am vi̯nít s-o cumpărа̋m”//

„da n-am niŝ o îi̯țícâ”//

„da măcár o cîrlănă”//

àhá// ei̯! dę-amúi̯... „măi̯! cárę să doŋădăi̯é” zÎĉę „măi! tu spúni̯ ĉe-s‿trébû? cret‿/ că vo fátă vă trébu/ u̯áre ĉe?”//

i̯ii̯ ştíi̯e amu...*

i̯ii̯ ştii̯é/ cā̋‿şī̋‿părínțî ştíi̯i// „ei̯! nú‿ştiu̯/ i̯áca dácă a vre fáta/ cum a vra”// dᵘę-amú íntră ńírlē/ àhá//

„fa! tu-l ştii̯ pi băi̯étu ísta?”

„Ìl‿ştíu̯”//

„şî tu vrei̯ s-ti dūĉ dúpă dĺn̥su?”/ ńíi̯e tă̋t-aşà ń-o zîs//

---

* Intervine un subiect ocazional.

File MP3-005

MOLDOVANSKOE (SUPSÂN)
Raionul Krâmsk, regiunea Krasnodar, Federația Rusă
Culegere: 1996

[Cum e logodna?]

Cu... logodna, iacătă: „Bă! Cela, vrei să iei pe fata ceea?”, pe cutare fată. De-amu [= apoi] îi spune mâni-sa [= mamă-sii], fata-i spune toje [= de asemenea; şi ea] mâni-sa, iacătă. Trebe [= trebuie] să caute staroste [= persoană care conduce ceremonia nunții]. Doi starosti trebe să [se] ducă... la mirele. Şi-ap [= apoi] se duc la...

[„Starostii” e bărbații?]

Doi bărbați, doi, doi, doi starosti.

[Rude, rude sau nu?]

De care-o fi. Oare [= ori, sau] rude, oare străini, oare... cum a fi; aha [= deci; ei bine]. Se duc acolo; aha, şi... de-amu ei [k] să [se] logodească. Întru [= intră] la stăpân [= stăpânul casei; gazdă]. Mirele şade afară. Intră acolo:

„Bună vremea”.

„Mânțănesc [= mulțumesc] dumitale”.

„Iaca, noi am venit la [du]mneavoastră c-am auzit c-aveți o... o vițică... de vândut. Noi am venit s-o cumpărăm”.

„Da’ n-am nicio vițică”.

„Da’ măcar o cârlană”.

Aha! Ei, de-amui... „Măi! Care [= cine] să dohădăia [= se ajungeau, se înțelegeau], zice: „Măi, tu spune ce-ți trebe? Cred că vo [= vreo] fată vă trebe, oare ce [= sau ce]?”

Ei ştie amu...*

Ei ştia, că şi părinții ştie. „Ei! Nu ştiu, iaca, dacă a vrea fata; cum a vrea”. De-amu intră mirele; aha!

„Fa, tu-l ştii pe băiatu ista?”

„Îl ştiu”.

„Şi tu vrei să te duci după dânsu?” Mie tata aşa mi-o zis.

---

* Intervine un subiect ocazional.

„mă duc”//

„tę-aį săt̄rát de pín̨ea me/ aşắ-į [!]”

„m-am săturát”//

da į̇el: „tu măį! tu o vreį pe dín̨sa?”/

„o vreų”/

„da tu âl vreį?”

„îl vreų”//

nu! ş-ap ◡ dę-amú acólo ã̄ [ɛ] į̇el puné i̇̀iňélu/ da į̇eų puném şàlíŋcâ// şalíŋc-aśéę̇a o į̇e ńírle// a... şalíŋc-aśéį̇ cáre į̇o ◡ ó ◡ pun/ į̇eų trep◡ză-l leg pį ńíre la míňă// ápîį̇ lo͡â◡şalíŋca j◡dę̇-amú [ɛ] mă luá la dín̨su/ dʺę̇-amú la ńíre acólo// cîn̨d... cînd m-o logoďʺít m-o dúsă la dín̨şîį̇// da ńíį̇e ń-i̇̀ará ruşínė̇ ⌿ da úndį? ísta// da míca/ dumnezắų s-o į̇érte/ dę-amú soắcră-męa// àhá// dę-amú į̇ē/ năn̆ăşắlu/ o fost stároste şî z/ḍîśé „lélį̇/ i̇a dă bóţu śal di aluɥát/ i̇an! spúne-į̇ lu ńiręásа sã̄◡ fácă plăśínte” [!]//

da i̇o zîc „ásta◡ã̄ń maį̇ trébui̇̀” că i̇eų aşắ tremurám//

da i̇e z/ḍíśę „i̇̀eį̇! lásă/ nu-į̇ meį̇ dauų că i̇o ştių cã̄◡i̇ę̇ poáte”// nu ń-o dat// cī̆n dʺę̇-amú dúpă̄ núnta/ dúpă̄ śéi̇a... o trecút núnta// da míca zîśé „dă să fáśim plăśínte”// da ma [ɛ] avę̆ şî śíi̇̀că// cu cumnáta/ cu ísta// „haį̇/ sã̄◡fáśi̇m plăśínte”/ háį̇de... am frămîntát/ ă◡śi̇̀torít// dā... míca z/ḍíśę „haį̇ i̇e şî fă plăśínteę̇”//

da i̇eu z/ḍîc „da i̇o nú◡ştɨų cum fáśêt̨◡ńevǫástrĕ”// i̇ō... la noį̇ ştii̇ém cum fẵśém/ da la dín̨şî nú◡ştių// „i̇o nú◡ştių míca! fă ńatá”//

„nú◡nu◡nù/ cum ştii̇ aşắ fẵ”//

eį̇! aṇ◡loat i̇o aşắ// ă◡ɥuṇs turt-aśéę̇a/ o-ntórc turt-aśée/ i̇ar o ɥuŋg/ i̇ar o ā̆ísta/ ī̆... aṃ◡fã̄cút i̇o plăśínte/ da i̇e z/ḍíśe „da i̇o mámi nù ◡pós fáśį̇ plăśínteę̇”//

„dà◡di◡śé?”

„Mă duc”.

„Te-ai săturat de pânea mea, aşa-i [!]”.

„M-am săturat”.

Da’ el: „Tu, măi, tu o vrei pe dânsa?”

„O vreu”.

„Da’ tu îl vrei?”

„Îl vreu”.

Nu! Şi-ap de-amu acolo î [ε] el punea inelu, da’ eu puneam şalincă [= broboadă]. Şalinca aceea o ia mirele. A... şalinca acei [= aceea] care eu o pun, eu trebe să-l leg pe mire la mână. Apoi lua şalinca şi de-amu [ε] mă lua la dânsu, de-amu la mire, acolo. Când... când m-o logodit m-o dusă la dânşii. Da’ mie mi-era ruşine, da unde? Ista. Da’ mâca [= bătrâna; bunica], Dumnezeu s-o ierte, de-amu soacră-mea. Aha! De-amu ia [= iată; uite]! Nănăşelu [= nănaşul] o fost staroste şi zicea: „Lele, ia dă boţu [= bucata] cel[a] de aluat, ian! Spune-i lu mireasa să facă plăcinte” [!].

Da’ eu zic: „Asta îmi mai trebui[e]”, că eu aşa tremuram.

Da’ ea zice: „Ei! Lasă, nu-i mai dau că eu ştiu că ea poate”. Nu mi-o dat. Când de-amu după nuntă, după ceea... o trecut nunta. Da’ mâca zicea: „Dă să facem plăcinte”. Da’ ma [ε] avea şi fiică. Cu cumnata, cu ista. „Hai, să facem plăcinte”. Haide... am frământat, am citorit [am sucitorit = am întins foaia de plăcintă]. Da’... mâca zice: „Hai, ia şi fă plăcintele”.

Da’ eu zic: „Da’ eu nu ştiu cum faceţi [du]mneavoastră”. Eu... la noi ştiam cum făcem, da’ la dânşii nu ştiu. „Eu nu ştiu, mâcă! Fă [du]mneata!”.

„Nu, nu, nu; cum ştii aşa fă!”

Ei! Am luat eu aşa, am uns turta aceea, o-ntorc turta acee, iar o ung, iar o aista, î... am făcut eu plăcinte, da’ ea zice: „Da eu, mami, nu poci face plăcinte”.

„Da’ de ce?”

„i̯ácătă/ tű‿faŝ”// de̯-amú di̯‿cíte̯ u̯ori̯ fãŝé plăŝínte̯/ z/ḑîŝé „tu fã”/ i̯ã‿aíŝ!”// mai̯ greu̯ di ŝitorít dicít di̯ lē [ɛ] de bo̯tít acólo plăŝínt-aŝée̯a// da i̯e z/ḑîŝé „da i̯o mámi i̯o nu poŝ fáŝe̯ plăŝínte̯// la míne... máma de̯-a dói̯le̯a o fost rű̆scâ/ şî i̯e n-o pūtút fáŝe plăŝínte̯/ şî i̯o nu ştiu̯”// şî mă puné nūma pi míni̯ să fãŝém plăŝínti// vot/ ş-apói̯ ńe puňé/ ḑîŝé „las că i̯o ştīu̯/ nu!... cun̯‿sâ fac‿î...”/ i̯eu̯ ştiu̯ că i̯e ştíi̯ĕ// da i̯o tójă făr de mámă ã‿fost/ da dác-ã-blat pe̯‿la tắt̆e̯ cắsîle/ pe̯ la mórturi̯/ pe la ai̯ísta... [!] ştiu̯ [!] i̯áca a... d̆e̯-ásta i̯eu̯ núma... ştiu̯ tắt̆e̯/ da ĉ [k] dã‿atấta i̯o ştiu̯/ da aşắ mai̯ [k] vez… nu ştiu̯ ńíca//

budurína vasilína fi̯ódorovna
îs din dòu̯ắḑắĉ şî nóu̯â
[67 de ani]

„Iacătă, tu faci”. De-amu, de câte ori făcea plăcinte, zicea: „Tu fă! Ia aici!”. [E] mai greu de citorit decât de le [ε] de boțit [= frământat] acolo plăcinta aceea. Da’ ea zicea: „Da’ eu, mami, eu nu poci face plăcinte. La mine... mama de-a doilea o fost ruscă [= rusoaică] şi ea n-o putut face plăcinte, şi eu nu ştiu”. Şi mă punea numa pe mine să făcem plăcinte. Vot [= iată; aşa], şi-apoi ne punea, zicea: „Las’ că eu ştiu, nu!... cum să fac î...”. Eu ştiu că ea ştia. Da’ eu toje făr’ de mamă am fost, da’ dac-am umblat pe la tăte căsile, pe la morturi [= morți; înmormântări], pe la aista... [!] ştiu [!] iaca a... de-asta eu numa... ştiu tăte, da’ ce [k] da’ atâta eu ştiu, da’ aşa mai [k] vezi... nu ştiu nica [= nimica].

Budurina Vasilina Fiodorovna
îs din douăzeci şi nouă
[67 de ani]

HARTA 5

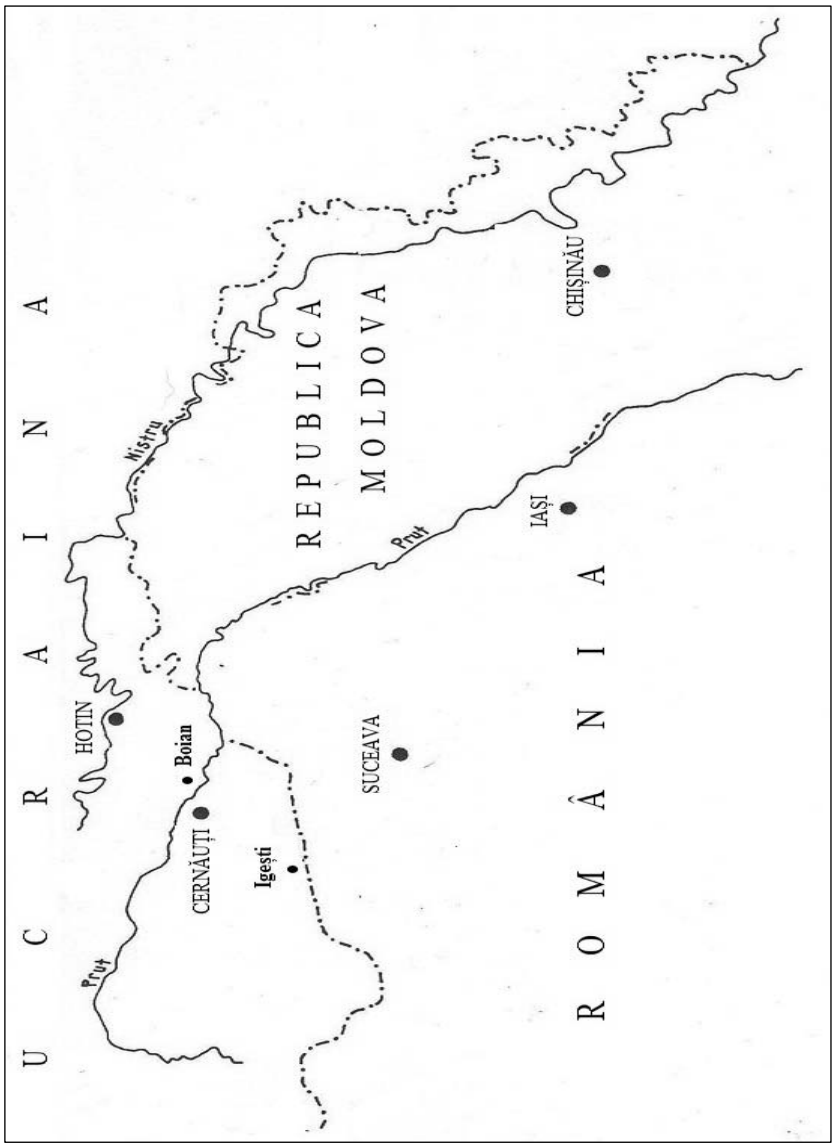
U C R A I N A
HOTIN
Nistru
Boian
CERNĂUȚI
Prut
Ișești
REPUBLICA MOLDOVA
SUCEAVA
Prut
CHIȘINĂU
IAȘI
R O M Â N I A

File MP3-006

BOIAN
Raionul Noua Suliță, regiunea Cernăuți, Ucraina
Culegere: 1992

nu m-aş fi întórs înapói̯/ i̯erá máma bătrínâ/ şi mi̯-adúc amíntį că̄/ i spun lu frátęlę.../ frátęlę meu̯ [ɛ] în̯‿spun̯éá „nu tę dúĉį// nu tę dúĉį că̄... nű-i̯ bíni că ti duĉ”//

ĉi [= zice] „mă duc câ-i̯ máma-i̯ bătrínă şi dácâ n-o să-m‿plácâ ĉevá am sâ fug înapói̯”//

ĉe „băi̯étį i̯eş‿tínăr íŋcă/ nu-i̯ aşá di̯e uşór... sâ treĉ grániţa i̯árâ să̄... să vii̯ înapói̯”//

mi̯-adúc amínti că̄... m-a pitręcút la gárâ... în u̯olténe̯a pîn̯‿la gára deveséł// şî cîn să-mi̯‿i̯eu̯ zíu̯a búnâ... la última/ i̯el n-a putút/ s-a-ntu̯órs şî̄... nu s-a mai̯... lu̯at zíu̯a búnâ dį la míni̯/ niĉ i̯o dį la i̯ěl//

[Şi aşa aţi venit acasă.]

am venít acásă̄‿şî̄/ cîn am venít acásâ/ máma i̯erá bątrínâ/... am ajún̯s în ĉernăúţ// cîn am ajún̯s în ĉernăúţ... są cǫnoşte̯á că... vin di uni̯évá// ĉį „di úni vii̯?”//

„pă̄... din armátă dį la... romíni̯”//

ĉe „mă̄”... ĉe „la ĉ-ai̯ vinít?!”//

„păi̯ an̯‿vinít acásâ”//

„mă! ruş-ale̯árgă dúpâ u̯ămi̯ni̯/ aşá ca vînatu̯óri dúpa... dúpă i̯épuri̯”// p‿ĉe [= păi zice] „nu tréĉį pį́sti pu̯ot‿c-acoló... tį príndį şi̯‿ti i̯a”//

ĉę‿„bíni̯ da pi úni să mą duc?!”//

„păi̯ ti duĉ mai̯‿iŋcólo şī treĉ prútu... cum̯vá aşę̆”//

am lu̯at pį málu prútului̯/... níştę... feméi̯ i̯eráu̯ acól‿ĉį „úni vrei̯ să̄‿plecáţ?”//

„păi̯ vrem są treĉém [ɛ] prútu”/

„păi̯ nu tréĉęţ pę-ai̯íĉi câ i̯ęstį armáta şi̯ vą príndį”//

File MP3-006

BOIAN
Raionul Noua Suliță, regiunea Cernăuți, Ucraina
Culegere: 1992

Nu m-aş fi întors înapoi. Era mama bătrână. Şi mi-aduc aminte că, [î]i spun lu fratele..., fratele meu [ɛ] îmi spunea: „Nu te duce. Nu te duce că... nu-i bine că te duci".

[Zi]ce: „Mă duc, că-i mama-i bătrână şi, dacă n-o să-mi placă ceva, am să fug înapoi".

[Zi]ce: „Băiete, eş[ti] tânăr încă, nu-i aşa de uşor... să treci graniţa iară să... să vii înapoi".

Mi-aduc aminte că... m-a petrecut la gară... în Oltenia, pân' la gara Devesel. Şi când să-mi iau ziua bună... la ultima, el n-a putut, s-a-ntors şi... nu s-a mai... luat ziua bună de la mine, nici eu de la el.

[Şi aşa aţi venit acasă.]

Am venit acasă şi, când am venit acasă, mama era bătrână... Am ajuns în Cernăuţi. Când am ajuns în Cernăuţi... se cunoştea că... vin de uneva [= undeva; din altă parte]. [Zi]ce: „De une [= unde] vii?"

„Pă[i]... din armată, de la... români".

[Zi]ce: „Mă"... [Zi]ce „La ce-ai venit?!"

„Păi am venit acasă".

„Mă! Ruşii aleargă după oameni, aşa ca vânătorii după... după iepuri". P[ăi] [zi]ce: „Nu trece peste pod, c-acolo... te prinde şi te ia".

[Zi]ce: „Bine, da' pe une să mă duc?!"

„Păi te duci mai încolo şi treci Prutu... cumva, aşa".

Am luat[-o] pe malu Prutului... Nişte... femei erau acolo, [zi]ce: „Une vrei să plecaţi?".

„Păi, vrem să trecem [ɛ] Prutu".

„Păi nu treceţi pe-aici, că este armata şi vă prinde".

ĉį „bínį mă da pi úni să trec?”// pę-aį́íĉ nu-į́ vóį́ę/ pę-aį́íĉ nu-į́ vóį́į cât.../// la ų́úrmâ mă gîndésc... „ĉe trec... pį pų́od cum trę́ĉį tǫátă lúmę́a”// trẹc pį pų́od/ núm-an‿trę́ecút pų́ódu-m‿pártę-aį́láltă.../ mą ų́oprę́ştį// un(ų‿cų‿árma-m‿mĺnâ/ „staį́!” zĭĉį//

[Eraţi soldat îmbrăcat?]

nū/ în ĉivíl// „di úndį viį́?”/ i spun di úndi vin// ĉį „dácă spuį́ că į́ejİ‿dim‿boį́án... spúnį tų́ắtį comúnİlį diṇ‿jur// să văd dácă spuį́ drİept”/ păį́ į́-am spus į́o/ tų́ắtį comúnẹlẹ//

vin acásâ/ cîm‿bat în ĝ[e]am... máma-m‿disḱídį úşa/ spúnį ĉe „drágu mámi... bínį câ tę-am vązút/ da maį́ bínį nu viį́áį́”//

„bínį da di ĉe mámâ?” ĉi//

ĉe „mā̄! vin rúşi şÎ‿prind ų́ắminİ tínerİ/ fİę́ti/ fįméį́ cáre n-ų́ų... bărbáţ/ şî-į́ dúĉę-n̄... îṇ‿rúsię́a”//

am stat ascúṇs... cĺt[i]va lunİ// n-a ştiút níme dį mínį// pį úrmă... n-a[m]‿maį́ putút// am į́eşît// m-į́erá dor... dį drúmurİlę į́éstę́a/ să văd drúmurİlę/ să văd... vį́ĉíni/ sâ... İimidį́át nų́ắptę́a ų́ vinít/ m-a[u] priṇs.../ şī... să mă dúcă// întodę́aúna nu m-ų́ putút lų́a cā̄... am fuĝít în tot tímpu// pę úrmâ ĉ-ų́ spus į́eį́/ zíĉį „mā̄”... ĉi „pi rus[u]óį́ nu-l maį́ lų́om maį́ mult/ nu că fúĝį į́ěl/ da cu díṇsu fug toţ”*/ şī mę-o dat uṇ‿servíĉ// į́erá... cárę-avę́áų́ caį́/ merĝ[e]áų́ lā... cą́rát pădúrį// lİemn la gáră// į́eu să fac tų́ắtį róţÎlį la cărúţ cárį să̄ fármă/ cárį ąşá/ şi úį́tę-aşá am scăpát dį... dę ruş//

flórę́a rusóį́ a lu ǵórǵę
am trİecút pi şáį́ząşinóõ [de ani] acúma

* Sună soneria.

[Zi]ce: „Bine, mă, da' pe une să trec?". Pe-aici nu-i voie, pe-aici nu-i voie că... La urmă mă gândesc... „Ce trec... pe pod cum trece toată lumea". Trec pe pod. Numa [ce] am trecut podu-n partea ailaltă... mă opreşte. Unu cu arma-n mână: „Stai!", zice.

[Erați soldat îmbrăcat?]

Nu, în civil. „De unde vii?". [Î]i spun de unde vin. [Zi]ce: „Dacă spui că eş[ti] din Boian... spune toate comunele din jur. Să văd dacă spui drept [= corect]". Păi i-am spus eu toate comunele.

Vin acasă. Când bat în geam... mama-mi deschide uşa. Spune, [zi]ce: „Dragu mamii..., bine că te-am văzut, da' mai bine nu veneai".

„Bine, da' de ce, mamă?", [zi]ce.

[Zi]ce: „Mă! Vin ruşii şi prind oameni tineri, fete, femei care n-au... bărbați, şi-i duce-n... în Rusia".

Am stat ascuns... câteva luni. N-a ştiut nime [= nimeni] de mine. Pe urmă n-am mai putut. Am ieşit. Mi-era dor... de drumurile estea, să văd drumurile, să văd... vecinii, să... Imediat, noaptea, au venit, m-au prins... şi... să mă ducă. Întotdeauna [= niciodată] nu m-au putut lua că... am fugit în tot timpu [= de fiecare dată]. Pe urmă, ce-au spus ei?! Zice: „Mă"... [zi]ce: „Pe Rusoi nu-l mai luăm mai mult [= altădată; niciodată], nu că fuge el, da' cu dânsu fug toți"*. Şi mi-o dat un servici. Era... care-aveau cai, mergeau la... cărat pădure. Lemn, la gară. Eu să fac toate roțile la căruți [= căruțe], care se farmă [= se strică], care aşa. Şi uite-aşa am scăpat de... de ruşi.

Florea Rusoi a lu Gheorghe
am trecut pe şaizeci şi nouă [de ani] acuma

* Sună soneria.

File MP3-007

IGEŞTI
Raionul Storojineț, regiunea Cernăuți, Ucraina
Culegere: 1992

m-o m̥bạtrînít nạcắzu// i̯o-am foz‿diportátâ îm‿pátruḍĕ̂// [Da?! Da' cum o fost? Cum o fost?]

îm ‿ pát̬ș̌ű̆nu// înai̯ínti dī... răzbu̯ói̯// am foz ‿ diportátâ/ îŋ ‿ cạzahstán// şî i̯arám‿î cu dóo ḍíli pínâ-n núntâ// ĕ! mírili mi̯-o rạmás/ tăt/ tăt/ tăt ĉᵉ̯-o fos̬‿prigặtít di núntâ/ bált-aşá o rạmás// şî m-o sui̯ít pi tri̯en/ şî ni̯-an‿dus acołó pi̯e [k]... i̯el ō... aflát cā̆ úni îŋ‿cári párti ni dúŝ/ĉi/ o dat ca sâ nī príndâ/ sâ mạ scu̯átâ di̯-acu̯łó/ şî cîn cólo... s-o-ntîmplát razbói̯u şī̆/ niż‿ḍíu̯a di az nu̯-am vaḍú̬// şî m-an‿duz‿dípi vadavu̯ói̯// cū u̯om cu copťíi̯/ în‿î... la stat// ḱ-i̯ĕl o fost lu̯at la trudavóe/ ărmi̯/ ştiț/ lā fábrica di mọníțiie̯// c-acọło cîn am aẑ̈ún̥s/ tári o lu̯át‿î... ş-o-ali̯és/ fi̯ḗti/ slóbidi/ pi míni nu m-o putú̬‿lọa/ câ i̯ọ-am avút famíliii̯ mári/ tátâ bătrín/ mámâ/ şî şápti frați// ăi̯ ḱar aşá... fi̯ę̋ti// am̥‿fost în‿cásâ ş̈ắ̈pti// şî... aī̄m trăi̯ít‿î cun̥‿sậ‿spúni/ di la dumínica mári/ sâ-s‿cîştíż pínẹa/ pi i̯árnâ/ o fos‿caī̄m... gri̯eu̯/ câ noi̯ nu ştie̯ám ŝe-i̯ aŝée̯ắ̆ nu̯ő̆rmâ// ă... lucrám/ dā/ cîs ‿ ne̯-a scríii̯ uni̯ává câ ‿ nú/ habár n-ave̯ém// câ nu i̯arám în̥vățát̲ cū‿cołhu̯óz/ cu de̯-aéste// ş-ápi ni̯-o-n̥vațát ‿ î nạcázu/ şī̆ ‿ m-an̥ ‿ sui̯ít pi trā̆̋ctu̯ri̯/ câ nu pūťi̯ắm întreț̂în̥i̯ắ̆/ aşá o famíliie̯ di mari̯// pi frátili ŝel mai̯ mári dicít míni l-o omorít tráctorli̯u/ o tre cut un tractorist nu ştii̯á bíni/ a mînă/ ş-o tri̯écút písti i̯ĕt̬// şî l-o u̯omorít// ş-am rămás i̯ou̯ mai̯... márį/ dį dóu̯â [k] di şápspreḍắ̆ŝe̯-ani̯// nű i̯-avi̯ám/ cîn m-o diportát/ şi dī dóoḍĕşîtrèi̯/ m-am mai̯ întu̯órs/ c-am mărs dípâ díṇsu/ máma o ḍîs/ câ nű ştii̯ắm câ mai̯ ni vidi̯ém ai̯íŝi̯/ pomíntu// aŋ ‿ gîndít c-acołó ńe rămín ĉọárẹle// şī... şî mi̯-o spus ḍíŝi „mi̯erẑ că-i̯ gospodári̯"/ cā̆‿fimi̯éi̯a lui̯ o murít di

File MP3-007

IGEŞTI
Raionul Storojineț, regiunea Cernăuți, Ucraina
Culegere: 1992

M-o îmbătrânit necazu. Eu am fost deportată în patruzeci.

[Da?! Da' cum o fost? Cum o fost?]

În pat[ruzeci] şi unu, înainte de... război. Am fost deportată în Kazahstan. Şi eram cu două zile până-n nuntă. E! Mirele [= logodnicul] mi-o rămas: tăt, tăt, tăt ce-o fost pregătit de nuntă, baltă aşa o rămas. Şi m-o suit pe tren, şi ne-am dus acolo pe [k]... el o... aflat că une [= unde], în care parte ne duce, o dat [= a încercat] ca să ne prindă [= ajungă din urmă], să mă scoată de-acolo, şi când colo... s-o-ntâmplat războiu şi, nici [în] ziua de azi nu [l-]am văzut. Şi m-am dus [= m-am măritat] depe [= după] văduvoi [= văduv]. Cu om cu copii, în î... la stat [= luați de stat], că el o fost luat la trudavoe armie [= stagiul militar efectuat prin muncă], ştiți, la fabrica de muniție. C-acolo, când am ajuns, tare o luat î... şi-o ales fete slobide [= slobode; libere, fără familie]. Pe mine nu m-o putut lua, că eu am avut familie mare, tată bătrîn, mamă şi şapte frați. Îi chiar aşa... fete. Am fost în casă şapte. Şi... am trăitî, cum se spune, de la Duminica Mare să-ți câştigi pânea, pe iarnă, o fost cam... greu, că noi nu ştiam ce-i aceea normă. Ă... lucram, da, câtî ne-a scrie uniava [= undeva] că nu, habar n-aveam. Că nu eram învățați cu colhoz [= formă de cooperativă agricolă în fosta U.R.S.S.], cu de-aestea. Şi-ap[o]i ne-o-nvățat î necazu, şi m-am suit pe tractor, că nu puteam întreține aşa o familie de mare. Pe fratele cel mai mare decât mine l-o omorât tractoru. O trecut un tractorist, nu ştia bine a mâna [= a conduce], şi-o trecut peste el. Şi l-o omorât. Şi-am rămas eu mai... mare, de două [k] de şaptesprezece ani. Nu i-aveam când m-o deportat, şi de douăzeci şi trei m-am mai întors, c-am mers [= m-am căsătorit] depă [= după] dânsu. Mama o zis că nu ştiam că mai ne vedem aice pomântu. Am gândit c-acolo ne rămân cioarele [= picioarele]. Şi... şi mi-o spus, zice: „Mergi, că-i gospodar", că femeia [= nevasta] lui o murit de

fu̯ámiți// copíi̯i i̯-o lu̯át la stat/ únu... i̯ástę/ o gąsít/ da ū... únu-i̯ mu̯ort/ da únā o lu̯at-o acúm ĉíni̯eva di súflit/ aŝéi̯a-i̯ pi̯erdútâ/ nu s-o mai̯/ nu s-o putút aflá/ şî gáta!// şî... tot în to̯ámn-aĉéę̯a úni̯avài̯ zvónu̯-o fos‿cā̲ i̯ei̯... romínі/ s-ar dúŝi̯-acásâ/ da n-ő dat pi fáți̯â// d-ásta o fost aşá ca mùți̯ę̋şti// câ tári bíni lùcrā̋m/ noi̯ i̯arám mũŝitu̯ő̋rł/ połóńi mai̯ jmł̯eĸerắnł/ mai̯ o lucrắt‿/ mai̯ n-o lucrắd‿/ da noi̯... cum ai̯íŝi̯// i̯ii̯ gîndi̯ắ/ s-temi̯ắ di nu̯oi̯ príma dátâ/ câ noi̯ sînti̯ém aşá níştī di ŝei̯ ŝi-mpuşcắm în̡‿łúnâ/ şî cîn o vaḍút c-aşá di tári ŝę munŝím/ „da ŝ-az‿ lucrát”/ ḍíŝę̲-„acásâ?// c-as‿fost colâŝ” ai̯íŝa colâŝ în̡sámnâ câ... bòi̯ę̋rł marł/ „dā”... ḍîc „noi̯ tăt lúcru/ ŝi ni dați̯ł/ aŝái̯a ştim”// ş-aş-ám lucrát/ şáse̡-anł pi tráctur̯ł/ şi̡̯ m-an‿duz‿dípę dín̡su/ ş-am fužít dę̲-acólo-ŋcọáŝę/ făr di áctę/ făr di buli̯etín/ făr di nimíc// ş-pi drūm/ ni̯-o prin̡s a controlá/ nu i̯ará vói̯i̯ líŋgâ gráni̯ți̯â/ noi̯ ásta nu ştii̯ắm// şî cîn nę̲-o... poprī̋t/ i̯o aī̄n [ɛ] i̯arám gravíți̯â/ ḍîc „úni?// cā̲ vreu̯ sâ... nasc”// şî i̯-o ḍîs „la strujníți̯â”// şî mi̯-o dat drúmu la ĉernăúț/ la strujníți̯â/ la strujníț-an̡‿ stat o ḍî-ŋḱísâ/ şî ń-o da‿drúmu// ş-o vinít acắsâ/ şî ńi̯-o lu̯a‿la-ntri̯abắrł/ şi̡̯ ni̯-o dat buli̯etíni̯ę̲... î... ai̯íŝ pi zu̯ónâ// sâ trăi̯ím// ḱ-i̯arám tări pàtắț// tári pați̯ați̯ i̯arám// am făcút mári// adíca cun̡‿sâ spúni... la stat‿î/ o mári di grĕu̯utăți̯-am facút// câ párcâ am fos‿făcút mu̯árť/ĉi di u̯om// cári̯-o îmblát cu şpi̯éculi/ cu di̯-ástį̯// pę̲-aŝéi̯a niẑ‿n-o‿nt$^{r}e^{ba}$‿/ da‿ dácă-i̯ diportá^{t}/ diŋ‿cazaŝíți̯â nu m-o slaví‿nímį̯// tot cazaŝíți̯â// şî̃‿ ḍúu̯a di̯ as/ îs persi̯cutátâ// míi̯a mi̯-o tri̯acút ápa/ pī u̯ogu̯ór/ şî ı̃m‿ trebu̯i̯ắ să mă sḱímbį̯ în áltâ párti u̯oli̯ecúți̯â/ mai̯ bunişu̯ór pomínt/ c-ai̯íŝ îi̯... nasíp/ şî ĉę// nű mai̯ o vrut// şî cum s-o bagắt miẑii̯ắşa/ ş-o lu̯at pį̯ dín̡sa ǩe-i̯ a i̯ii̯// o măsurát fiŝór-su izáct/ ca sa̡ púi̯i̯ cásâ/ ş-aşá ți̋ni̯ mai̯ dipárti/ da i̯ii̯ pi míni m-ŏ... strîn̡s ai̯íŝe şî/ greọtáti// ắm distúl c-amúş mărg îm‿pămínt// ắm distúl//

foamete. Copiii i-o luat la stat. Unu... este, [l-]o găsit, da' u... unu-i mort, da' [pe] una o luat-o acum cineva de suflet; aceea-i pierdută, nu s-o mai, nu s-o putut afla [= găsi] şi gata! Şi... tot în toamna aceea uniavai [= la un moment dat] zvonu o fost că ei... românii s-ar duce-acasă, da' n-o dat pe faţă [= nu s-a spus clar]. De-asta o fost aşa, ca [pe] muţeşte. Că tare bine lucram; noi eram muncitori; polonii [= polonezii], mai şmecherani, mai o lucrat, mai n-o lucrat, da' noi... cum [= precum] aice. Ei gândea, se temea de noi prima dată [= la început], că noi sântem aşa nişte de cei ce-mpuşcăm în lună, şi când o văzut c-aşa de tare [= mult] ce muncim: „Da' ce-aţi lucrat", zice, „acasă? C-aţi fost colaci [= chiaburi]"; aicea colaci înseamnă că... boieri mari; „Da"... zic „Noi tăt [= orice] lucru[l] ce ne daţi, aceea ştim". Şi-aşa am lucrat şase ani pe tractor. Şi m-am dus depe dânsu şi-am fugit de-acolo-ncoace, făr' de acte, făr' de buletin, făr' de nimic. Şi pe drum ne-o prins [= au început; s-au apucat] a [ne] controla. Nu era voie lângă graniţă. Noi asta nu ştiam. Şi când ne-o... poprit [= oprit], eu am [ε] eram gravidă, zic: „Une? Că vreu [= trebuie; îmi vine] să... nasc". Şi i-o zis: „La struşniţă [= atelier de tâmplărie]". Şi mi-o dat drumu la Cernăuţi, la struşniţă. La struşniţă am stat o zi-nchisă şi mi-o dat drumu. Şi-o venit acasă şi ne-o luat la-ntrebări, şi ne-o dat buletine... î... aici, pe zonă. Să trăim [= să locuim]. Că eram tare [= foarte] pătaţi [= compromişi]. Tare pătaţi eram. Am făcut mare [problemă], adică cum se spune... la stat î, o mare de greutate-am făcut. Că parcă am fost făcut moarte de om. Care-o îmblat cu şpecule, cu de-aste, pe-aceia nici n-o-ntrebat, da' dacă-i deportat, din căzăciţă nu m-o slăvit [= a slăbit] nime [= nimeni]. Tot [= numai] căzăciţă. Şi-n zuua [= ziua] de azi îs persecutată. Mia [= mie] mi-o trecut apa [= mi-a inundat] pe ogor şi îmi trebuia să mă schimbe [= să mă mute] în altă parte olecuţă, mai bunişor pomânt, c-aici îi... năsip, şi ce! Nu mai o vrut. Şi cum s-o băgat megieşa [= vecina] şi-o luat pe dânsa [parcela] că-i a ei, o măsurat fecior-su exact, ca să puie casă şi-aşa [o] ţine [= deţine] mai departe [= în continuare]. Da' ei pe mine m-o... strâns aice şi... greutate. Am destul, c-amuşi merg în pământ! Am destul!

[Da’ de ce v-a deportat?]

matá nu ştiţi/ aşá pínâ-n‿răzbu̯ói/ ai̯íḱa o alés câ... sâ dúcâ o sériii/ ş-sâ năhodeáscâ ắşti̯a// nu! i̯o nu ştiu cắ‿ń-o gasít în áct̆e câ nu sînti̯ém...

[Vinovaţi.]

vinováţ/ nū//

[Da’ mulţi români au fost duşi.]

mű̃lţ/ mulţ// da puţínị s-o-ntu̯órs// aşá s-o-ntu̯órs ştiţ cum?! cum s-ar maĉiná/ şî‿uŋ‿grau̯úntị o sărít// atī̋ta o rămás// vă spun dri̯ept// tări puţínị [ɛ] nę-am întu̯órs// diṃ‿famíli̯a noástrâ/ o venít şî frắţî/ di pi... i̯o am aĝúṇs/ api‿li̯-an‿dat lóra/ îndrumári cuṇ‿sâ... pi cári tri̯en să víii̯/ ş-íŋcâ n-a mai̯ vinít pi tri̯en bun/ am vinít pi ŝel di bu̯oi̯// dī...

[Vite.]

di‿da‿da// am vinít îm‿mizĕrii̯ mári// mą scuzáţ că va spun/ cînd am fu̯ost aşắ/ i̯ará núma pădúĉ/t̆// îŋ‿greotắţ mari̯/ ş-ap-am vinít/ şî an‿dat ai̯íî di fu̯ámīti/ acólo‿am pitricút fu̯ámite̯a/ ş-am dat ai̯íîse̯/ îm‿pátu̯şe̯ápti i̯ará ai̯íî fu̯ámiti̯//

scrípca auríca dípi bărbát/ dā dī pī... sfintísḱi [ɛ] dípi tátâ am‿î făr di du̯oi̯ şe̯áptę̀d̨ĕ̀ĉ [de ani]

[Da' de ce v-a deportat?]

Mata nu ştiți, aşa, pân-în [= înainte de] război, aicea o ales [= au stabilit] că... să ducă o serie [de oameni] şi să nahodească [= să se stabilească] ăştia. Nu! Eu nu ştiu că ne-o găsit în acte că nu suntem...

[Vinovați.]

vinovați, nu!

[Da' mulți români au fost duşi.]

Mulți, mulți. Da' puțini s-o-ntors. Aşa s-o-ntors, ştiți cum? Cum s-ar măcina şi un grăunte o sărit. Atâta o rămas! Vă spun drept. Tare puțini [ɛ] ne-am întors. Din familia noastră o venit şi fraţii de pe...; eu am ajuns, ap[o]i le-am dat lora [= lor] îndrumare cum să... pe care tren să vie. Şi încă n-a mai venit pe tren bun. Am venit pe cel de boi, de...

[Vite.]

de, da, da. Am venit în mizerie mare. Mă scuzați că vă spun, când am fost aşa, era numa păduchi. În greutăți [= necazuri] mari şi-ap [= apoi] am venit şi am dat aici de foamete. Acolo am petrecut [= am trăit; am îndurat] foametea şi-am dat aici, în pat[r]u[zeci] şi şapte era aici foamete.

Scripca Aurica depe bărbat, da' de pe..., Sfintischi [ɛ] depe tată am î făr' de doi, şaptezeci [de ani]

HARTA 6

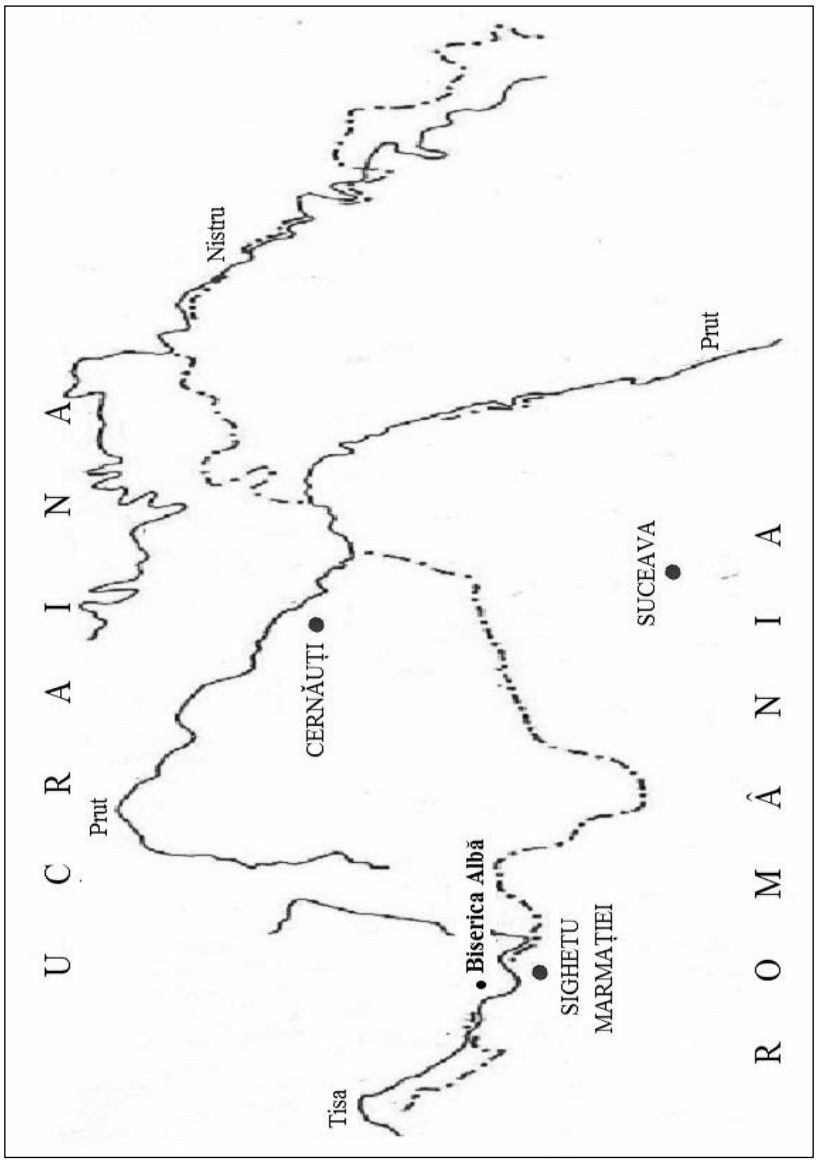
U C R A I N A
R O M Â N I A
Nistru
Prut
CERNĂUȚI
Prut
SUCEAVA
Biserica Albă
SIGHETU MARMAȚIEI
Tisa

File MP3-008

BISERICA ALBĂ
Raionul Rahovo, regiunea Transcarpatică, Ucraina
Culegere: 1993

noi̯ îmblắm/ i̯o aṃ‿fost... pfā̯i̯! ď̮e cápu mńeu̯/ îŋ‿cíť̮ĕ

[Pe unde ați umblat?]

păi̯‿àṃ‿fóst... mai̯ întíi̯e aṃ‿fost în nicoláev/ la malái̯ cuṇ‿zíc la noi̯// am strîṇs mā̯lái̯ acólo/ cît am fost nu ști̯u/ vo dóo luňi̯ ď̮i zíli ńi să pári// al dói̯lẹa an aṃ‿fos‿tắt în ňicoláev/ ad... aș̭ḗ/ în nicoláev/ în‿â... i̯elániț̮ki rai̯ón i̯erá// și ď̮ẹ̮-acólo m-am dus în‿î catáňi̯e/ la noi̯ sā̯‿zíĉe-ŋ‿catáňi-n armátâ̭// ài̯! și ňẹ̮-am dúsu-ne... noa câ̭ noi̯ ď̮-acólo m-ō... strîgát/ am avú^{t}‿telegrámă și m-o strîgát acásâ// și̯ ĉe să-i̯ fáĉem?// m-ạm dus îŋ‿catáňẹ̮// m̥! amú catá [k] cătuńíà v-am spus câ uń-aṃ‿fost și [!] cît aṃ‿fost[1]/

[Da. Da.]

ā̭ș̭ḗ// șī̯ dup-aĉ̭ḗe i̯árâ... în ș̭ḗpt̮ezâșîpàtru... aṃ‿fos‿cu húlpẹa/ cu bạtríńu[2]// la strói̯ică-ntíi̯e.. întíi̯u an îṇ‿vi̯áța mẹ̮//

[Și cum era? Pe unde ați fost?]

tăt în dnipropetróvsc/ decít în magdalínovski̯ rai̯ón aĉ̭ḗe o fost// am... am făcút/ i̯eu̯ ști̯u.../ m̥... dóo cắsuri̯ mi sâ páre atúnĉ aṃ‿fâcút/ și u̯ŋ‿garáș la maș̭íni̯// mắre uŋ‿garáj/ di vrẹ̮o... o sútă dóu̯ozắ‿di métări̯ mi sâ páre ď̮e luŋg// m̥! ș-acólo mi̯-am petrecút aĉ̭ḗi̯e várâ// cā̯... to̯ámna tîrzíu̯/ pa cîṇ‿s-o-nĉ̭epút vrḗmẹa malái̯lui̯/ la noi̯ atúnĉ aș̭á o fost obiĉéi̯u̯ că trḗi̯e să ť̮e duc și la mălái̯/ dácâ nu ť̮-ai̯ duz‿la malái̯... pfā̯i̯ ď̮e míňe! cíne̯-o văzú‿ď̮e ḗste?// și aṃ‿lăsát strói̯ca/ m-am dus la malắi̯// táta/ pạ táta l-am pus sâ săcă brigadír [!]// și... aṃ‿foz‿nu ști̯u... vro dóozăș̭îĉ̆înĉ ď̮ẹ o̯ámẹ̮ňi̯// ș-am adús cíť̮ĕ... dǫ́o to̯áne̯/ do̯ără

[1] Se referă la datele personale în cadrul cărora a relatat despre stagiul militar.
[2] Se adresează profesorului care asistă la înregistrare.

File MP3-008

BISERICA ALBĂ
Raionul Rahovo, regiunea Transcarpatică, Ucraina
Culegere: 1993

Noi îmblăm. Eu am fost... pfai! de capu meu în câte

[Pe unde ați umblat?]

Păi am fost... mai întâie am fost în Nikolaev, la mălai [= porumb], cum zic la noi. Am strâns mălai acolo, cât am fost, nu ştiu vo [= vreo] două luni de zile mi se pare. Al doilea an am fost tăt în Nikolaev, ad[ică]... aşa, în Nikolaev, în î... Elaniţki raion era. Şi de-acolo m-am dus în î cătănie, la noi se zice-n cătănie, în armată. Ai! Şi ne-am dusu-ne... noa [= ei bine] că noi de-acolo m-o... strigat [= chemat], am avut [= am primit] telegramă şi m-o strigat acasă. Şi ce să-i facem? M-am dus, în cătanie. Hm! Amu căta [k] cătunia v-am spus că une [= unde] am fost şi [!] cât am fost[1].

[Da. Da.]

Aşa. Şi după aceea, iară... în şaptezeci şi patru... am fost cu Hulpea [= Vulpea], cu bătrânu[2]. La stroică [= şantier; construcții] întâie... întâiu an în viața mea.

[Şi cum era? Pe unde ați fost?]

Tăt în Dnepropetrovsk, decât [= numai] în Magdalinovski raion, aceea o fost. Am... am făcut, eu ştiu... hm!... Două căsuri [= case], mi se pare, atunci am făcut, şi un garaj la [= pentru] maşini. Mare, un garaj, de vreo... o sută douăzeci de metări [= metri], mi se pare, de lung. Hm! Şi-acolo mi-am petrecut aceea vară. Că... toamna târziu, pe când s-o-nceput vremea mălaiului [= vremea recoltării porumbului], la noi atunci, aşa o fost obiceiu, că treie [= trebuie] să te duci şi la mălai; dacă nu te-ai dus la mălai... pfai de mine! Cine-o văzut de easte? Şi am lăsat [= am părăsit] stroica, m-am dus la mălai. Tata, pe tata l-am pus să se facă brigadier [!]. Şi... am fost, nu ştiu..., vreo douăzeci şi cinci de oameni. Şi-am adus câte... două toane [= tone], doar

[1] Se referă la datele personale în cadrul cărora a relatat despre stagiul militar.
[2] Se adresează profesorului care asistă la înregistrare.

dóo tǫánę şî jumătáťę/ că táre bíňe am zorobďít// dóo tǫánę şî jumătáťę ďe maláiį// nǫa! ş-aşá o fost/ ş-am adús aĉę́e/ grîų/ cíťę̆-um‿pťic ďe flǫárea soáreluį/ vo... nu şťių vo triį o pátru saŝ/ câ tárį-o fost... stric^{t}‿/ n-o... n-o pęa ląsát să̆... ásta o fo... sâ nu įàį/ sâ nu furİ flǫárea soárelūį na!/ o... c-o fos‿scump la įeį// ną! în̦‿şépťezăşîĉìnĉ am̦‿fost în arháŋǵeĺsc// la padúri... nǫa/ şî‿acólo-am̦‿fącút... maį întíį am începút cu că̆surílę// şî spre tǫámnă.../ ves... acólo îį‿ī... îz‿bolóťe/ pamínturli aię́ste-s tarİ/ nu-s.../ şî̆‿cîm‿păşéş‿pă pąmínt... aşę́...

[Cum sunt?]

bolóťe//

[„Bolote”... o fost.]

aşę̆... aşę́ ca pă ťíşťe gîńéş‿că ímbli/ aşę̆ joácă pąmíntu... ímbli aíĉ ş-acólo joácâ pamî̆ntu la o sútă ďi mętăre/ maį ales tráctorâ cîn̦‿să duc/ aşą̆ įël joácâ cu ťíni// maį întíį m-an̦‿spăriętˌ/ n-am vo-n̦vățát/ nu... niĉodátâ n-am̦‿fos‿pîn‿acoló// eį! am̦‿fącú‿maį întíį cun̦‿zî^{c}‿cî̆ă̆surî̆le/ şî dup-ăĉę́ią ń-án‿dus să fáĉem noį drum îm‿pądúrę// să fáčă... noå... padúrę cît aį vrut/ pądúre sălbáťicą cári n-o fo ńî̆mè poáti pîn-atúnĉ/ pîn̦‿la noį acólo// am îmburdát lę́mnu dint-o láturę dint-álta/ ľę̆-am pus únu lîŋgă áltu/ lę̆-am lo [k] tąię́‿di şę́sâ męťăre ďe lūn̦j/ crăn̦ĝile tă‿ĉ-o fost tăt am taį́é^{t}‿ş-am aruŋcát péstę įę́ľe/ ş-apóį o iníť maşínili ş-o adû‿şútăr// ş-o aruŋcát péstę įę́ľę// ş-aşă̆ s-o făcú‿drum// că̆ áltfę̆lİ acólo nu/ nu pos‿sâ ti duĉ/ îį stráşniŝe ş-aŝę́ie... bólote// nå/ ş-aşę̆ aŋ‿gătát acólo// amú aŋ‿gătát/ o fo^{s}t [k] ăį/ m-am dus/ nu v-am spus/ m-am dus įărna/ o fost... la noį o fost cald/ acólo cîn‿am ajūn̦s în arháŋǵéĺsc ų̈omăt// oǫ̈n̦‿frig! ă̄į! mă gîńă̆‿įo/ „ĉ-om fáĉę noį aíĉ? [!] nǫa! cu vrę́męa”.

[Şi unde, în ce stăteați acolo?]

în̦‿cásă/ aşę̆ cu... da įo... cum să zîc? ǫåricí̆n̦va o fost ľénína stánția/ ľénína o fost ca şî un̦‿fęl ďę lágăr// întˊemńițặt o fost acólo mulț// şî să vę́ďę că įeį o-mbătrînít ş-aşę̆ į-o lăsát pę̄... į-o lăsát acólo sâ trăįáscâ// įeį ş-o făcút ǫámińi... s-o adunát įeį íntre įeį/ ǫámiňİ cu

două toane şi jumătate, că tare bine am zorobit [= am câştigat (bani)]. Două toane şi jumătate de mălai. Noa! Şi-aşa o fost, şi-am adus aceea, grâu, câte-un pic de floarea soarelui, vo [= vreo]... nu ştiu, vo trei o [= ori, sau] patru saci, că tare-o fost... strict, n-o... n-o p[r]ea lăsat să... asta o fo[st]... să nu iai, să nu furi floarea soarelui, na! O... c-o fost scump la ei. Na! În şaptezeci şi cinci am fost în Arhanghelsk, la pădure... noa, şi acolo-am făcut... mai întâi am început cu căsurile. Şi spre toamnă... vezi..., acolo îi... i... îs bolote [= mlaştini], pământurile aieste-s tari, nu-s... şi când păşeş[ti] pe pământ... aşa...

[Cum sunt?]

Bolote.

[„Bolote”... o fost.]

Aşa... aşa ca pe chişte [= maţe] gân[d]eş[ti] [= crezi] că îmbli, aşa joacă pământu...; îmbli aici şi-acolo joacă pământu, la o sută de metăre [distanţă], mai ales tractore când se duc, aşa el joacă cu tine. Mai întâi m-am speriat, n-am fo[st] învăţat [= obişnuit], nu... niciodată n-am fost pân-acolo. Ei! Am făcut mai întâi, cum zic, căsurile, şi după aceea ne-am dus să facem noi drum în pădure. Să face[m]... noa, pădure cât ai vrut, pădure sălbatică [în] care n-o fo[st] nime [= nimeni] poate pân-atunci, pân’ la noi, acolo. Am îmburdat [= am doborât] lemnu [= copacul] dint[r]-o lature [= parte], dint[r]-alta, le-am pus unu lângă altu, le-am lo [k] tăiat de şase metăre de lungi; crengile, tăt ce-o fost, tăt am tăiat şi-am aruncat peste ele. Şi-apoi o init [= a venit] maşinile şi-o adus şutăr [= pietriş]. Şi-o aruncat peste ele. Şi-aşa s-o făcut drum. Că altfel, acolo nu, nu poţi să te duci. Îi straşnice [= îngrozitoare] şi-acee... bolote. Noa! Şi-aşa am gătat [= am terminat] acolo. Amu am gătat, o fost [k], ăi! M-am dus, nu v-am spus, m-am dus iarna; o fost... la noi o fost cald, acolo când am ajuns, în Arhanghelsk, omăt [= zăpadă]. Un frig! Ăi! Mă gân[de]am eu „Ce-om face noi aici? [!] Noa! cu vremea”.

[Şi unde, în ce stăteaţi acolo?]

În casă, aşa cu... da’ eu... cum să zic? oarecânva [= cândva, odinioară] o fost [aici] Lenina stanţia [= gara Lenin], Lenina o fost ca şi un fel de lagăr. Întemniţaţi o fost acolo mulţi. Şi se vede că ei o-mbătrânit, şi-aşa i-o lăsat pe... i-o lăsat acolo să trăiască. Ei şi-o făcut, oamenii... s-o adunat ei între ei [= unii cu alţii], oameni [= bărbaţi] cu

feméi̯ ş-aşă̯ ş-o.../ c-acólo n-o fost únu să zîc că n-o fost cáre n-o fost îŋkís// tăţ o fo... ďe eşť înťemńiţáţ/

[Din lagărul de concentrare.]

diŋ‿lágăr/ da

[Şi ăştia ce erau, ruşi?]

ruş// da// co [k] atíta că cocóńi lor amú‿o͡ fost noa să zícem‿î

[Amestecaţi.]

amú o fo líberi̯/ ď-aę̆şťį̯ cáre íŋcă s-o născút aďícă líberi̯// da parínţî lor tăţ o fost acoló îŋkíş/ şí i̯ei̯ o‿crescút în témniţâ// şî erá o casą̂/ noi̯ an‿trăít îŋ‿cazárnea catáńelor// úndę̆-o traít catáńę̆ înaínťę̆/ úndi̯ i̯-o... o grijí‿ďe i̯ei̯//

[Care-i îngrijeau.]

da/ da/ şî/ i̯o ştiu̯/ tăt i̯erá cíťę̆... aşă̯ cíť-o... sóbă tă‿la doi̯... o̯ámiňi̯/ dóo páturi̯ ş-atíta/ ş-o masúcâ/ ei̯! noa ĕě/ ce li mai̯ trábâ la doi̯ catáňį̯?// ş-acólo̯-am trăí‿noi̯// noa// s-o topťít omătu/ cum zîc vára/ mai̯ cald/ mai̯ poz‿lucrá// ă̆... cum zîc/ pă cînd aŋ‿gătá‿căsurli ń-äm dúsû-ńě în‿î̆... pădúre/ şî ńě-an‿dátu-ňę̆ ďě drúmu-ai̯ésta/ ďę̆ nas [k] noi̯ nastílâ îi̯ zîcắm// sau̯ lijńowcâ-i̯ mai̯ zîc// ş-am̨‿fącút ā̆ nastílu̯-ai̯ésta/... cîn‿amú mai̯ ń-o ramáz‿dóo sąptamíňi̯ n-am putūt a lucrá/ aşă̯ s-o lo̯at i̯árâ un j̲er ş-on omătu aşă̯ ďíntodàtâ/ n-am putú‿să fâcę̆m/ bátăr ĉę̆ ňę̆-am̨‿făcút?// noa am̨‿vińít la... domn cum îi̯ zícem noi̯/ lā... la şef şi i̯-an̨‿spus „i̯a măi̯ ómūlę̆/ nu puťém şî gatą”//

„i̯a! nu puťéţ/ nu pūťéţ/ îţ ińí [r] îţ ińí la ăltu an”// ş-aşá am rămás// ń-o rŏscîtát/ ňę̆-o dad‿báni cîţ am avú‿ďě... i̯-ắm‿primńít// şi am vinít cu dumńezău̯ acásâ//

guzo i̯oni̯él a lu ďórďe
pátruzăĉ [de ani]

femei, şi-aşa şi-o...; c-acolo n-o fost unu să zici că n-o fost care n-o fost închis. Tăți o fo[st]... de eşti întemnițați,

[Din lagărul de concentrare.]

... din lagăr, da.

[Şi ăştia ce erau, ruşi?]

Ruşi. Da. Co [k] atâta că [= numai că] coconii [= copiii] lor, amu o fost, noa, să zicem î

[Amestecați.]

amu o fo[st] liberi. De-aieştia care încă [= de asemenea] s-o născut, adică, liberi. Da' părinții lor, tăți o fost acolo închişi, şi ei o crescut în temniță. Şi era o casă, noi am trăit în cazarma cătanelor. Unde-o trăit cătane înainte, unde i-o... o grijit [= a avut grijă] de ei.

[Care-i îngrijeau.]

Da, da. Şi eu ştiu, tăt [= numai] era câte... aşa câte-o... sobă [= cameră] tăt la doi... oameni, două paturi şi-atâta, şi-o măsucă [= măsuță]. Ei! Noa, ce, ce le mai trebe [= trebuie] la doi cătane? Şi-acolo am trăit noi. Noa! S-o topit omătu, cum zic, vara, mai cald, mai poți lucra. Ă... cum zic, pe când [= când] am gătat căsurile, ne-am dusu-ne în î... pădure şi ne-am datu-ne de [= am dat peste] drumu aiesta, de nas [k] noi nastilă [= drum amenajat pe terenurile înghețate din Siberia] îi ziceam. Sau lijnovcă [= drum de schiuri] [î]i mai zic. Şi-am făcut î nastilu-aiesta; când amu mai ne-o rămas două săptămâni, n-am [mai] putut a lucra. Aşa s-o luat [= a început] iară un ger şi-un omătu, aşa dint[r]odată, n-am putut să facem. Batâr ce [= măcar ce] ne-am făcut? Noa, am venit la... domn, cum îi zicem noi, la... la şef, şi i-am spus „Ia, măi, omule, nu putem şi gata".

„Ia! Nu puteți, nu puteți, îți ini [= veți veni] [r] îți ini la altu an". Şi-aşa am rămas. Ne-o roscitat [= ne-a socotit, ne-a făcut socoteala], ne-o dat banii câți am avut de... i-am primit. Şi am venit cu Dumnezeu acasă.

Ghiuzo Ionel a lu Gheorghe
patruzeci [de ani]

HARTA 7

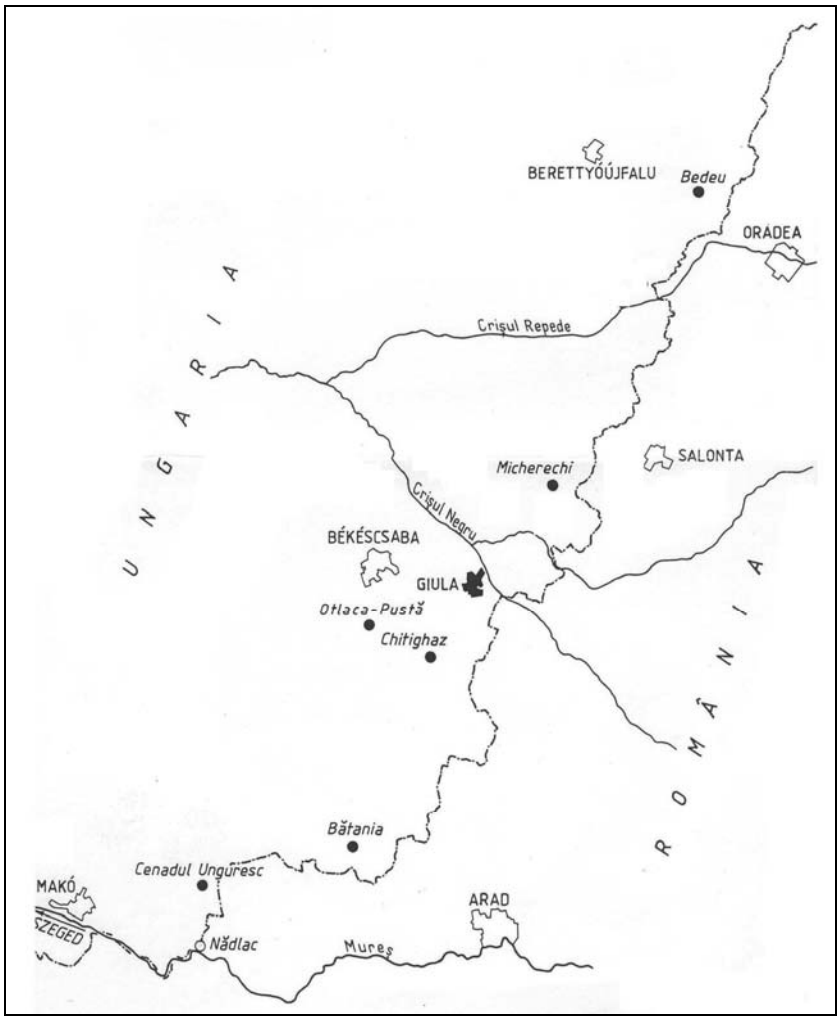
BERETTYÓÚJFALU
Bedeu
ORADEA
UNGARIA
Crişul Repede
SALONTA
Micherechi
Crişul Negru
BÉKÉSCSABA
GIULA
Otlaca-Pustă
Chitighaz
ROMÂNIA
Bătania
Cenadul Unguresc
MAKÓ
ARAD
SZEGED
Nădlac
Mureş

File MP3-009

BEDEU
Județul Hajdú-Bihar, Ungaria
Culegere: 1994

[Cum se face „pita”?]

aʰāˍhắ! íŋcă júńere-mńeu̯ ş-amú o zîs cînd o fu̯ost acásă că: „o̯ńucǫ nu-i̯ cǫ́ce? nu coc amú pítă?” zíc̣e

i̯o zîgˍ„dácă nişˍcuptu̯óru n-ávem”/ ş-ála l-anˍţîpát/

[VIIIb] acólę̯-am avúˍcuptu̯ór*

[VIIa] aşę́ am avút uŋˍcuptór aşę́// „c-acę́ aşę́ dă búnă píńe̯ o fo... ún̡să cu... un̡sǫ́ri̯e u̯ă c-ócarce” zíce/ „acę́ aşę́ dă...”

[Şi cum o făceai? Cum o făceai?]

d-ápăi̯ aşę́ că sára o cernéi̯ idáră/ dŭp-acę́ puńę́m.../ cúmˍûi̯ zíce amú? pă rîmîńę́şťe/ că uŋgurę́şťe-i̯ cóvas/ da rîmîńę́şťe na!

[VIIIb] morjắu̯că/ noi̯ zîc̣ę́m morjŏu̯că

[„Cumlău”.]

ei̯ i̯ę! cumlắu̯/ cu morjóu̯că şi cū... puńę́m şi ilestéu̯/

[„Ilesteu”.]

ilestéu̯/ ş-ap-atún̡şˍpuńę́m... [ɛ] u̯ă frămîntám aşę́ cu líŋgura/ o băťę́m suu̯s/ ap-atún̡jˍd'emińáţa ńe sculám/ şi atúnc̣ [k] acę́ę̯ˍo lăsám aşę́-álbii̯e/ în... fărína acę́/ i̯erá acólo// acę́ę̯ dospę́ mínd̡ru// ş-apǫ-atúnc̣ d'imińáţa ńe sculám şi îŋcălzę́m olę̯ágˍdă ắpă cắldă/ nu rę̯c̣e/ şi puńę́m cíťĕ... fr [k] coşę́ri̯ dă fărína atíťe̯ brîn̡jˍdă sáre̯// punę́m în ápāˍacę/ ap-ắc̆ę̯ u̯ă topę́m bíńe/ apǫ-atúnc̣ o turnắm acólo pă̆...

---

* Cei doi informatori, Gheorghe Botiş [= VIIIb] şi soția sa, Magdolna Botiş [= VIIa], intervin adesea, unul în textul celuilalt.

File MP3-009

BEDEU
Județul Hajdú-Bihar, Ungaria
Culegere: 1994

[Cum se face „pita”?]

Aha, ha! Încă [= chiar şi] junere [= ginerele] meu şi-amu o zis, când o fost acasă, că: „Anyuka [= mămică], nu-i coace? Nu coci amu pită?”, zice.

Eu zic „Dacă nici cuptor n-avem”, şi-ala l-am țipat [= l-am aruncat, am renunțat la el].

[VIIb] Acole-am avut cuptor*.

[VIIa] Aşa, am avut un cuptor, aşa. „C-aceea aşa de bună pâne o fo[st]... unsă cu... unsoare [= untură], o = [ori] cu ocarce [= ceva]”, zice, „aceea aşa de...”

[Şi cum o făceai? Cum o făceai?]

D-apăi aşa, că seara o cerneai, idară [= apoi], după aceea puneam... cum îi zice amu? Pe româneşte, că ungureşte-i covasz [= aluățel], da’ româneşte, na!

[VIIIb] Morjoucă [= aluat pentru dospit], noi ziceam morjoucă.

[„Cumlău”.]

Ei, ie [= da]! Cumlău [= aluat pentru dospit], cu morjoucă şi cu... puneam şi ilesteu [= drojdie de bere].

[„Ilesteu”.]

Ilesteu, şi-ap [= apoi] atunci puneam... [ε] o frământam aşa cu lingura, o băteam sus, ap-atunci, dimineața ne sculam şi atunci [k] aceea o lăsam aşa-n albie [= vas de lemn în formă alungită folosit pentru pregătirea aluatului de pâine], în... fărina [= făina] aceea, era acolo. Aceea dospea mândru [= frumos, bine]. Şi-apo[i]-atunci, dimineața, ne sculam şi încălzeam oleacă de apă caldă, nu rece, şi puneam câte... fr [k] coşeri [= coşuri de nuiele] de fărină, atâtea brânci [= mâini; pumni] de sare. Puneam în apa aceea, ap-aceea [= apoi aceea] o topeam bine, apo[i]-atunci o turnam acolo pe...

* Cei doi informatori, Gheorghe Botiş [= VIIIb] şi soția sa, Magdolna Botiş [= VIIa], intervin adesea, unul în textul celuilalt.

[VIIIb] aluu̯átu ĉel dă pítă zíĉe^{m} [!]

[VIIa] aluu̯átu ĉel dă pítă/ apo̯-atúnĉ ńe priňďę́m ápo‿şi u̯o înt̯văluię́m acólo şi u̯o frămîntám bíńe// cu ápă̄ cáldă u̯ŏ îmoię́m bíńe pínă iерá‿^{a}şę́ bíńe îmoię́tă/ nu tăre mól̮i̮e/ c-aĉę́ nu iерá bíńe dácă iерá mól̮i̮e// numă̄‿aşę́ bíńe̯// ap-o frămîntám/ atâtă̄‿o frămîntám pínă... pomńę́

[VIIIb] să dăsfăĉę́ dă brínčă/ nu să lipę́ dă brínčă

[VIIa] să dăsfăĉę́ dă brínčă/ atúnĉ iерá bíńe... frămîntátă// şi pomńę́// şt'i aşę̆... iерá beşíĉe//

[Făcea băşici. Da. Da. Da.]

făĉę́ beşíĉ‿/ no̯å amú atúnĉ iерá gáta frămîntátă// atúnĉ o̯-astupăm şi o lăsám acólę̆-ălbiię/ cî‿iерá gáta dospítă/ atún̯ş‿puńę́m coşérile ĉę́lę dă pítằ/ puńę́m şt'érgur̮i̮ pă i̯ę́le/ şi fărínă pă şt'érgur̮i̮

[VIIIb] să nu să lipę̯áscă

[VIIb] să nu să.../ ap-atúnĉit'e tăi̯ę́m aşę́ dîn pítă̯/ aşę̆ cît ar f^{h}i... o pítă búnă în̯‿coşáră/ jumătát'ę coşára// aĉę́ę̯à o̯-asogăm/ aşę́ bíńe-n̯‿fărínă/ ăpo̯-atúnĉ o puńę́m acólę în... coşáră// ş-ápo̯-aşa [k] o̯-astupám acólę bíńe/ şi u̯ă puńę́m... ai^{ş}‿ş-o̯-astupám bíńe// ş-ap-aĉę́ dospę́//

[VIIIb] şi dospáscă/

[VIIa] dospę́ míndru‿/ åcólo-n̯‿coşáră// dospę́ bíńe

[VIIIb] iерá plínă coşára/ de jumát'e

[VIIa] pân-atúnĉit'e înt̯călzę́m cuptóru// amū‿cî‿iерá ásta dospítă/ p-atún̯j‿iерá gáta şî̋ cupt$^{u̯}$óru// ála iерá înfocát míndru// ş-ap‿atún̯ş‿cî‿iерá ars atúnĉ o duĉę́m/ t'icăzę́m bíńe cuptőru/ măturám bi̋ńe/

[Cu ce?]

cu mătura şî cu drígla/ trăję́n‿tăt afără dî̋‿i̯ę/ no̯! ş-ap-atúnĉit'e cu lopáta ĉę̆ dă pítă/ c-avę́m lopátă dă pítă/ atúnĉit'e ţâńę́n‿d'e lopátă/ ĉíńe u̯ő‿ţíńę́ u̯o puńę́m pă o̯areĉé/ ap-atún̯ş‿turnám píta pă lopátă/ ş-ap-aş-o băgám în̯‿cuptór// p-atúnĉ puńę́m alitău̯u pă e̯ę ş-ap-on ĉas dă vrę́me i̯erá acólo̯// să coĉę́ aşę́ dă mínd̮ă̯! cri̮eşt'ę́ dă̯ núma!// da i̯erá búnă şi la...

[VIIIb] Aluatu cel de pită zicem [!]

[VIIa] Aluatu cel de pită; apo[i]-atunci ne prindeam [= începeam] apo[i] şi o învăluiam [= amestecam] acolo şi o frământam bine. Cu apă caldă o înmuiam bine, până era aşa bine înmuiată, nu tare [= prea] moale, c-acea nu era bine dacă era moale. Numa aşa bine. Ap-o frământam, atâta o frământam până... pomnea [= pocnea (datorită băşicilor formate la frământat)].

[VIIIb] Se desfăcea de brâncă [= mână]. Nu se lipea de brâncă.

[VIIa] Se desfăcea de brâncă, atunci era bine... frământată. Şi pomnea. Ştii, aşa... era beşice...

[Făcea băşici. Da. Da. Da.]

Făcea beşici, noa [= ei bine], amu, atunci era gata frământată. Atunci o-astupam [= acopeream] şi o lăsam acolea-n albie; când era gata dospită, atunci puneam coşerile celea de pită, puneam şterguri [= şervete] pe ele şi făină pe şterguri.

[VIIIb] Să nu se lipească.

[VIIa] Să nu se... ap-atuncite [= atunci], tăiam aşa din pită, aşa cât ar fi... o pită bună, în coşară, jumătate coşara. Aceea o-asogam [= modelam aluatul de pâine, dându-i forma dorită], aşa, bine-n făină, apo[i]-atunci o puneam acolea în... coşară. Şi-apo[i]-aşa [k] o-astupam acolea bine şi o puneam... aici, şi-o-astupam bine. Şi-ap-aceea dospea.

[VIIIb] Şi [= să] dospească.

[VIIa] Dospea mândru, acolo-n coşară. Dospea bine.

[VIIIb] Era plină coşara, de jumate.

[VIIa] Pân-atuncite [= între timp] încălzeam cuptoru. Amu, când era asta dospită, pe-atunci era gata şi cuptoru. Ala era înfocat [= încins] mândru. Şi-ap-atunci când era ars, atunci o duceam, ticăzeam [= curățam] bine cuptoru, măturam bine.

[Cu ce?]

Cu mătura şi cu drâgla [= cociorva], trăgeam tăt afară din ea, noa! Şi-ap-atuncite cu lopata cea de pită, c-aveam lopată de pită, atuncite țineam de lopată, cine o ținea, o puneam pe oarece [= ceva], ap-atunci turnam [= puneam] pita pe lopată, şi-ap-aşa o băgam în cuptor. Pe-atunci puneam alitău[l] [= capacul pentru gura cuptorului] pe ea, şi-ap-un ceas de vreme era acolo. Se cocea aşa de mândră! Creştea de numa! Da' era bună şi la...

[La gust.]

[VIIIb] şi la gust

[VIIa] la gus ◡ şî la tĕť e.../ nu să muĉezę́/ hába i̯erá-n dǫ́o săptămíń cǫǫ́ptă/ nu să muĉezę́//

[Şi puneaţi şi „croampe” sau numa...?]

i̯ę/ i̯erá cārę şi crǫámpe puńę́u̯/ i̯erá i̯ę

[VIIIb] i̯erá mai̯ mǫǫ́le/

[VIIa] atúnĉ i̯erá mai̯ mǫǫ́li̯/ mai̯ mǫǫ́li̯/ ei̯! i̯erá şî cu crǫámpe/ da

[Da’ la început aţi zis că puneţi lapte acru-n ea?]

nū/ îm◡pítă nu să púńe ac [k] lápť e drágą̄/ nu să púńe lápť ę//

[Da’ lipii n-aţi făcut?]

lipíu̯? ď e hoď nu/ fãĉę́m lipíu̯/

[VIIIb] lipíu̯... şi mo... şi mo...

[VIIa] că d-abď é◡ ā̃şť eptám că şi să cǫǫ́că [!] lipiu̯úţu [!] şi-l trăję́m/ şi mîŋcắm

[VIIIb] şi moşocǫ́rnă fãĉę́/

[Bochiş Magdolna, 74 de ani]
pop mǫ́gdo dă fátă
şi
bóť iş ď órď e [75 de ani]

[La gust.]

[VIIIb] Şi la gust.

[VIIa] La gust şi la tăte... nu se mucezea, haba [= degeaba] era în [= de] două săptămâni coaptă, nu se mucezea.

[Şi puneaţi şi „croampe" sau numa...?]

Ia, era care şi croampe [= cartofi] puneau, era, ia.

[VIIIb] Era mai moale.

[VIIa] Atunci era mai moale, mai moale, ei! Era şi cu croampe, da.

[Da' la început aţi zis că puneţi şi lapte acru-n ea?]

Nu, în pită nu se pune ac [k] lapte, dragă, nu se pune lapte.

[Da' lipii n-aţi făcut?]

Lipiu [= turtă (din aluat de pâine) coaptă în spuza din gura cuptorului; lipie]? De hod [= da' cum] nu, făceam lipiu,

[VIIIb] Lipiu... şi mo... şi mo...

[VIIa] că de-abia aşteptam că şi [= să] se coacă [!], lipiuţu [!] şi-l trăgeam şi mâncăm

[VIIIb] şi moşocoarnă [= plăcintă din aluat de pâine] făcea.

[Botiş Magdolna, 74 de ani]
Pop Magdo dă fată
şi
Botiş Gheorghe [75 de ani]

File MP3-010

MICHERECHI
Județul Békés, Ungaria
Culegere: 1993

[Să ne spui, așa, dumneata, care-i tot lucrul la „tenchiu”. Da’ de la-nceput, de când pregătești acolo în „hotar”, când îți pregătești locul; când aveau oamenii pământul lor.]

da/ ascúltă// atúnce pă vrémę-acęę cĩ‿ierắ‿pruŋc/ că dárə și noi aŋ‿lucrát pămínt‍u cu táta cu cắii/ cu plúgu// merę́ę́ŋ‿la plug la tęnť^{ll}/ atúncę fắcę́ trii... dǫ́u̯ă brę́zde ará/ p-a tríilę brę́ázdă puńę́m tęnť‍u/ cu bríŋca îl presărám aș‍ę́/

[Cu „brânca”.]

ș-ap-atúnce iáră viń‍ę́ plúgu dă-l întorcę́ pe iel ápăi‿iar dă dǫ́u̯ŏ u̯ărị/ p-a tríilę iáră am măr^{s}‿ș-am prěsărát tęnť‍u mai dăpárť‍ę// cínd‿o răsărít apói tęnť‍u/ dă s-o văzú‿șíru/ atúnca a^{m}‿mărz‿dă l-aŋ‿săpát/ cu sápa//

[VIIIb] l-ai șirălí‿mai nánť‍i[1]

[VIIIa] ď‍irépt ai// l-aŋ‿șirălí‿mai naínť‍e/ cu cắii// o fost aș‍ę́ maș‍ín dă l-am șirălít// ș-ap-apói l-aŋ‿săpát/ de dǫ́u̯ă.../ a tríię u̯árə nu l-am putú‿săp [k] mai săpá tădę́aúna/ că ierá vrę́mę séĉerii// atúnce merę́ŋ‿cu plúgu ĉełą cu cáre îl îŋgropá/ cu [k] noi zĩ́ĉę́ŋ‿cắtă iel atúncę cormáńe// și ț‍ĩ́pá aș‍ę́ oleá‿dă pămí́m‿píŋgă iel/ și ierá gáta//

[Făcea „moșinoi” așa sau cum?]

da// ș-ápoi tǫ́omnà/ cîŋ‿s-o copt/ atúnce merę́m ápă‿iárə și-l rupę́m/ și-l culeję́m// ătúnce merę́m p-uŋ‿șir o pă dǫ́u̯ŏ// dácă ierá mai ď″es tęnť‍u/ merę́m pă uŋ‿șir/ dácă nu îl rupę́m dǫ́u̯ă șíre/ cĩ‿ierá mai rar// da n-o fos‿ca cum i-amú aș‍ę́ ď‍es/ c-atúnca-l lăsá ómu de la

[1] În textul informatorului Toader Gurzău [= VIIIa] intervine Gheorghe Dulău [= VIIIb].

File MP3-010

MICHERECHI
Județul Békés, Ungaria
Culegere: 1993

[Să ne spui, aşa, dumneata, care-i tot lucrul la „tenchiu”. Da’ de la-nceput, de când pregăteşti acolo în „hotar”; când îți pregăteşti locul; când aveau oamenii pământul lor.]

Da, ascultă. Atunce, pe vremea aceea, când eram prunc [= copil], că dară [= doar] şi noi am lucrat pământu cu tata, cu caii, cu plugu. Meream [= mergeam] la plug, la tenchi [= porumb], atuncea făcea trei... două breazde ara, pe-a treilea [= a treia] breazdă puneam tenchiu, cu brânca [= mâna] îl presăram aşa.

[Cu „brânca”.]

Şi-ap [= apoi] atunce iară venea plugu de-l întorcea pe el apăi iar de două ori, pe-a treilea iară am mers şi-am presărat tenchiu mai departe [= în continuare]. Când o răsărit apoi tenchiu, de s-o văzut şiru [= rândul (de porumb)], atuncea am mers de l-am săpat, cu sapa.

[VIIIb] L-ai şirălit [= ai muşuroit] mai nante [= înainte][1].

[VIIIa] Direpт [= dreptate] ai. L-am şirălit mai nainte, cu caii. O fost aşa maşini de l-am şirălit. Şi-ap-apoi l-am săpat, de două... a treia oară nu l-am putut săp [k] mai săpa tă[t]deauna că era vremea secerii. Atunce meream cu plugu cela cu care îl îngropa, cu [k] noi ziceam cătă el [lui; plugului] atunce cormane [= plug pentru muşuroit porumbul]. Şi țipa [= arunca] aşa oleacă de pământ pângă [= pe lângă] el şi era gata.

[Făcea „moşinoi” aşa sau cum?]

Da. Şi-apoi toamna, când s-o copt, atunce meream apă[i] iară şi-l rupeam, şi-l culegeam. Atunce meream pe-un şir o [= ori; sau] pe două. Dacă era mai des tenchiu, meream pe un şir, dacă nu, îl rupeam două şire, când era mai rar. Da’ n-o fost ca cum i-amu, aşa des, c-atuncea-l lăsa omu de la...

[1] În textul informatorului Toader Gurzău [= VIIIa] intervine Gheorghe Dulău [= VIIIb].

[Mai rar.]

pátruze‿ĉíp̣zăj‿dă... ţ̨énturi̯// ş-ápo‿rupę̑ŋ‿cu brî̵ŋca/ îl rūpę́m... trăjḙ́m pănúşa jőz‿dâ pă i̯el/ îl rupę́p̣‿ş-o̲ aruŋcáp̣‿la grămădă// cînd aŋ‿gătá‿cu hólḑele/ ádică‿cu hólda de rűpt/ atúnĉę... merę́n‿dă strîp̣ję́ŋ‿grămi̯ézîle/ le ţîmai̯ [k] lĕ ţîpám mai̯ bot oleĉúţă// şi le îŋcărcắm pă cóĉii̯ şi lę-aduĉém acásâ// únu merę́ şi tĕi̯ę́ cále// tei̯ę́... dǫu̯ă-trii̯ şíre dă tę́nt̋u̯/ le tăi̯ę́... tulhę́ńi/ şi-i̯ puńę́ jos/ ca... jupi̯//

[VIIIb] cu nadvagắu

[VIIIa] cu nadvagắu// ş-ap-atúnĉę viń́ę́ cóĉii̯ę́/ merę́p̣‿şi-ŋcărcám// c-o coşáră o dǫu̯ă dă nui̯éle-l ţîpám îŋ‿coşáră dă nui̯éle/ şi-l urcám îŋ‿cóĉii̯e/ pî́ŋgă... la cóĉi̯e dác-o foz‿mul‿tę́nt̋u/ atúnĉe puńę́u̯... dǫu̯ă scî́ndure/ cam dă dǫu̯ăzăj‿tríi̯ăzăj‿dă ţ̨énturi̯ dă láť e/

[VIIIb] pă dă láturi̯

[VIIIa] pă dă láture/ dînáňť e/ i̯erá şiréglă... i̯árą́ márę ca dînaíňť e [k] dînapói̯ la cóĉi̯e/ şi dînapói̯/ acu̯le̯á să̧ umplę́ doi̯ o trii̯ sáşi‿i̯ără cu tęnt̋u̯// şi pî́ŋgă scî́nduri̯ dácă i̯erá mul‿tę́nt̋u̯/ împlîntám î́ŋcă cu ĉóĉu aşę́ cū

[VIIIb] vî́rvu-p̣‿jos(u̯

[VIIIa] cu vî́rvu îp̣‿jos(u̯/ merę́ pî́ŋgă scî́nduri̯/ tęnt̋u̯// şi márgă cî‿dă múltă/ āpŏ‿făĉę́m aşę́... cu... spináre//

[Da, da, aşa, da.]

cu spináre/[2] ş-ápâ‿viń́ám acásă/ ş-ápâ‿dácă viń́ám acásă/... atúp̣ĉę́ âl... dąscărcáŋ‿cu brî̵ŋca//

[„Tăt” cu „brânca”, da.]

îl ţîpám îŋ‿coşáră ş-ápo‿îl duĉę́m îm‿pōd/ că p-aĉę́e vréme n-o foz‿górii̯ ca cum i̯éstĕ amú/ nūma-m‿podu̯‿ul duĉę́u̯ a noşt‿/ părínţî

[2] Fragment de text neinteligibil.

[Mai rar.]

Patruzeci-cincizeci de... țenturi [= centimetri]. Şi-apo[i] rupeam cu brânca, îl rupeam... trăgeam pănuşa jos de pe el, îl rupeam şi-o aruncam la grămadă. Când am gătat [= am terminat] cu holdele, adică cu holda, de rupt, atuncea... meream de strângeam grămezile, le țimai [k] le țipam mai bot [= grămadă] olecuță. Şi le încărcam pe cocii [= căruțe] şi le-aduceam acasă. Unu merea şi teia cale [= tăia; făcea (croia) drum pentru car, în holda de porumb, la recoltare]. Teia... două-trei şire de tenchi, le tăia... tulhenii [= cocenii], şi-i punea jos, ca... jupi [= snopi; mănunchiuri].

[VIIIb] Cu nadvagău[l].

[VIIIa] Cu nadvagău[l]. Şi-ap-atunce venea cocia, meream şi-ncărcam. C-o coşară [= coş], o [= ori; sau] două, de nuiele-l țipam în coşară de nuiele şi-l urcam în cocie, pângă... la cocie, dac-o fost mult tenchiu, atunce puneau... două scândure, cam de douăzeci-treizeci de țenturi de late.

[VIIIb] Pe de laturi.

[VIIIa] Pe de lature. Dinante [= dinainte], era şireglă [= partea din față la coşul căruței]... iară mare ca dinainte [k] dinapoi [= în spate] la cocie, şi dinapoi, acolea [= aici alături] se umplea doi o trei saci, iară cu tenchi. Şi pângă scânduri, dacă era mult tenchiu, împlântam [= înfigeam] încă [= şi, de asemenea] cu ciociu [= ştiuletele], aşa, cu...

[VIIIb] Vârvu-n jos.

[VIIIa] Cu vârvu în jos, merea pângă scânduri, tenchiu. Şi meargă [= să încapă] cât de multă, apo[i] făceam aşa... cu... spinare [= cu vârf].

[Da, da, aşa, da].

Cu spinare,[2] şi-apă[i] veneam acasă, şi-apă[i] dacă veneam acasă... atuncea îl... descărcam cu brânca.

[„Tăt" cu „brânca", da.]

Îl țipam în coşară şi-apo[i] îl duceam în pod, că pe-aceea vreme n-o fost gorii [= pătule] ca cum este amu, numa-n pod îl duceau a noşti, părinții

[2] Fragment de text neinteligibil.

noşt(i̯// acólō-l... ţîpá cîť-o coşără-nt-u̯n̯‿loc// ápo... aşťerńę acólo pîm‿pod la cásă// da// cîň‿ń-o trĕbuít apói̯ dă şi sfărmắm la porĉ o la... gáliţă/ ń-am adús apói̯ dă̄ sus/ ń-ȧm adús tęnť cu sácu/ o‿cu coşára/ şi sfărmáŋ‿cu brî́ŋca// şi la mo̯árr̄̃‿cînd an‿duz‿dă dărălí‿tă‿cu brî́ŋca/ nu-m‿măşínă ca amú//

tǫ́dér gurzắu̯/ baď-a lúpului̯ porígla
şai̯zăşápťe [de ani] am împlińít
şi
[Gheorghe Dulău]
şái̯zăşapte [de ani] am împlinít

noşti. Acolo-l... ţipa câte-o coşară-nt[r]-un loc. Apo[i] aşternea acolo pân [= prin] pod la casă. Da. Când ne-o trebuit apoi de şi [= ca să] sfărmăm [= curățăm boabe de pe ştiulete] la porci o la... galițe [= păsări de curte; orătănii], ne-am adus apoi de sus, ne-am adus tenchi cu sacu, o cu coşara şi sfărmam cu brânca. Şi la moară, când am dus de dărălit [= măcinat], tăt cu brânca, nu-n măşină ca amu.

Toader Gurzău, Bade-a Lupului porigla [= porecla]
şaizeci şi şapte [de ani] am împlinit
şi
Gheorghe Dulău
şaizeci şi şapte [de ani] am împlinit

File MP3-011

OTLACA-PUSTĂ
Județul Békés, Ungaria
Culegere: 1993

şî júńeri mńeį or foz◡rîmĺń tăţ//
[Da?!]
únų-o foz◡d-acólo dă la mármoroş/ şťi c-acúm-o murí◡sărácu/ doǫ́mńe bun om o fų̈ost// o căpătát la... cu íńima o̧-åvú◡baį̈ băsámă// c-o vińít aĉí... sára/ şî zíĉe cătă míńe „ò◡doǫ́mńę mámă”/ o maį̈ foz◡ la córhaz dă l-or operát/ c-o foz◡táre hárńic/ áp-o lucrát aşę́ mūlt prų̈ōst/ c-aşá răďicá tăťe/ că făĉę́ŋ◡cătă į̈el „doǫ́mńe ďórďe máį̈k̈į̈ da”/ că táre l-am biĉulít̲/ c-o fų̈os◡străį̈ín sărácu// apo◡şí◡į̈el o fos◡cu mínťe şi cu creďínţă cătă noį̈// „doǫ́mńe ďórďe da nu ťe ťiņzuí aşę́!”

„dà◡lásă mámă că nu... nu-į̈ aşę́ greų” zíĉe// c-o biruí◡/ c-o◡fos◡ tĺnăr// ş-ápo◡víńe aĉiā/ da dūpă ĉe l-or operát o dátă/ víńe aĉí/ zíĉę cătă míńe/ o̧-åşťeptá pă floríca c-o foz◡dúsă d-acásă// „nu şťių mámă” zíĉe „c-aşę́ mă doǫ́are aíĉe ĉáfa” zíĉe/ „şi îņ◡spáťĕ// aşę́ mă doǫ́re” zíĉe/ „nu... da nu şťu că reúmă”/ ĉe... „noǫ́ táre mă doǫ́re” zíĉe sărácu// şi s-o dus acăsă/ şî o viní◡fáta ásta dâ la rûmînńíį̈ę dâ la į̈eį̈/ o mărz◡la hólďę ş-o scoz◡vęrďę́ţurîlę́/ ş-ápo◡să márgă į̈el dăpă frúņzălę́-aĉélę́/ să lę́-adúcă dă la hų̈óldă// cînd o̧-ajúņs la úşă la ų̈ocól o zî◡„ų̆ă!” zíĉe „aşắ m-i dă răų” zíĉe cătă į̈ę́/ „dú-ťe pă mă [k] dăpă mătúşi-ta” amú după gojǫ́į̈ā[1] ◡ásta/ dăpă muį̈ę́rę̧a luį̈/ c-o mărz◡la dóptor să dúcă... míį̈ę lę́acur(̨ să m-adúcă/ c-am picá◡şî◡į̈o/ ş-ápă◡brĺŋca ásta tă◡ ńimurícă m-i ş-ámu dă į̈ę́/ tǫ m-i ďi mę́nťe// c-aṃ◡vru◡să văruį̈ę́sc şî◡ į̈o/ cólo/ ş-ápî◡m-am împeďecát îm◡prag/ ş-am picát înt-ălta úşe/ cų̆-aísta/ ş-ápu◡úmăru o vińít aíj[2]◡la míńe/

[1] Gogea = numele de familie al ginerelui.
[2] Gest.

File MP3-011

OTLACA-PUSTĂ
Județul Békés, Ungaria
Culegere: 1993

Şi junerii [= ginerii] mei or fost români tăți.

[Da?!]

Unu-o fost de-acolo, de la Mormoroş [= Sighetul Marmației], ştii, c-acum-o murit, săracu, Doamne, bun om o fost. O căpătat [= a avut] la... cu inima o avut bai [= boală] băsamă [= bag seamă, probabil]. C-o venit aci... seara; şi zice cătă [= către] mine: „O, Doamne, mamă!"; o mai fost la corhaz [= spital] de l-or operat, c-o fost tare harnic; ap [= apoi] o lucrat aşa, mult [= foarte] prost [= din greu], c-aşa rădica tăte, că făceam cătă el [= îi ziceam]: „Doamne, Gheorghe [a] maichii, da", că tare [= mult] l-am biciulit [= am apreciat], c-o fost străin, săracu. Apo[i] şi el o fost cu minte [= serios] şi cu credință cătă [= față de] noi. „Doamne, Gheorghe, da' nu te chinzui [= chinui, strădui] aşa!".

„Da', lasă, mamă, că nu... nu-i aşa greu", zice. C-o biruit [= a reuşit, a depăşit greutățile vieții], c-o fost tânăr. Şi-apo[i] vine acia, da' după ce l-or operat o dată, vine aci, zice cătă mine, o aştepta pe Florica, c-o fost dusă de-acasă. „Nu ştiu, mamă", zice, „c-aşa mă doare aice ceafa", zice, „şi în spate. Aşa mă doare", zice, „nu... da nu ştiu că reumă [= reumatism]", [zi]ce... „Noa! Tare mă doare", zice, săracu. Şi s-o dus acasă, şi o venit fata asta de la România, de la ei, o mers la holde [= la câmp], şi-o scos [= a smuls] verdețurile [= frunzele de plante, folosite drept furaj], şi-apo[i] [= şi pe urmă] să meargă el după frunzele-acelea, să le-aducă de la holdă. Când o ajuns la uşă la ocol [= curte] o zis: „O!", zice: „Aşa mi-i de rău", zice cătă ea: „Du-te pe mă [k] după mătuşi-ta"; amu, după Gojoaia[1] asta, după muierea [= nevasta] lui; c-o mers la doptor [= doctor] să ducă... mie leacuri să m[i]-aducă, c-am picat [= am căzut] şi eu, ş-apă[i] brânca [= mâna] asta tăt [= mereu, continuu] nimurică [= neputincioasă, bolnavă] m[i]-i şi-amu de ea, tot m[i]-i de mente [= salvare]. C-am vrut să văruiesc şi eu, colo, ş-apă[i] m-am împiedicat în prag şi-am picat înt[r]-altă uşă, cu aista, şi-apo[i] umăru o venit aici[2], la mine.

[1] Gogea = numele de familie al ginerelui.
[2] Gest.

[Au! Şi de-aia-i „nimurică”?]

dā! şi zî̂ce cătă míńe „nu şt̕u” zî̂ce/ „că mă duc amú” zî̂ce//

zî̂ce fáta ásta cătă i̯el „únt̕ule/ nu te dúc̆e” zî̂ce „să caz j̯u̯oz” ⌣/ zî̂ce „că nu t̕e poş... dúĉe/ núma t̕e du şi t̕e c̯u̯úlcă”// s-o dus i̯ę dî́pă mătúşi-sa/ şi... i̯ę n-o şt̕íu ⌣ săráca că índ̕e-i̯ dóptoru/ pî́n-o umblát i̯à r̄ǫ́tă//... o viní ⌣ mătúşi̯-sa dŏlóc/ s-o duz ⌣ la póştă ş-o tělefóni ⌣ dắpă mę́ntö/ şi dóptoru̯-o vińít... ş-o viní ⌣ cu mę́ntö/ sărácu şi l-o dus[3]//... ş-o murít.../ la c̆e cápăt o murít pă mę́ntö//

[Of, săracul de el!]

da// o vińít o vec̆ínă d-aĉí/ zî̂ce cătă míńe „şt̕i c̆e/ dă nu” zî̂ce „dúĉe pă g̯u̯oja méntö”/

„ò ⌣ dǫǿmńe! da c̆e bai̯ áre?” că sărácu omińítu/ că ma ⌣ am şi i̯o to ⌣ c̯u̯-aşę̋ c̆evá// ş-ápu ⌣ víńe álta/ a tríi̯lę/ zî̂ce „şt̕i c̆ę dă nu nánă anū̆ță?”

„c̆e?”//

„o murī ⌣ g̯u̯ója”// aŋ ⌣ gînd̕í ⌣ că bolîn̯zắsc[4]/ nǫ aşę́/ nu to ⌣ ad̕icát̕e sărácu/

[Şi câți ani avea?]

cum?

[Şi câți ani avea?]

d-ápă ⌣ i̯o nu şt̕i̯u/ ĉín̯zăj ⌣ o cît íŋcă mai̯ cum/ aşę́ c̆evá/ c-o fos ⌣ tî́nâr íŋcă//

[Aşa tânăr. Da’ de ce ai zis dumneata că era străin? De unde era el?]

dă la răminíi̯à d-acólo ⌣ dă la màrmoręosíǵet/ d-acólo

[A, de la Sighetul Marmației. Da, da, da, da.]

dă la mármoręosig o fost/ da//

[Da’ cum a ajuns aici?]

d-ápâ ⌣ i̯ĕl dă mic şt̕i c-o fos ⌣ răotát̕-amú/ dắpă ĉ-o foz ⌣ bătái̯ę ásta acólo băsámă sa̯rácu/ ş-ápă ⌣ i̯el o fost aşę́ nu şt̕u dă d̯u̯ói̯spęĉe tríi̯spęĉe ań o cum/ o mai̯ viní ⌣ cu ĉíńeva/ că umbláu̯ d-acólo dă duĉ

[3] Informatoarea izbucnește în plâns.

[4] În timpul relatării despre moartea ginerelui, informatoarea plânge, ceea ce afectează cursivitatea textului.

[Au! Şi de-aia-i „nimurică”?]

Da! Şi zice cătă mine: „Nu ştiu”, zice, „că mă duc amu”, zice.

Zice fata asta cătă el: „Unchiule, nu te duce”, zice, „să cazi jos”, zice, „că nu te poci... duce, numa [= doar] te du şi te culcă”. S-o dus ea după mătuşi-sa şi... ea n-o ştiut, săraca, că înde [= unde] [î]i doptoru, pân-o umblat ea roată [= de jur împrejur, de colo-colo]... O venit mătuşi-sa deloc [= imediat], s-o dus la poştă şi-o telefonit [= a telefonat] după mentö [= salvare], şi doptoru o venit... şi-o venit cu mentö, săracu, şi l-o dus[3]... Şi-o murit..., la ce capăt [= la sfârşit; în cele din urmă], o murit pe mentö.

[Of, săracul de el!]

Da. O venit o vecină de-aci, zice cătă mine: „Ştii ce, de nu [= dacă nu cumva]”, zice, „[îl] duce pe Goja mentö”.

„O, Doamne’! Da’ ce bai are?” că, săracu, ominitu [= dragul (de el)], că mai am şi eu tot cu-aşa ceva. Şi-apo[i] vine alta, a treilea [= a treia], zice: „Ştii ce, de nu, nană [= lele] Anuţă?”

„Ce?”

„O murit Goja”. Am gândit că bolânzesc[4] [= înnebunesc], no, aşa, nu tot adicăte [= adică], săracu.

[Şi câţi ani avea?]

Cum?

[Şi câţi ani avea?]

D-apă[i] eu nu ştiu, cincizeci o [= ori, sau] cât încă mai cum [= cât], aşa ceva, c-o fost tânăr încă.

[Aşa tânăr. Da’ de ce ai zis dumneata că era străin? De unde era el?]

De la România, de-acolo de la Marmoro Sighet, de-acolo.

[A, de la Sighetul Marmaţiei. Da, da, da, da.]

De la Marmorosig o fost, da.

[Da’ cum a ajuns aici?]

D-apă[i] el, de mic, ştii, c-o fost răutate [= greutate materială, suferinţă] amu, după ce-o fost bătaia [= războiul] asta acolo, băsamă [= probabil], săracu, ş-apă[i] el o fost aşa, nu ştiu, de doisp[rez]ece, treisp[rez]ece ani o [= ori, sau] cum, o mai venit cu cineva, că umblau de-acolo de duce

[3] Informatoarea izbucneşte în plâns.

[4] În timpul relatării despre moartea ginerelui, informatoarea plânge, ceea ce afectează cursivitatea textului.

[k] cumpărą̆ų vāĉ/ şi ĉe şťi̯u i̯o ĉe// ş-ápâ‿s-o-ntâlńí‿cu ńeşťe o̯ámiń̮i̯ dîn ťiťiház// ápo‿o zîs cą́tă i̯ei̯ că „báĉe” zíĉe „i̯o̯-åj‿mę́re să mă bag sclúgă p-acólo” zíĉe/ „că”.../ ă... că şťi dác-o rămą́z‿dă tátă-so dǫ́ră ĉiņş‿prunĉ// o murí‿tátă-so/ şi núma mą́-sa// ş-ap-o vińít aíĉa/ zîĉ‿sărácu/ că îm‿povestę́ şi míe/ că-l întrebáŋ‿că cum o̯-åjúņs// ş-o şezút õ‿ų̮om afárą̆‿la úliță aşę́ mai̯ bătrín/

„búnă zío̯a báĉe” zíĉe/

„búnă zío̯a”

„dā nu ţ-ar trebuí baĉe slúgă?” zíĉe// „că i̯o m-aj‿băgá sclúgă”//

„d-ápu‿nu şťiu̯ fą̆tu mńeu̯”/ că bătrínu o şezú‿cu prúŋcu// „l-oi̯ întrebá” zíĉe// ş-apu̯-aşę́ c-amú s-o băgá‿scluǵíță sărácu// şî o şezút acólo mulț ań//

[Şi asta unde-o fost?]

la ťiťiház/

[La Chitighaz, da.]

da o şezū^{t}‿acólo la un podárḭ/ aşą́ o zîs cą́tă i̯el/ da i̯el o fo [k] nu şťiu̯ fóst-o pocăít i̯el o mui̯érȩ̀// ap‿o fost... lā... pilárḭ cun̯‿să zîȩ́/ o cumpărát gă̆i̯ínḭ şi d-áşťę// ápo‿pă i̯el táre s-o bizuít/ pă ďórďe ai̯ésta/ apu̯-amú i̯el sărácu s-o urít acólo/ o zîs c-ar viní p-aíĉ// să să báje sclúgă// no̯-ápo‿o vińít aíĉa/ apą̃‿ĉe şťiu̯ i̯o ĉ-o foz‿ĉe n-o fos‿/ că... s-o-ntâlńí‿cu fáta ásta a mę// şi o umblá‿/ d-ápă̆ḭ‿n-o fos^{t}‿îņ‿şáspęĉe áń‿îŋcă fáta mę/

[Aşa mică.]

da// i̯el o fu̯ost on̯‿fiĉoróc frumu̯ó^{s}‿şi [ɛ] multó^{g}‿dără no̯! cuņsăcáďe// şi o‿umblát cu i̯ę/ ş-o zîs cą́tă míńe că „ma [k] náną̃‿anúță”/ c-aşą́... zî^{c}‿că núță mă ťámă/ „i̯o-aj-dúĉe pă floríca”/

„da náńi nu... nu vorbí d-áşťę” i̯o zî^{c}‿/ „câ-i̯ tínără íŋcă fáta mę/ şi” núma ĉ-am fu̯oz‿măritátă pă úna/ îm‿mai̯/ ş-apą̃‿amú i̯el... amú

[k] cumpărau vaci şi ce ştiu eu ce. Şi-apă[i] s-o-ntâlnit cu neşte oameni din Chitighaz. Apo[i] o zis cătă ei că: „Bace [= nene]”, zice, „eu aş mere [= aş merge] să mă bag sclugă [= slugă, argat] pe-acolo”, zice, „că”... ă... că ştii, dac-o rămas de [= a rămas orfan de] tată-so, doară [= doar] cinci prunci [= copii]. O murit tată-so şi numa mă-sa [i-a crescut]. Şi-ap-o venit aicea, zice, săracu, că îmi povestea şi mie, că-l întrebam că cum o ajuns. Şi-o şezut un om afară, la uliță aşa, mai bătrân.

„Bună ziua, bace”, zice.

„Bună ziua”.

„Da’ nu ți-ar trebui, bace, slugă?”, zice, „că eu m-aş băga sclugă”.

„D-apo[i] nu ştiu, fătu meu”, că bătrânu o şezut cu pruncu. „L-oi întreba”, zice. Şi-apo[i] aşa, c-amu s-o băgat sclughiță [= slugă (tânără) pentru servicii de mică importanță], săracu. Şi o şezut acolo mulți ani.

[Şi asta unde-o fost?]

La Chitighaz.

[La Chitighaz, da.]

Da’ o şezut acolo la un podar [= muncitor la pod], aşa o zis cătă el, da’ el o fo [k], nu ştiu, fost-o pocăit el o [= ori, sau] muierea. Ap-o fost... la... pilar [= negustor de păsări], cum se zice, o cumpărat găini şi de-aştea. Apo[i] pe el tare s-o bizuit, pe Gheorghe aiesta; apo[i] amu el, săracu, [i] s-o urât acolo; o zis c-ar vini pe-aici, să se bage sclugă. Noa apo[i] o venit aicea, apă[i] ce ştiu eu ce-o fost, ce n-o fost, că... s-o-ntâlnit cu fata asta a mea. Şi o umblat, d-apăi n-o fost în [= de] şaisp[rez]ece ani încă, fata mea.

[Aşa mică.]

Da. El o fost un ficioroc [= fecior zdravăn] frumos şi [ε] multoc [= voinic, bine făcut] dară [= apoi, doar], noa! Cumsecade. Şi o umblat [= i-a făcut curte] cu ea, şi-o zis cătă mine că: „Ma [k] nană Anuță”, c-aşa... zic, că Nuță mă cheamă; „Eu aş duce [= aş lua-o] pe Florica”.

„Da’, nani [= nană], nu... nu vorbi de-aştea!”, eu zic, „că-i tânără încă fata mea şi”, numa ce-am fost măritată [= măritasem] pe una, în mai, s-apă[i] amu, el... amu

p-ásta vrę́me[5] zíĉe [!] că s-o dúcă// ş-ápo‿aşę́ ad'ecát'e că s-or aflá^{t}‿ şi u̯o dūs// o fujít/ c-amu̯-atúnĉe aşę́ o fos^{t}‿ríndu lúmi atúnĉ.

[Aşa s-o-ntâmplat, da.]

da/ aşá o foz‿ríndu lúmi// ş-ápu... or fu̯oz‿bíńe// núma...

dobriţán ána dă fátă/ da dúpă soţ
púrdi mihái̯ neį̯/ ańa púrdei̯
u̯óbzăşîpàtru [de ani]

[5] Înregistrarea are loc în luna octombrie.

pe-asta vreme[5] zice [!] că s-o ducă. Ş-apo[i] aşa, adicăte că s-or aflat [= s-au găsit, s-au întâlnit] şi o dus[-o]. O fugit, c-amu atunce aşa o fost rându [= rânduiala, obiceiul] lumii atunci.

[Aşa s-o-ntâmplat, da.]

Da, aşa o fost rându lumii. Şi-apo[i]... or fost bine, numa...

Dobrițan Ana de fată, da' după soț
Purdi Mihai nei [= a lui], Ana Purdei
optzeci şi patru [de ani]

[5] Înregistrarea are loc în luna octombrie.

File MP3-012

CHITIGHAZ
Judeţul Békés, Ungaria
Culegere: 1993

aṇ‿şťiúḍ‿ǰucá/ că táta mńeu̯ aşḛ̋ o foz‿dă ǰucău̯úş!

[Da?!]

aşḛ́... ǩělărăş u̯ă cuṇ‿s-or zĩs atúnčę... dă ǰucăúş/ táre... tăr̨e-o foz ‿máre jucăúş// ápo‿i̯o pă i̯e [!] pă i̯el aṇ‿sămănát/ [!!]//

[Şi cum se chemau jocurile astea româneşti? Ce jocuri erau, ardeleanca sau...?]

da i̯erā...

[Învârtita sau...?]

dar i̯erá... i̯erá... atúṇş/ nu şťiu̯ cúṇ‿să zîc// i̯erá dǫ́o d-a... dǫ́o d-a lúŋgu ídarĕ// i̯erá d-a lúŋgu/ ápî‿i̯erá mînînṭáu̯a/ ápî‿i̯erá ţîgắńáscā‿/ ápî‿i̯áră d-a lúŋgu pă úrmă// pátru sfę̰re i̯erá înt-o^{n}‿danţ// ş-ap-atúnče stăťḛ́u̯/ mai̯ vorbḛ́ fę̰́ťele/ să duĉḛ́ úna la [k] cu álta/ fiĉóri i̯ar să strînn̨ḛ́ tăţ bot/ şi ĉe şťiu̯ i̯o/ álţî horḛ́u̯/ álţî... ĉe şťiu̯ i̯o cĺťe// ş-ápoi̯[1]... i̯ără s-apucá// i̯ără că... aşḛ́ o fo‿jócu acólo la frái̯ziŋgăr[2] a noi̯ idárā̃‿câ o fost... aşḛ́ ňi aíče ńi o fost‿î séntă mắre/ o fos‿măi̯ nántă ca ásta/ şi mai̯ lúŋgă decít acólo/ acólo o şezút‿î hiďidúşi// şi i̯ii̯ dḛ-acólo zîčḛ́u̯/ noi̯ aíča ni jo^{z}‿ǰucám//

[Ei stăteau undeva sus, aşa, ca pe scenă.]

dắà! táre mînd... tắre mĺndrū‿aṉ̣ [?]‿şťiú‿zíče dă dănţ/ dā//

[Şi ce erau... ăştia, muzicanţii, români ori ţigani?]

nū ţîgắń

[VIIIb] n-o fos‿ţîgáń[3]

[Nu erau ţigani.]

[VIIb] nū nu// fóst-o núţu făríńi şi fóst-o...

---

[1] Informatoarea îşi drege glasul.

[2] Nume propriu.

[3] În textul informatoarei Sofia Gancea [= VIIb] intervine soţul, Gheorghe Gancea [= VIIIb].

File MP3-012

CHITIGHAZ
Județul Békés, Ungaria
Culegere: 1993

Am ştiut juca, că tata meu aşa o fost de jucăuş [= jucător, dansator]!

[Da?!]

Aşa... călăraşi [= căluşari] o [= sau, ori] cum s-or zis atuncea... de jucăuş, tare... tare-o fost mare jucăuş. Apo[i] eu pe e [!], pe [= după; cu] el am semănat [!!].

[Şi cum se chemau jocurile astea româneşti? Ce jocuri erau, ardeleanca sau...?]

Da, era...

[Învârtita sau...?]

Dar era... era... atunci, nu ştiu cum să zic. Era două de-a... două de-a lungu idară [= apoi]. Era de-a lungu, apă[i] era mânânțeaua [= mărunțeaua], apă[i] era țigănească, apă[i] iară de-a lungu, pe urmă. Patru sfere [= părți, etape] era înt[r]-un danț [= dans]. Şi-ap [= apoi] atunce stăteau, mai vorbea fetele, se ducea una la [k] cu alta; feciorii iar [= de asemenea] se strângea tăți bot [= grămadă] şi, ce ştiu eu, alții horeau [= cântau], alții... ce ştiu eu câte. Şi-apoi[1]... iară s-apuca [= începea]. Iară că... aşa o fo[st] jocu acolo, la Fraizinger[2], a [= la] noi idară, că o fost... aşa ni [= uite], aice ni o fost î sentă [= estradă] mare, o fost mai nantă [= înaltă] ca asta, şi mai lungă decât acolo; acolo o şezut î highiduşii [= vioriştii, lăutarii; p. ext. muzicanții]. Şi ei, de-acolo, ziceau [= cântau]; noi, aicea ni jos, jucam.

[Ei stăteau undeva sus, aşa, ca pe scenă.]

Da! Tare mând... tare mândru [= frumos] am [?] ştiut zice de danț, da.

[Şi ce erau... ăştia, muzicanții, români ori țigani?]

Nu țigani!

[VIIIb] N-o fost țigani[3].

[Nu erau țigani.]

[VIIb] Nu, nu. Fost-o Nuțu Fărinii şi fost-o...

---

[1] Informatoarea îşi drege glasul.

[2] Nume propriu.

[3] În textul informatoarei Sofia Gancea [= VIIb] intervine soțul, Gheorghe Gancea [= VIIIb].

[VIIIb] fárco//

[VIIb] fárco/ şi o foz‿bâi pétre ĉetărắu̯/ ş-o foz‿găinúța/ n-o fos‿țîgáń la noi̯/ nū! nū... în̯‿sátu nos‿n-o fos‿țîgáń/ țigáńi la noi̯ în̯‿sátu nost... aíĉe pín̂ă ĉe n-o vińí‿comuníșmi... levǫ́u̯t nēi̯zve/ cun̯‿să zíĉe áltcum?// o fost ui̯táz‿ju̯os/

[VIIIb] o fost în̯josáț táre

[VIIb] în̯josás‿táre/ níme nu i̯-o lu̯a‿nic̃ înt-o sámĕ// dắcă-i̯ trebui̯é ĉevá... i̯erá áltu bătrín̂e/ dā o fo‿şi dă tre̯ábă pín̂tru acé̯i̯ę cîțvá/ o̯ắmęńi acé̯i̯e n-or şezút cu țîgáńi aşé̯ táre/ „dāz‿gázdă dă̆-m o sárĉină dă ple̯ávă”/ c-ave̯á cît̆-on̯‿cál/ că țîgáńį é̯şt̆e cu cái̯i s-or joít// „dă̆-m ole̯ácă dă pl̆e̯ávă/ dă̆-m ńéşt̆e... tor să fácă... bătrín̂a dămîŋcát”/ aşé̯ or trăi̯ít țîgáńi// n-ōr fos [r] n-or fost i̯ii̯ máre o̯ắmęń//

[N-or fost mari, nu.]

fiĉóru [k] fiĉórl̇/ ō nú‿nu‿nu‿nù// ştii̯ cum or fos‿țîgáńi mai̯ d̆e̯múlt aij‿la noi̯? prúnĉi lor? cū k̆iméş pín̂ă aíĉe[4] spint̆e̯cát̆e/ k̆ar i [?] t̆emé̯ să t̆e ui̯s‿cắtĕ i̯e̯i̯/ míi̯e m-a foz‿mńílă dă i̯e̯i̯/ vāi̯ de i̯e̯i̯! k̆e mai̯ bíńe s-o dus țîgánu să be̯e la bird‿dęcít̂ să-şl̇ îmbre̯ĉe prúnĉi//

[Aşa e, da, da, da, da.]

aşé̯ o fost// sărắj‿dĕ n-or mai̯ putút/ şi pădút̆ or avút/ c-o fost aíĉe şt̆ii̯[5] pe [k] bâi pétre bolúndu// i̯el o foz‿dóptoru lor// i̯el meré̯ de-i̯... permetezé̯/ wă cun̯‿să zíĉe álcum?// [!] i̯el îi̯ şprițui̯é̯ că... nǫ să n-ái̯bă pălǫ́şt̆e şi pădút̆ şi... o vai̯ ş-amár dĕ i̯e̯i̯!//

sófie/ dúpă soț mi-s gánĉe d̆órd̆ ni̯i̯/
[de fată] sofię otlăcán
mi-z‿dă óbzăj‿dă ai̯
şi
gánĉe d̆órd̆e mi-s
u̯óbzăşidòi̯ [de ani] oi̯ împliní-m‿mărțîşór

[4] Gest: până la cot.
[5] Se adresează soțului.

[VIIIb] Farco.

[VIIb] Farco şi o fost baci [= nenea] Petre Cetărău, şi-o fost Găinuța; n-o fost țigani la noi, nu!, nu... în satu nost n-o fost țigani; țiganii la noi, în satu nost... aice până ce n-o venit comunișmii [= comuniștii]... levǫ̯ṷt neizve [= au fost înjosiți, asupriți], cum se zice altcum [= altfel]? O fost uitați jos.

[VIIIb] O fost înjosați [= înjosiți, desconsiderați] tare.

[VIIa] Înjosați tare; nime [= nimeni] nu i-o luat nici înt[r]-o seamă. Dacă-i trebuia ceva... era altu bătrâne, da' o fo[st] şi de treabă pentru aceea [= cu toate acestea], câțiva; oamenii aceia n-or şezut cu țiganii aşa tare [= mult]. „Dați, gazdă [= gospodar], dă-mi o sarcină [= o legătură] de pleavă", c-avea cîte-un cal, că țiganii ăştia cu caii s-or joit [= s-au descurcat]. „Dă-mi oleacă de pleavă, dă-mi neşte... tor [= rămăşiță din coceni; tulpini de porumb] să facă... bătrâna [= nevasta, soția] demâncat [= mâncare]"; aşa or trăit țiganii. N-or fost [r] n-or fost ei mare oameni.

[N-or fost mari, nu.]

Fecioru [k] feciori, o, nu, nu, nu, nu! Ştii cum or fost țiganii mai demult aici la noi? Pruncii [= copiii] lor? Cu chimeşi [= cămăşi] până aice[4] spintecate [= rupte] chiar i [?] temea să te uiți cătă [= către] ei; mie m[i]-a fost milă de ei. Vai de ei! Că mai bine s-o dus țiganu să beie la birt decât să-şi îmbrece pruncii.

[Aşa e, da, da, da, da.]

Aşa o fost. Săraci de n-or mai putut; şi păduchi or avut, c-o fost aice, ştii[5] pe [k] baci Petre Bolundu. El o fost doptoru [= doctorul] lor. El merea [= mergea] de-i... permetezea [= stropea cu insecticid], o [= ori, sau] cum se zice altcum? [!] El îi şprițuia [= pulveriza cu insecticid contra paraziților] că... noa, să n-aibă păloaşte [= ploşnițe] şi păduchi şi... o, vai şi-amar de ei!

Sofie, după soț mi-s Gance Gheorghe nei [= a lui]
[de fată] Sofia Otlăcan
mi-s de optzeci de ai [= ani]
şi
Gance Gheorghe mi-s
optze[ci] şi doi [de ani] oi împlini-n Mărțişor

[4] Gest: până la cot.
[5] Se adresează soțului.

File MP3-013

BĂTANIA
Județul Békés, Ungaria
Culegere: 1995

[Da' povestește-ne cum era obiceiul mai demult, când se mărita o fată?]

da merę sọ́cra cu mắru// ducę́ un măr/ și dácă părínțî fę́ťi or primít mắru/ îi̯ sămn că pot să víi̯e să cáră fáta// dar dácă nu atúnca mắru dălóc l-o dat napói̯//

[Și la dumneata cum a fost? Povestește-ne, așa, cum... cum a fost atuncea când...]

pîn̡ ◡ vrę́mę̡-acę́i̯a n-o... n-o fost i̯ertát să umblắm nọ́pťa fę́ťile/ cum umbl-acúma// pă cîn̡ ◡ s-o făcút sar-o sfințît̓ sọ́ọ́rile/ așắ vára ca i̯árna o trăbuít ◡ să fim acásă// dĕ lúcru/ i̯eu̯ am̡ ◡ fos ◡ sîŋgurâ la părínț/... și lúcru dă cîmp/ am̡ ◡ lucrát ◡ și cu cái̯i/ am lucrát... cu táta-mńeu̯/ și cu... cu mășína cîn̡ ◡ sămână umblám cu m [k] dúpă mășínă/ și prinďę́m la grápă o̯ŋ ◡ cal și umblám dă grăpám păḿíntu...// acásă máma m-o-n̡vățát să fac pî̯íńe/ să spăl// i̯árna tắtă i̯árna fâcán̡ ◡ lúcru dă mḿínă/ cum ai̯es ◡ îm ◡ bisę́rică/ cum am zîs/ în altárł̇ ce-i̯ acę́i̯[1]/ într-o i̯árnă tăt am tras fírile și am̡ ◡ făcút.../ nu șťu/ noi̯ ắjur îi̯ spuném

[Ajur îi zice și pe românește. Ajur.]

da? ș-atúnc în álta i̯árnă am̡ ◡ făcút cipc-ắčę́i̯a/ látă ce-i̯ în altárł̇// cînd o foz ◡ bisę́rica dă șáptezăj ◡ dă ai̯/ ăp-atúnca le̡-am făcút// doi̯ ań [k] dọ́u̯ă i̯érnurł̇/ da vára n-am avúd ◡ vrę́me/ că o trăbuít să lucrắm afără// da cu puťę́re máre nicćín ◡ n-am̡ ◡ fost/ tăt aș̄a ◡ am̡ ◡ fos ◡ cā ◡ acúma-ntră feméi̯/ aș̄a ◡ am̡ fos ◡ și íntră copíi̯ și cînd... am̡ ◡ fọs ◡ fátă máre/ tăt în ași̯ắ puťę́re míḱě am̡ ◡ fost/ n-am̡ ◡ fos ◡ cu puťę́re máre//

[Așa, mai slăbuță un pic, așa.]

[1] Informatoarea are în vedere faptul că înainte de a veni la ea acasă, cercetătoarele au întâlnit-o la biserică.

File MP3-013

BĂTANIA
Județul Békés, Ungaria
Culegere: 1995

[Da' povesteşte-ne cum era obiceiul mai demult, când se mărita o fată?]

Da, merea [= mergea] soacra cu măru. Ducea un măr şi, dacă părinții fetei or primit măru, îi semn că pot să vie să ceară fata. Dar dacă nu, atuncea măru deloc [= pe loc, imediat] l-o dat napoi.

[Şi la dumneata cum a fost? Povesteşte-ne, aşa, cum... cum a fost atuncea când...]

Pân [= pe] vremea aceea n-o... n-o fost iertat [= permis, admis] să umblăm noaptea fetele, cum umblă acuma. Pe când s-o făcut seară, o sfințit [= a asfințit] soarele, aşa vara ca [şi] iarna, o trebuit să fim acasă. De lucru; eu am fost singură la părinți... şi lucru de câmp, am lucrat şi cu caii, am lucrat... cu tata-meu, şi cu... cu măşina, când semăna umblam cu m [k] după măşină şi prindeam la grapă un cal şi umblam de grăpam pământu... Acasă, mama m-o-nvățat să fac pâine, să spăl. Iarna, tătă iarna făceam lucru de mână, cum aiest în biserică, cum am zis, în altar ce-i acei [= aceea][1]; într-o iarnă tăt am tras firele şi am făcut... nu ştiu, noi ajur îi spunem

[Ajur îi zice şi pe româneşte. Ajur.]

Da? Şi-atunci, în alta iarnă am făcut cipca [= dantela] aceea lată, ce-i în altar. Când o fost biserica de şaptezeci de ai [= ani], ap [= apoi] atuncea le-am făcut. Doi ani [k] două iernuri, da' vara n-am avut vreme, că o trebuit să lucrăm afară. Da' cu putere mare [= puternică] nicicând [= niciodată] n-am fost, tăt aşa am fost ca acuma-ntre femei, aşa am fost şi între copii şi când... am fost fată mare, tăt în aşa putere mică am fost, n-am fost cu putere mare.

[Aşa, mai slăbuță un pic, aşa.]

[1] Informatoarea are în vedere faptul că înainte de a veni la ea acasă, cercetătoarele au întâlnit-o la biserică.

aşé̯/ aşé̯ uşo̯o̯ră/ sunt‿modé̯rnă/ drága me̯à//

[Da. Sigur că da.]

da/ modé̯rnă/ da cînd i̯eu̯ o hái̯nă pă míńe párcă o̯-acă̆ț în‿cui̯/ [!]

[Şi aţi avut „credinţare” sau cum se zice „credinţă” sau cum?]

da// o vińít‿î só̯cra/ da bába-so̯o̯ră/

[Povesteşte-ne aşa tot cum o fost.]

bába-so̯o̯ră/ că... bărbátu-mńeu̯ n-o avút părínț/ tátă-so o murít în bătái̯a dîm‿pátrusprăzà̆ce/ mámă-sa o murít cînd bărbátu-mńeu̯ o foz‿dă şápt'esprăzà̆ce anḭ// ş-atúnca părínțî bătŕíń l-or crescút/ şi o vińít bába-só̯cra/ să mă cáră// táta mńeu̯ nu m-ar fi dátă să mărg/ dîn‿ casă/ nūma să víi̯e fícóru acólo/ píntru c-am̡‿fos‿síŋgură/ ş-amú şi táta mńeu̯ o fost/ i̯eu̯ am̡‿foz‿dă do̯o̯u̯ăzăşîùnu dă ań/ şi táta mńeu̯ o foz‿dă pátruzăşicîț̡va dă anḭ/ că i̯-ar̲ trěbuít ajutór să ái̯bă// da... bătŕíńi só̯cra şi sócru or zîs că báremḭ pă vo dói̯‿trii̯ ai̯ să mă dé̯i̯e/ să fiu̯ acólo/ ş-atúnca dácă or avé̯ vói̯e/ atúnca víi̯e tíńeri aícа// şi aşá̆ s-o şi reuşít// m-am dus/... m-or dus ad'écă am̡‿fă̆cút şi núntă/ în̡‿vré̯me̯-ačě̆i̯a... i̯eráu̯ şi cu hid'idúş/ la júńe or fos‿cu hid'idúᵴ‿şi cu ț́ítără/ da la mńirásă o fost d-ai̯ésta cu... nu şt'u cum îl t'ámă/ aícа[2]-i̯ úmblă jéjet‿ş-aícа[2] ár̲ḭe o pómpă máre

[Hermon sau ce?]

nu şt'u cum îl t'ámă romîńé̯şt'e/ nic uŋgure̯şte nu şt'

[Cimpoi.]

cum?

[Nu cimpoi?]

cîmpu̯ő̆i̯/ na/ cîmpu̯ói̯/ da// şi a lu mńirásă... goşt' mere̯u̯ năínt'e la cunuńíi̯e/

[Musafirii.]

[2] Gesturi indicând locurile de pe cimpoi.

Aşa, aşa uşoară, sunt modernă, draga mea.

[Da. Sigur că da.]

Da, modernă, da' când iau o haină pe mine, parcă o acăț [= agăț, atârn] în cui [!].

[Şi ați avut „credințare" (= logodnă) sau cum se zice „credință" sau cum?]

Da. O venit soacra, da' baba [= bunica]-soacră.

[Povesteşte-ne aşa tot cum o fost.]

Baba-soacră că... bărbatu-meu n-o avut părinți; tată-so o murit în bătaia [= războiul] din patrusprezece, mamă-sa o murit când bărbatu-meu o fost de şaptesprezece ani. Şi-atuncea părinții bătrâni [= bunicii] l-or crescut; şi o venit baba-soacra să mă ceară. Tata meu nu m-ar fi dată să merg [= să plec] din casă, numa să vie fecioru acolo, pentru c-am fost singură, şi-amu şi tata meu o fost; eu am fost de douăzeci şi unu de ani şi tata meu o fost de patruzeci şi câțiva de ani; că i-ar trebuit ajutor să aibă. Da'... bătrânii, soacra şi socru[l], or zis că baremi pe vo [= vreo] doi-trei ai [= ani] să mă deie, să fiu acolo. Şi-atuncea, dacă or avea voie [= vor avea plăcere, vor dori], atuncea [să] vie tinerii aicea. Şi aşa s-o şi reuşit. M-am dus... m-or dus adică, am făcut şi nuntă; în vremea aceea... erau şi cu highiduşi [= muzicanți]; la june [= mire] or fost cu highiduşi şi cu țiteră [= vioară], da' la mireasă o fost de-aiesta cu... nu ştiu cum îl cheamă; aicea[2]-i umblă deget şi-aicea[2] are o pompă mare.

[Hermon sau ce?]

Nu ştiu cum îl cheamă româneşte, nici ungureşte nu ştiu.

[Cimpoi?]

Cum?

[Nu cimpoi?]

Cimpoi, na, cimpoi, da. Şi a lu mireasă... goşti [= oaspeți] mereau nainte, la cununie,

[Musafirii.]

[2] Gesturi indicând locurile de pe cimpoi.

şî a lu júńe la úrmă// şi cîn‿s-or cununát i̯erá întu̯órs/ a lu júń-or mărs năínt'e ş-a lu mńirásă or rămás năpói̯// dácă i̯eráu̯ cu trăsúrile/ în‿vrę̑mę̑ā‿ac̑ę̑ i̯erá cu trăsúr1̂le/ da la noi̯ pă jos o fos‿/ píńtru că nānáşu n-o avut cai̯ şi cóc̑ii̯e/ o fost... pantofár¦ nănáşu// şi o zîs că i̯el nu vrę cu̯-a áltui̯a/ i̯el núma pă jos vrę să fĭi̯e// ş-apó‿pă jos ń-o fos‿núnta// o fost i̯árnă/ dáră o foz‿vrę́me búnă//

d-ápoi̯ dúpă cínă atúnc̑a... dă la ńirásă... góşt'i mer̨ę́a̯u̯ la júńe/ pă la z̨ę́c̑e ún̨sprăzèc̑e c̑ásur¦/ acólo să goşt'áu̯ cíńtva/ şi dăzbrăcáu̯ mńirása şi aşę́ i̯erá obic̑ę́i̯u în‿vrę́mę̑-âc̑ę́i̯a// mńirása umblá cu aluu̯át/ pâ la goşt'/ la tăţ şi la [ɛ] c̑íń-or vinít şi la cárę̑-or fost acólo-n loc/ júńile umblá cu i̯ága cu vin/ cu păháru şi îmbii̯ę́ góşti/ şi mńirása o̯-avút o zăď'iúţă cu jĕb máre/ c̑íń-o vru‿tăt acólo i̯-o... i̯-o pus... peŋgắi̯ or fost atúnc̑a// peŋgắi̯//

emílii̯a mureşán sîn‿dă la părínţ/
şi acúma sînt tîrnován/ vắdua emílii̯a tîrnován
óbzăşîdòi̯ [de ani]

şi a lu june, la urmă. Şi când s-or cununat era întors [= invers], a lu june or mers nainte şi-a lu mireasă or rămas napoi. Dacă erau cu trăsurile [= căruțele, carele], în vremea aceea era cu trăsurile, da' la noi pe jos o fost, pentru că nănaşu n-o avut cai şi cocie [= căruță], o fost... pantofar [= cizmar] nănaşu. Şi o zis că el nu vrea cu-a altuia, el numa pe jos vrea să fie. Şi-apo[i] pe jos ne-o fost nunta. O fost iarnă, dară [= însă] o fost vreme bună.

De-apoi după cină, atuncea... de la mireasă... goştii mereau la june, pe la zece-unsprezece ceasuri; acolo se goşteau [= petreceau] câtva [= un timp], şi dezbrăcau mireasa şi aşa era obiceiu în vremea aceea. Mireasa umbla cu aluat [= coptură; preparat culinar din aluat copt] pe la goşti, la tăți şi la [ε] cine-or venit şi la care-or fost acolo-n loc [= pe loc, adunați]. Junele umbla cu iaga [= sticla] cu vin, cu păharu, şi îmbia [= servea] goştii; şi mireasa o-avut o zădiuță [= şorțuleț purtat peste fustă] cu jeb [= buzunar] mare; cine-o vrut, tăt acolo i-o... i-o pus... pengăi [= bani] or fost atuncea. Pengăi.

Emilia Mureşan sânt de la părinți
şi acuma sânt Târnovan, vădua [= văduva] Emilia Târnovan
optze[ci] şi doi [de ani]

File MP3-014

CENADUL UNGURESC
Județul Csongrád, Ungaria
Culegere: 1999

[Dumneavoastră cum considerați, în care sat se vorbește mai frumos românește?[1]]

i̯o aș̭ę̯ coṋsíder că... mi̯k̆ĕrę̯ț̔u îi̯ o̭ṋ ◡ sat mai̯ rumín dăcíd ◡ noi̯/ íṇsă fo̭ắrte urît vorbésc romînéște//

[Vorbesc urât?]

dā!

[Dumneavoastră ce sate...]

mai̯... mai̯ urî ◡ decît ț̔iț̔iházu//

[Da' de ce vorbesc urât?]

dă cē... și i̯ii̯ vorbésc ◡ î... zîce că nu spúnē.../ no̭a nic noi̯ nu spúńem salváre/ íṇsă i̯ii̯ spun mentéu̯/ și corhắz// și... úńele lúcrur̀ care... nu... nu-s̄...

[V] mi̯k̆erek̆éňi mai̯ urît vorbắsc[2]

[VI] nu-s ◡ î... nu le pot spúńe îṋ ◡ límba romînă/ și i̯ii̯ să țin că-s romîń// no̭o! tînări cár̀e... o umblát la șcǫ́lă... la... ș-or făcút facultáț̔a î... îṋ ◡ límba romînă/ la júla/ acêę̣a vorbésc/ íṇsă cînd îs acásă și i̯ii̯ vorbésc aș̭ę̯ ca și cêi̯elalț̣//

[Și asta nu-i bine, că vorbesc așa ca ceilalți?]

[V] d-ápă nu táre...

[VI] apî ◡ dacă să pot înț̣ălę̯je únu cu áltu/ îi̯ bíńe/ íṇsă... și dácă cuno̭ǫ́ș̭ț̔e límba curátă romînà/ atúncâ-i̯ [k] nu-i̯ problémă/ íṇsă dácă núma așắ o cuno̭ǫ́ș̭ț̔ę... cum... cum o îṋvățá ◡ dă la móșu-so sau̯ dă la bábă-sa/ límba/ și nu ș̭ț̔íi límba romînă/ cáre sĕ vorbę̯́ș̭ț̔e romînéș̭ț̔e/ atúṇj ◡ nu-i̯ bíńe/ nu-i̯ bíńe// c-amú o profésŏră la mi̯k̆ărę̯ț̔/... no̭o să ◡

[1] Întrebarea a fost refăcută pe baza unei discuții anterioare despre graiul local.

[2] În textul informatorului Ioan Ardelean [= VI] intervine soția, Sofia Ardelean [= V].

File MP3-014

CENADUL UNGURESC
Județul Csongrád, Ungaria
Culegere: 1999

[Dumneavoastră cum considerați, în care sat se vorbeşte mai frumos româneşte?[1]]

Eu aşa consider că... Micherechiu îi un sat mai rumân decât noi, însă foarte urât vorbesc româneşte.

[Vorbesc urât?]

Da!

[Dumneavoastră ce sate...]

Mai... mai urât decât Chitighazu.

[Da' de ce vorbesc urât?]

De ce... şi ei vorbesc î... zice că nu spune... noa! [= ei bine!] nici noi nu spunem salvare, însă ei spun menteu [= salvare] şi corhaz [= spital]. Şi... unele lucruri care... nu... nu-s...

[V] Micherechenii mai urât vorbesc[2].

[VI] Nu-s î... nu le pot spune în limba română, şi ei se țin [= se cred; se consideră] că-s români. Noa! Tinerii care... o umblat la şcoală... la... şi-or făcut facultatea î... în limba română, la Jula aceia vorbesc, însă când îs acasă şi ei vorbesc aşa ca şi ceielalți.

[Şi asta nu-i bine, că vorbesc aşa ca ceilalți?]

[V] D-apă[i] nu tare...

[VI] Apă[i] dacă se pot înțelege unu cu altu, îi bine, însă... şi dacă cunoaşte limba curată română, atuncea-i [k] nu-i problemă, însă dacă numa aşa o cunoaşte... cum... cum o învățat de la moşu-so [= bunicu-său] sau de la babă-sa [= bunică-sa], limba, şi nu ştie limba română, care se vorbeşte româneşte, atunci nu-i bine, nu-i bine. C-amu o profesoară la Micherechi... Noa! Să

[1] Întrebarea a fost refăcută pe baza unei discuții anterioare despre graiul local.

[2] În textul informatorului Ioan Ardelean [= VI] intervine soția, Sofia Ardelean [= V].

ᶻî̂ceŋ‿cu ră [k] ásta iį̣... nu-į̣ bíńe că spuŋ̣‿ lúcru į̣ę́sta că... o profésŏră trăbə̲̆‿să îŋ̣vę́ţę̆ límba romî́nă curátă/ ca să îŋ̣vę́ţę̆ copíį̣i// şi dácă į̣ę la şcǫǫ́lă... aşę́ îŋ̣váţă límba cum į̣ę o cunǫǫ́şťe acásă şi cuŋ̣‿să vorbę́şťe acásă/ atúnc̆ nu îŋ̣váţă romînéşte//

[Da' şi unde mai trăiesc români, la Micherechi, la Chitighaz, la Cenad, în ce sate?]

la c̆enád ş-atúnc̆ p-acólo pă la... bedéų̣/ p-acólo sînt rumî́ń d-ap-ac̆ę́į̣ę̣ nic̆ aşę́ nu şťių̣ roṃîńéşťe ca.../ ac̆ę́į̣ę̣ nu... nu-s... nu-s.../ să ţin că-s rų̣mî́ń/ da nu//

[Şi care-i mai mândră limbă, limba maghiară sau limba română?]

ápo‿míį̣e límba romî́nă m-o pláce//

[Şi care-i mai uşoară s-o vorbiţi?]

péntru m̥ [r] péntru míńe... péntru míńe îį̣ uşǫ́ră şi romî́na şi uŋgurę́ásca/ c-am îŋ̣văţát la şcǫǫ́lă uŋgurę́áscă şi...

[V] į̣o zîᶜ‿că rîmî́na-į̣ maį̣ grę//

[E mai grea?]

pi-į̣ maį̣ grę

[VI] péntru úŋgurl̥ da/

[V] ă... ĭ/ cu áşťe cu mult îį̣ maį̣ grę dîcî́t uŋgurę́ásca// amú į̣o le şťių̣ ap... į̣o zîᶜ‿că límba rûmî́nă cu mult îį̣ maį̣ grę s-o-ŋ̣vę́ţę̆

[VI] fî́ŋ̣să-į̣ frumǫ́să

[De ce-i mai frumoasă cea română?]

[V] į̣o... de c̆e į̣e maį̣...

[De ce vi se pare că-i mai frumoasă?]

[VI] [!] dî c̆ē... īį̣ límba máį̣c̆i mę́le// o... o į̣ubésc/ nǫ! dę̣-ac̆ę́//

[Frumos!]

į̣oan ardʹeĺán
şázăc̆ [de ani] am împlinítă
şi
[Sofia Ardelean, născută] Boďírca
[62 de ani]

zicem cu ră [k] asta îi... nu-i bine că spun lucru iesta că... o profesoară trebe [= trebuie] să învețe limba română curată, ca să învețe copiii. Şi dacă ea, la şcoală... aşa învață limba cum ea o cunoaşte acasă şi cum se vorbeşte acasă, atunci nu învață româneşte.

[Da' şi unde mai trăiesc români, la Micherechi, la Chitighaz, la Cenad, în ce sate?]

La Cenad, şi-atunci pe-acolo, pe la... Bedeu, pe-acolo sânt rumâni, de-ap [= apoi] aceia nici aşa nu ştiu româneşte ca..., aceia nu... nu-s... nu-s..., se țin că-s rumâni, da' nu.

[Şi care-i mai mândră limbă, limba maghiară sau limba română?]

Apo[i] mie limba română m[i]-o place.

[Şi care-i mai uşoară s-o vorbiți?]

Pentru m [r] pentru mine... pentru mine îi uşoară şi româna, şi ungurească, c-am învățat la şcoală ungurească şi...

[V] Eu zic că româna-i mai grea.

[E mai grea?]

Păi [î]i mai grea.

[VI] Pentru unguri, da.

[V] Ă... î cu aşte cu mult îi mai grea decât ungurească. Amu eu le ştiu ap... eu zic că limba rumână cu mult îi mai grea s-o-nvețe.

[VI] Însă-i frumoasă!

[De ce e mai frumoasă cea română?]

[V] Eu... de ce e mai...

[De ce vi se pare că-i mai frumoasă?]

[VI] [!] De ce... îi limba maicii mele. O... o iubesc, noa! De-aceea!

[Frumos!]

Ioan Ardelean
şaizeci [de ani] am împlinită
şi
[Sofia Ardelean, născută] Boghirca
[62 de ani]

HARTA 8

TIMIȘOARA
ROMÂNIA
Bega veche
Bega
Timiș
Canalul Pobrnea Banatului
Bega Nouă
REȘIȚA
Bega
Lokve
Marcovăț
VÂRSEȚ
Alibunar
Timiș
Glogonj
Straja
SERBIA
PANCEVO
BELGRAD
Sava
Dunărea
Dunărea

File MP3-015

MARCOVĂȚ
Comuna Vârşeț, Banatul Sârbesc – Voivodina, Serbia
Culegere: 2007

[VIIa] acúma spun... pítĕ/ pĺńe... ā cópt-o̯-am avū [k] or fos^{t}‿cuptu̯árį̇/ ş-a^{l}tórā‿o^{r}‿făcút... plămăďála [ɛ] alo̯átu/ atúnć plămăđála/ a pús-o să cri̯áskĕ aşá/ frumós/ cotăríț̣i̇ dă pă̄i̯i or fos‿făcúće anúme̯a pĺntru pítă//

[Aşa, împletite?]

împleťíťį̇/ dā!// şî s-o băgát píta la copt/ s-o copt

[Da' nu ne-ai spus, de la început, de seara, când pregăteai acolo plămădeala, cum era?]

dă [k] p'îi̯ cu drójďe/ cum îi̯ spúne

[VIIb] nū‿núma cu drójďii̯[1]

[VIIa] olăț̣ĕlu şî drójdiľe/ olăț̣ĕlu fĕcú^{d}‿dîm‿pítĕ/

[VIIb] da şî cu cumnă̄u̯/ că i̯éstĕ cáre or făcú

[VIIa] nú̯ma i̯é̯stĕ cáre̯-or făcút‿î dă cucurúḑ/ dîn făńínă dă cucurúz// porúmbu/ áe̯a s-o măśinát şi i̯éstĕ műlț̣/ că şî tű ai̯ făcút cu făńínă dă cucurúḑ

[VIIb] da... da... da/

[Care e deosebirea dintre „aloț̣el", drojdie şi „cumnău"?]

[VIIa] da/ îi̯ k̆ĕ... ắsta olăț̣élu i̯el o fost dîn̄... dîm‿pítă/ rupt

[VIIb] ála i̯e lua‿dîm‿pítă/ da

[VIIa] aşá a ló̯at... cĺ́ta [ɛ] bolbolo̯ákĕ/ s-o puz‿dó̯o-trei̯ bobolo̯áće/ şî s-or uscát álʺe̯a//

[Da!]

e! ş-atún̥ś-álʺe̯a s-or topítu-să/ în ápĕ/ s-or pus dról̇đi/ cîn‿o fo^{s}‿să nu să áflį̇... ā̄... búśi

[1] În textul informatoarei Maria Gheorghina Sava [= VIIa] intervine Nuța Popescu [= VIIb].

File MP3-015

MARCOVĂȚ
Comuna Vârşeț, Banatul Sârbesc – Voivodina, Serbia
Culegere: 2007

[VIIa] Acuma spun... pită [= pâine], pâne... A copt-o, am avut [k] or fost cuptoare. Şi altora [= alteori, altădată] or făcut... plămădeala [ε], aluatu. Atunci plămădeala a pus-o să crească, aşa, frumos; cotăriți [= coşuri] de paie or fost făcute anumea [= anume] pentru pită.

[Aşa, împletite?]

Împletite, da! Şi s-o băgat pita la copt, s-o copt...

[Da' nu ne-ai spus, de la început, de seara, când pregăteai acolo plămădeala, cum era?]

Dă [k] păi cu drojdie, cum îi spune...

[VIIb] Nu numa cu drojdii[1].

[VIIa] Olățelu [= aluățelul] şi drojdiile; olățelu făcut din pită.

[VIIb] Da, şî cu cumnău [= aluat pentru dospit], că este care or făcut.

[VIIa] Numa este care-or făcut î de cucuruz [= porumb], din fănină [= făină] de cucuruz. Porumbu, aia s-o măcinat şi este mulți, că şi tu ai făcut cu fănină de cucuruz.

[VIIb] Da... Da... Da.

[Care e deosebirea dintre „aloțel", drojdie şi „cumnău"?]

[VIIa] Da; îi că... ăsta, olățelu, el o fost din... din pită, rupt.

[VIIb] Ala e luat din pită, da.

[VIIa] Aşa a luat... câta [= puțină] [ε] bolboloacă [= cocoloş], s-o pus două-trei boboloace şi s-or uscat alea.

[Da!]

E! Şi-atunci alea s-or topitu-se, în apă, s-or pus drojdii; când o fost să nu se afle [= să nu se găsescă, să nu apară]... î... buşi [= cocoloaşe; bucăți]

[1] În textul informatoarei Maria Gheorghina Sava [= VIIa] intervine Nuța Popescu [= VIIb].

[VIIb] făńín-áia

[VIIa] dîn făńín-áia// şî s-o... plămăđít// ş-atúnś-ai lăsát-o pĕnă ia o crìscút// olăţĕlu// e! ş-atúnś/ cînd ia o crescút[2]/ s-o pus... ápĕ/ cĭťi piţ ai vru^{t}‿să faś: pátru/ śinś/ sau... únđ-o fos‿famiĺíi‿îŋ‿cásă/ mărẹ/ s-or făcút mĕi múlćẹ piţ// e! ş-atúnśa áleа s-o [k] fiicare o [k] or şťut mĕsúra lu ápĕ: la o pítă trăbă... să ḑîc‿î đumătá‿dă lítru dă ápĕ/ sau unś‿lítru dă ápĕ/ şî s-o plămăďít//

[Cât o faci de mare, da!]

or fos‿śuv̇éńẹ... dĕ ĺemn/ noi śuván i-ånś‿spus/ io ş-acúma-l ţîn śuvánu-óla/ nu şťu p-ónđe-i̇//

[VIIb] pîm‿pod

[VIIa] io cre‿că-i baş pîm‿pod// înś‿śuván s-o plămăđít/ ş-atúnś [ɛ] s-o pus ála tot/ aloŭátu tot/ e! şî s-o... tot kĕtă-cĭta/ s-o adús fĕńína/ pĕnă s-o făcút śuvánu plin// ş-atúnś or astrucát-o/ cu-o pĭnzză/ şî or lăsát-o să creáscă//

[VIIb] s‿są năcreáscą/

[VIIa] ĭntíi să creáscă/ să să năcreáscă áea// ş-atúnś or‿î rupt/ cu măňiĺ̆i// ş-or... cĭta frământát-o/ ş-or pús-o în cotăríţîĺ̆ẹ-ál̆ea dă páie// şî iăr o lăsát/ o apríns fócu [ɛ] lumína la...

[VIIb] cupto

[VIIa] la cuptóriu‿ála/ la cúină/ noi cúină i-an‿zîz‿dă pítă// şî cînd o fos‿cúina ársĕ/ o trăbuít să şťi... cĭťi... [k] sau cu păie/ or ķĕ cu... lóză dă la víńi/ cu... ś-ò‿avút//

[VIIb] cu tuĺéi

[VIIa] or a [k] cu tuĺéi/ ś/ćoclóḑ/ s-o ars cúina/ ş-atúnś ál̆ẹ bătrĭńẹ or şťut/ mą ķ̆emá... soắcra/ „víno să viéḑî ǵorǵíno... cum să árđẹ [!] cúina”// àltâdátẵ‿am árs-o prᵉa mult/ am ars toátă píta//

[Cam cum îţi dădeai seama când îi ars cuptorul?]

[2] Intervenţie neinteligibilă.

[VIIb] Fănina aia...

[VIIa] Din fănina aia. Şi s-o... plămădit. Şi-atunci ai lăsat-o până ea o crescut. Olăţelu. E! Şi-atunci, când ea o crescut[2], s-o pus... apă; câte piţi [= pite] ai vrut să faci: patru, cinci sau... unde-o fost familie în casă, mare, s-or făcut mai multe piţi. E! Şi-atuncea alea s-o [k] fiecare o [k] or ştiut măsura lu apă: la o pită trebe [= trebuie]... să zic î jumăta de litru de apă sau un litru de apă; şi s-o plămădit.

[Cât o faci de mare, da!]

Or fost ciuvene [= coveţi, albii]... de lemn, noi ciuvan i-am spus; eu şi-acuma-l ţin ciuvanu ăla, nu ştiu pe unde-i!

[VIIb] Pân [= prin] pod.

[VIIa] Eu cred că-i baş [= chiar] pân pod. În ciuvan s-o plămădit, şi-atunci [ε] s-o pus ala tot, aluatu tot; e! şi s-o... tot câta-câta [= puţin câte puţin], s-o adus fănina, până s-o făcut ciuvanu plin. Şi-atunci or astrucat-o [= au acoperit-o] cu o pânză şi or lăsat-o să crească.

[VIIb] Să se năcrească [= să crească, să se dospească].

[VIIa] Întâi să crească, să se năcrească aia. Şi-atunci or î rupt cu mânile. Şi-or... câta [= puţin] frământat-o, şi-or pus-o în cotăriţile-alea de paie. Şi iar o lăsat, o aprins focu [ε] lumina [= flacăra] la...

[VIIb] Cupto[r].

[VIIa] La cuptoriu[l] ăla, la cuină [= cuptor], noi cuină i-am zis, de pită. Şi când o fost cuina arsă [= încinsă], o trebuit să ştii... câte... [k] sau cu paie, ori că cu... lozâ [= corzi] de la vinie [= vie; viţă de vie], cu... ce-o avut.

[VIIb] Cu tulei [= coceni, tulpini de porumb].

[VIIa] Or a [k] cu tulei, cioclozi [= tulpini de porumb], s-o ars cuina; şi-atunci ale [= cele] bătrâne or ştiut; mă chema... soacra: „Vino să vezi, Gheorghino,... cum se arde [!] cuina”. Altă dată [= uneori] am ars-o prea mult, am ars toată pita.

[Cam cum îţi dădeai seama când îi ars cuptorul?]

[2] Intervenţie neinteligibilă.

trăbă să fiᵢ̯e̯... î ĩnuntru/ dăsupra/ să fiᵢ̯e̯ cĺta rűměně/ róşîᵢ̯e̯/ cum îᵢ̯ lipítă// dar źᵘ̯os/ vátra ᵢ̯ere̯á dă ţĺglă/ dă ţĺglă dă pămĺnt//

[VIIb] cărămídă d-a ărsă

[VIIa] cînd aᵢ̯ făcút cu bĺtu/

cărămídă d-a ársă o fost[3]

[VIIa] dă!/ cărămídă/ ma noᵢ̯ i spun... lʼi spun ţĺglă/ ca-m ‿ bătrînńéţã̄// aᵢ̯ făcút c-um ‿ bĺt aşá/ săr̯iáᵘ̯ skʷinťéᵢ̯/ s-or duz// aᵢ̯ scos ‿ śinúşa/ e! ş-atún̯śa aᵢ̯ pus... pitā ‿ áᵢ̯a dĩn cotĕríţă prĕ lopătă/ ş-aᵢ̯ pús-o// cĺće ţ-or îŋkipát îŋ ‿ cúᵢ̯ină// atún̯ź ‿ la űşa lu cúᵢ̯ină/ s-o púsu-să... cĺta śinúşă d-áe̯a cu jĕ́gu/ s-o-ŋkís űşa/ şî-ntr-uɲ ‿ śas şi ǰumătáťe̯/ dǫ̆ŏ śásurİ... o fost ‿ píta gáta//

[O fost pita crescută!]

mă numắs ‿ sáva mĕríᵢ̯a gorgína/
dúpă bărbát/ da dúpă fićíᵢ̯e mi-s blaj/
născútă în ánu o mię nóǫ̆sūťe pátruzăś/ć
[67 de ani]
şi
núţa popéscu
ᵘ̯óbzăşunu [de ani]

[3] Intervenţia aparţine unui subiect ocazional.

Trebe să fie... î înuntru, deasupra, să fie [bolta cuptorului] câta rumenă [= roşie, înroşită], roşie, cum îi lipită [= tencuită cu lut]. Dar jos, vatra era de țiglă, de țiglă de pământ.

[VIIb] Cărămidă de-a arsă.

[VIIa] Când ai făcut [= ai răscolit] cu bâtu [= bățul].

Cărămidă de-a arsă o fost[3].

[VIIa] Da! Cărămidă. Ma [= însă, dar] noi îi spun... le spun țiglă, ca-n bătrânește [= în vechime, în bătrâni]. Ai făcut c-un bât aşa, săreau schintei; s-or dus. Ai scos cenuşa; e! şi-atuncea ai pus... pita aia din cotăriță pre lopată. Şi-ai pus-o. Câte ți-or închipat [= au încăput] în cuină. Atunci la uşa lu cuină s-o pusu-se... câta cenuşă de-aia, cu jeghiu [= jar], s-o-nchis uşa şi-ntr-un ceas şi jumătate, două ceasuri... o fost pita gata.

[O fost pita crescută!]

Mă numesc Sava Măria Gheorgina,
după bărbat, da' după fetie [= numele de fată] mi-s Blaj
născută în anu o mie nouă sute patruzeci
[67 de ani]
şi
Nuța Popescu,
optzeci şi unu [de ani]

[3] Intervenția aparține unui subiect ocazional.

File MP3-016

LOKVE (SÂN MIHAI)
Comuna Alibunar, Banatul Sârbesc – Voivodina, Serbia
Culegere: 2007

ş-o sămînát cĺńepa// cĺńepā‿áia o fost... mărúntă la bọámbĕ/ şî s-o sămănát cu măşína// åşå... grăđĺnă.../ lu̯oc/ cáre cum o vru‿să sámiņe// ş-atúņsà/ cînd o fos‿cu̯áptà/ ń-an‿dus ş-an‿tâiát-o cu séśera//... ia o crẹscút mă̋rie/ nántă/ ş-an‿tĕiát-o cu séśera/ cu cọ́asa// am pălăńĺt-o/ ş-am pus-o ju̯os/ ş-am legát-o/ aṃ‿făcút-o snop// ş-am adús-ọ-acáśĕ/ ia o făcú‿sămĺ̋nțĕ sus// ş-am bătűt-o[1] // şĩ̄ an‿dús-o la... bărâ// afár dîṇ‿sat or‿foz‿bărie// ş-aŋ‿cău̯tát grōpi̇/ úndẹ-or fos‿mĕi afúnd'e// şî ń-am dĕzbrăcát/ am avú‿ca uŋ‿combińezón pẹ noi/ şĩ̄‿ca o máiță/ că̋‿n-o să fié‿cu péptu gol// şî ń-am băgát ĩ‿ápà/ ş-am‿pus... únà.../ să zîc aşá/ şî únā‿aşá[2] //

[Cap la cap, aşa.]

cáp‿la‿càp// ş-am pus aşá pătúlu gru̯ős// am [r] am pus par aíź‿la cápătu ắstà/ şî la cápătu-óla ca să n-ọ-mpíŋgâ ápà// cînd aŋ‿ḱić/t'ít-o tọátă cum trĕbằ/ aṇ‿scos păḿínt/ imálă/ dîn norő̄i/ cu lopắta/ cu sắpa// ş-am pus pẹ ia/ iàc-aşắ// am pus/ cînd‿io-aŋ‿gătát-o aşá// áşt'ä dóọ̆ ríndurie/ ĺ'-am pus aşá-ṇ‿lúŋgu/ ca să ț́ínà̂/ s-ọ-aşézĕ// pie‿áiā‿am pus imála/ imálă/ cuṇ‿ să vă spun?

[Noroi.]

da!// acűma... ásta nu pot‿să vĕ spun/ cît am ț́ínút-o// na!// nū că şt'iu̯ tot/ ma [k] na! m-o mĕi ieşí‿dîŋ‿cap// cînd‿o‿foz‿gáta murátă/ ń-an‿dus aŋ‿căọtát-o// cînd o fost iac-aşá/ o avú‿culọárie dă pọáńe...// acúma mĺńẹ mérźem la cĺńepă// iar ń-aṇ‿loat... uṇ‿şōrt̄/ ń-aṇ‿loat o sűmnă pẹ noi/ o mắiță/ o círpă/ şî... an‿trás-ò/ ş-atúņsā‿aṇ‿loat snop

[1] Gest: bate cu palma în masă.
[2] Informatoarea indică poziția mănunchiurilor de cânepă puse la topit.

File MP3-016

LOKVE (SÂN MIHAI)
Comuna Alibunar, Banatul Sârbesc – Voivodina, Serbia
Culegere: 2007

Şi-o semănat cânepa. Cânepa aia o fost... măruntă la boambe [= boabe] şi s-o semănat cu măşina. Aşa... grădină... loc, care cum o vrut să samene. Şi-atuncea, când o fost coaptă, ne-am dus şi-am tăiat-o cu secera... Ea o crescut mare, nantă [= înaltă], şi-am tăiat-o cu secera, cu coasa. Am pălănit-o [= am tăiat-o], şi-am pus-o jos, şi-am legat-o, am făcut-o snop. Şi-am adus-o acasă, ea o făcut sămânţă sus. Şi-am bătut-o[1], şi am dus-o la... bară [= lac]. Afar' din sat or fost bări [= lacuri]. Şi-am căutat gropi, unde-or fost mai afunde [= adânci]. Şi ne-am dezbrăcat, am avut ca un combinezon pe noi şi ca o maiţă [= un maieu], că n-o să fie cu pieptu gol. Şi ne-am băgat în apă, şi-am pus... una..., să zic aşa, şi una aşa[2].

[Cap la cap, aşa.]

Cap la cap. Şi-am pus aşa pătulu [= stratul de cânepă] gros. Am [r] am pus par aici la capătu ăsta şi la capătu-ăla, ca să n-o-mpingă apa. Când am chitit-o [= am aranjat-o] toată cum trebe [= trebuie], am scos pământ, imală [= tină], din noroi, cu lopata, cu sapa. Şi-am pus pe ea, iac-aşa. Am pus, când eu am gătat-o [= am terminat-o] aşa. Aştea două rânduri le-am pus aşa-n lungu, ca să ţină, s-o-aşeze. Pe aia am pus imala. Imală, cum să vă spun?

[Noroi.]

Da! Acuma... asta nu pot să vă spun, cât am ţinut-o. Na! Nu, că ştiu tot, ma [= dar] [k] na! M[i]-o mai ieşit din cap. Când o fost gata murată [= topită], ne-am dus, am căutat-o. Când o fost iac-aşa, o avut culoare de poame [= struguri]..., acuma mâne mergem la cânepă. Iar ne-am luat... un şorţ, ne-am luat o sumnă [= fustă] pe noi, o maiţă, o cârpă [= basma], şi... am tras-o, şi-atuncea am luat snop

[1] Gest: bate cu palma în masă.
[2] Informatoarea indică poziţia mănunchiurilor de cânepă puse la topit.

cắtě snop/ întfi̯ ş-întfi̯ an ◡ dat cu... cotóru/ ş-atún̦śā ◡ an ◡ dat cu pelić/śica/ cu... sămínță// ş-an̦ ◡ făcűt-o álbe̯/ ş-an̦ ◡ făcút-o fái̯nă/ ş-am aruŋcát-o afárě// afárā̆ ◡ am pus álta/ ca să nu să ím̡eĺe/ úna o foz ◡ dě cáre o-nťín̦s-o// i̯ác-aşa̯[3]/ s-o-nťínș/ cun̦ ◡ să vă spun? ásta o fost mănúŋk̆ā̆ ◡ ái̯a/ an̦ ◡ lo̯át-o̯-aşá/ aŋ ◡ crěśī̆t-o/... ş-am pus-o la uscát//

[Aşa-n picioare era.]

îm ◡ pi̯śo̯ára/ dá ◡ da ◡ dà// álb ◡ i̡èsâ fā̆ i̯nè/ şî s-o cọnoscút ca cînd.../ á i̯a/ cum să vă spun? ațā̆ ◡ á i̯a... [ɛ] cĭ́ńépa/ cum să vă spun?//

[Cânepa, da, firul de cânepă.]

da!// cînd ◡ o ◡ fos ◡ sára/ pân ◡ ń-am ◡ îmbrăcắt/ pắnă mîŋcám/ n-am mîŋcát cíta... pi̯e [k] cárńe şî cîrnáț// am mîŋcát pítă cu strúgur̡/ câ ń-o stors ắpa/ am̦ ◡ fos ◡ flămĭ́nd'e// şî pi̡e [k] niź ◡ nu v-an̦ ◡ spus/ poftíț cáfa![4]// mai̯ [k] mā̆ ◡ am̦ ◡ făcút-o şî... că nu şťu cu śe să vă mulțămi̡ésc/ cu śe să vă deplinésc//

[Mulțumim frumos.]

şî pi̡e úrmă/ á i̯a o foz ◡ mű́ltă/ am lo̯át-o/... şî o vini ◡ sára cośíi̯à/ ş-am îŋcărcát-o/ ş-am adús-o̯-acásă// acáșa̯ i̯ar am înť/ćī́n̦s-o/ da dac-am̦ ◡ văzú ◡ că-i̯ noreálă/ nu că... o údă// ş-atún̦śā ◡ am păzít-o s-o uscát/ ş-am adunát-o/ şî... am l'egát-o znop/ ş-am avú ◡ meliț ó ń// d-a[m] ◡ meliț át-o// meliț ám/ nu c-acűmà să ◡ î... prátim ◡ î sériľe dě la televizór// će rízi̡![5]// núm-am meliț át// hai̯d-aŋ ◡ gătát sápa/ o foz ◡ măşíniľe// s-o trei̯erát năínťe vri̡émę grĭ́ u̯/ s-o trei̯erát u̯őrz// şî pe úrmă/ hái̯da să meliț ắm!// ā̆... am rúpt-o-ntfi̯ cu piśóru/ la co̯ádě/ la... // cun̦ ◡ să vă spun? la... nu la... pelićícă sus/ ma la... la... cotór/ la...

[Acolo, adică la cotor, da, da, da.]

---

[3] Gest: una lângă alta.

[4] Informatoarea îndeamnă/invită la cafea.

[5] Se adresează uneia dintre anchetatoare.

cătă [= după] snop; întâi şi-ntâi am dat cu... cotoru, şi-atuncea am dat cu pielicica [= inflorescența], cu... sămânța. Şi-am făcut-o albă, şi-am făcut-o fainã [= frumoasă], şi-am aruncat-o afară. Afară am pus alta, ca să nu se imele [= să nu se noroiască], una o fost de care o-ntins-o. Iac-aşa[3], s-o-ntins, cum să vă spun? Asta o fost mănunchea [= mănunchiul] aia, am luat-o-aşa, am crăcit-o [= am desfăcut-o (în partea de jos]... şi-am pus-o la uscat.

[Aşa-n picioare era.]

În picioare, da, da, da! Albe iese, faine, şi s-o cunoscut ca când... aia, cum să vă spun? Aţa aia... [ε] cânepa, cum să vă spun?

[Cânepa, da, firul de cânepă.]

Da! Când o fost seara, pân' ne-am îmbrăcat, până mâncam, n-am mâncat câta [= puțin(ă)] pie [k] carne şi cârnați [sic!]. Am mâncat pită [= pâine] cu struguri, că ne-o stors [= ne-a istovit; ne-a vlăguit] apa, am fost flămânde. Şi pie [k] nici nu v-am spus, poftiți cafa [= cafeaua]![4]. Mai [k] ma am făcut-o şi... că nu ştiu cu ce să vă mulțămesc, cu ce să vă deplinesc [= să vă desăvârşesc, să vă satisfac].

[Mulțumim frumos.]

Şi pe urmă, aia o fost multă. Am luat-o... şi o venit seara cocia [= căruța], şi-am încărcat-o, şi-am adus-o-acasă. Acasă iar am întins-o, da' dac-am văzut că-i noreală [= nor], nu că... o udă. Şi-atuncea am păzit-o, s-o uscat, şi-am adunat-o, şi... am legat-o snop, şi-am avut meliţoni [= meliță mare], de-am meliţat-o. Meliţam, nu c-acuma să î... pratim [= ne uităm, privim] î serile de la televizor. Te râzi![5] Numa am meliţat. Haida am gătat sapa, o fost măşinile. S-o treierat nainte vreme [= demult, înainte] grâu, s-o treierat orz. Şi pe urmă, haida să meliţăm! Î... am rupt-o-ntâi cu picioru, la coade [= cotoare], la... cum să vă spun? La... nu la... pielicică sus, ma la... la... cotor, la...

[Acolo, adică la cotor, da, da, da.]

---

[3] Gest: una lângă alta.

[4] Informatoarea îndeamnă/invită la cafea.

[5] Se adresează uneia dintre anchetatoare.

da!// ş-atún̦śa... an ◡ dat aşá dúpă parḭ/ şî núm-am melițát// şî núm-am melițát// am întórs-o cu cápătu̯-ălalánt/ ş-am melițát mŭ̋lt/ cu puzdárile̯-álḛa s-o făcút pĭ̋ i̯ńe// cū [k] pă po̯zdárile̯-álḛa am̦ ◡ făcú ◡ pleśíntă/ aŋ ◡ có̯pt-o în... în ◡ cuptórḭ/ cum̦ ◡ v-an̦ ◡ spus/ mĕi̯ nĕínt'e[6]// ei̯! i̯ac-aşá o fost// cînd s-o gătát ái̯a/

[După melițat.]

hái̯da! dúpă ái̯a... să o tráźem pīn ◡ ī̄... pin... // o[r] fost/ cun̦ ◡ să vă spun? i̯àc-aşá/ â... do̯u̯ă.../ cun̦ ◡ să vă spun? ál'e̯a o[r] ◡ fo ◡ pi̯épt'ińe/ ăşá s-or zîs// ş-atún̦śa/ an ◡ tras fui̯óru// ş-ał rău̯ l-an̦ ◡ lăpădát/ ş-al fai̯n l-an̦ ◡ lăsát// o fos ◡ ca ◡ k̆̋íca/ ca... co̯áma la cai̯/ dĕ... dĕ mín̆dră/ dĕ fáin/ fui̯órū ◡ ắla// ş-atún̦śa... an̦ ◡ făcút ◡ î fui̯ór/ an̦ ◡ făcút ◡ ī̂... d[e̯]-an ◡ tors ◡ î cu drúgà/ o cu fúrcà/ o cu fúsù/ an ◡ tors drugălóśi̯i// s-o țĕsút sáś/ s-o țesút sűmńe/ s-o țĕsút dric̆́alurḭ dĕ ń-am pus îm ◡ pắt// pe dric̆́alū[rḭ] no̯i̯ an ◡ durmít d[î̯] ◡ ań înapói̯// am băgát ò ◡ pái̯e/ în dric̆́alurile̯-ál'e̯a/ ò ◡ am ◡ băgát ◡ î ǵíjě dĕ la tul'éu̯/ cum am cul'és ◡ î tul'éi̯i// núma nu o durút pe lúme̯a spát'e̯l'e ca pe̯-acúma dă.../ dă fédărle̯-ástḛa [!]//pâi̯ dā!// ş-am avú ◡ loc cu sóț̦u mi̯eu̯/ am̦ ◡ fos ◡ î... grĕvídă// ş-am avú ◡ lu̯oc într-un pat/ că ş't'i̯ț cum îi̯ pátu// am avú ◡ loc cu i̯el.../// ş-acúma i̯a do̯árme pi̯e spát'e̯/ i̯el do̯árme pi̯e... śe do̯árme̯/ că n-au̯ lu̯óc[7]// şî i̯o am putút atíța să dorm cu i̯el îm ◡ pat [!]// [h]ai̯ i̯a!// îi̯ întu̯ársă to̯ată lúme̯a... cum...

[Aşa e!]

da! pâi̯ da!//

[Şi după aia, după ce era gata... pieptănată?]

şi dúpĕ ái̯a/.... cînd o fost i̯ărna/ am [k] mui̯ériľe o[r] ◡ tors... cu fúrca cu piśór/ ş-ái̯a şć/t'iu̯// fui̯óru̯/ l-ai̯ tor[s] ◡ subț̦ĭ̋r̆i̯e/ l-ai̯ torz ◡ dĕ ă̋ță/ l-ai̯ torz ◡ dĕ saś/ l-ai̯ torz ◡ dĕ.../ cum ◡ ă... o trăbuít áț̦a dĕ gro̯ásă/ aşá s-o tors// noi̯/ mui̯ériľe an ◡ tors... d[r]úgălóśi̯i//

---

[6] Se referă la o relatare anterioară.

[7] Informatoarea face aluzie la cuplurile tinere, în general.

Da! Şi-atuncea... am dat aşa după pari şi numa am meliţat. Şi numa am meliţat. Am întors-o cu capătu-ălalant şi-am meliţat mult. Cu puzdările-alea s-o făcut pâine. Cu [k] pe pozdările-alea am făcut plăcintă, am copt-o în... în cuptor, cum v-am spus mai nainte[6]. Ei! Iac-aşa o fost. Când s-o gătat aia,

[După meliţat.]

haida! După aia... să o tragem pin [= prin] î... pin... Or fost, cum să vă spun? Iac-aşa î... două..., cum să vă spun? Alea or fo[st] pieptine, aşa s-or zis. Şi-atuncea am tras fuioru. Şi-al rău l-am lepădat [= am aruncat] şi-al fain l-am lăsat. O fost ca chica [= părul, pletele], ca... coama la cai, de... de mândră [= frumoasă], de fain, fuioru ăla. Şi-atuncea... am făcut... î fuior, am făcut... î... de-am tors... î cu druga o [= ori, sau] cu furca, o cu fusu, am tors drugălocii [= câlţii]. S-o ţesut saci, s-o ţesut sumne, s-o ţesut dricăluri [= saltele] de ne-am pus în pat. Pe dricăluri noi am durmit de [= cu] ani înapoi. Am băgat o [= ori, sau] paie, în dricălurile-alea, o am băgat... î ghije [= pănuşi] de la tuleu [= ştiulete], cum am cules... î tuleii. Numa nu o durut pe lumea spatele ca pe-acuma de... de fedărele [= fulgii] astea [!]. Păi da! Şi-am avut loc cu soţu meu, am fost î... gravidă. Şi-am avut loc într-un pat, că ştiţi cum îi patu. Am avut loc cu el... Şi-acuma ea doarme pe spate, el doarme pe... ce doarme, că n-au loc[7]. Şi eu am putut atâta să dorm cu el în pat [!]. Hai ia! Îi întoarsă toată lumea... cum...

[Aşa e!]

Da! Păi da!

[Şi după aia, după ce era gata... pieptănată?]

Şi după aia... când o fost iarna, am [k] muierile or tors... cu furca cu picior [= furcă de tors prevăzută cu o roată acţionată cu piciorul]. Şi-aia ştiu. Fuioru l-ai tors subţire, l-ai tors de aţă, l-ai tors de saci, l-ai tors de... cum ă... o trebuit aţa de groasă, aşa s-o tors. Noi, muierile am tors drugălocii.

[6] Se referă la o relatare anterioară.

[7] Informatoarea face aluzie la cuplurile tinere, în general.

[„Drugăloşii”.]

trăźắm piŋ‿gű̋rĕ/ pişáţ‿dă̋‿mî̋ţ [!]// ş-an‿tors/ ş-ái̯a... óca ái̯à s-o făcút cítĕ zĕśe/ dʳugălóźi̇̀‿dę-ĕ̯ia/ d′-am pus în̦‿fúrcă/ şî sára m-a [k] făcú‿şezătǫáre̦//

[Şi după aia, după ce era tors?]

şî dúpĕ ái̯a śe an‿tors/ ĕ... mái̯ca mi̯a/ ĕ... o fi̯ert ápă cu făínă dĕ gr̋ű̋u̯/... ş-o pus în tru̯ácằ/ ş-o pus ál′a... dă lę̦-o dat/ că cum an‿tors/ am̦‿făcú‿l′egătűri̇̀/ am̦‿făcú‿l″egătúri̇̀// ş-atún̦ś l′egătúri̇̀le̦-ál′a... s-o făcút dĕ... pi̯e zîd la cásĕ/ dĕ am urzít/ â... mái̯ca mi̯a... o mi̇̀ers cu l″egătúra/ ş-o avút‿î... pari̇̀/ bít′e-ŋ‿cásĕ/ cum o trăbuít/ să urzásk̆ĕ/ ca să să-mpl′et′áscă/ ca să...

[Să facă rost, da.]

să fácă/ da// ş-atún̦ś la socác... am̦‿făcút ái̯a// cîn‿aŋ‿gătát ái̯a/ am̦‿vinît în̦‿sóbă/ o fost‿î... ál′a.../ cum îi̯ spúńe... ắla.../ ăla ć/śe să ţę́sĕ/

[Războiul.]

rĕzbói̯u/ da//

[Aşa ziceaţi aici, nu?]

da!/ ma-ntíi̯ şi-ntíi̯ să [ɛ] s-o urzí‿pi̇̀e cásĕ/ ş-atún̦śa... am‿ī̲... în̦‿sóbĕ// şt′iu că móşu mi̇̀eu̯ o ţînút l″egătúrā‿ái̯a cum s-o făcút la socác/ c-o foz‿dă śinś/ dă zéśe̦ mę́tĕri̇̀//... mái̯ca mi̯a o fo‿la rĕzbu̯ói̯/ pi̯e sul// móşu mi̇̀eu̯ núma o vin^{t}‿mę̦réu̯/ mę̦réu̯/ cu̯-áţa şî... mái̯ca mi̯a/ la márźině i̯ar o pu^{z}‿zámă d-ái̯a ca să nu să-n̦şĭ̋ri̇̀e/ şî... am [k] o făcú^{t}‿pę̦-ála//

[O făcut pe sul.]

da!// mńe-zî/ o dat‿î... pin ĭ̋ţĕ// dĭ̋ŋcolo o dat pin spătĕ/ dĭ̋ŋcolo o dat... d-am ţĕsűt// cînd i̯a o săr̋ít/ dă la răzbói̯/ i̯o fúga m-am dus/ şi‿i̯ő‿àm̦‿făcút// ş-aşá că şt′iu̯ tot să-n̦śép/ şt′iu̯ tot să găt//

li̯ána mi-z‿/ dar în‿î paşapu̯órt/
în‿î cníjîţă în... mi-s i̯ule̦ána‿/ scumpíi̯a i̯uliána
am şái̯ză̆şpàtru dă ań/ tămán i̯eri̇̀ o fo^{z}‿zí̯u̯a mi̯a

[„Drugăloşii”.]

Trăgeam pin gură, pişaţi de mâţi [= pisici] [!]. Şi-am tors. Şi-aia... oca [= legătura din câte zece fuioare] aia s-o făcut câte zece, drugăloci de-ăia, de-am pus în furcă, şi seara m-a [k] făcut şezătoare.

[Şi după aia, după ce era tors?]

Şi după aia ce am tors, e... maica [= bunica] mea, e... o fiert apă cu făină de grâu, ... ş-o pus în troacă [= vas din lemn scobit în care se frământă aluatul], şi-o pus alea... de le-o dat, că, cum am tors, am făcut legături, am făcut legături. Şi-atunci, legăturile alea... s-o făcut de... pe zid la casă, de am urzit. Î... maica mea... o mers cu legătura şi-o avut î... pari, bâte-n casă, cum o trebuit, să urzească, ca să se-mpletească, ca să...

[Să facă rost, da.]

Să facă, da. Şi-atunci la socac [= uliţă; stradă]... am făcut aia. Când am gătat aia, am venit în sobă [= cameră], o fost î... alea..., cum îi spune... ăla... ăla ce se ţese.

[Războiul.]

Războiu, da.

[Aşa ziceaţi aici, nu?]

Da! Ma-ntâi şi-ntâi se [ε] s-o urzit pe casă. Şi-atuncea... am î... în sobe. Ştiu că moşu [= bunicul] meu o ţinut legătura aia cum s-o făcut la socac, c-o fost de cinci, de zece meteri [= metri]. Maica mea o fo[st] la războiu; pe sul. Moşu meu numa o vint [= a venit] mereu [= încet], mereu, cu aţa şi... maica mea, la margine iar o pus zeamă de-aia ca să nu se-nşire [= să nu se încurce] şi... am [k] o făcut pe-ala.

[O făcut pe sul.]

Da! Mâne-zi [= a doua zi, mâine] o dat î... pin iţe. Dincolo o dat pin spată, dincolo o dat... de-am ţesut. Când ea o sărit [= a plecat; a ieşit] de la război, eu fuga [= repede] m-am dus şi eu am făcut. Şi-aşa că ştiu tot să-ncep, ştiu tot să găt.

Leana mi-s, dar în paşaport,
în î... cnijiţă [= cartea de identitate], în... mi-s Iuliana, Scumpia Iuliana
am şaizeci şi patru de ani, tăman [= tocmai] ieri o fost... ziua mea

File MP3-017

STRAJA
Comuna Vârşeţ, Banatul Sârbesc – Voivodina, Serbia
Culegere: 2008

[Şi câţi copii aveţi? Câţi copii aveţi?]

i̯o núma uŋ‿copíl am// da am... cîţ ńepóţ am? trii̯/ şásă/... şápt'i ńepóţ am// că nóra mi̯e... ā! o să vă spun ş-aşá ş-aşá// i̯o cîn‿aṃ‿fo‿măritátă la so̯ácra mi̯e/ o... o avút un‿î... doi̯ copíi̯/ da i̯o aṃ‿vrut [k] aṃ‿făcút uŋ‿copíl/ ş-aṃ‿vrut să mai̯ fac şî i̯o unu̯// şî i̯a[1] o zîs „dacă mai̯ fać/ś únu/ úmbli şî̯‿cu círpa rúptă-ŋ‿cap”//

da i̯o zîc „i̯ū! i̯o t'/cínără să úmblu cu círpa rúptă-ŋ‿cap”/ dácâ úmblu cu súcna/ nū‿ma‿ş-cu círpa!// „pîn‿ś-ai̯ făcú‿tu” zîc// „c-ai̯ avút núma vro dóõ lánţă d'e păḿínt”// i̯a o spus că i̯a n-o ştiú‿de ái̯a d-o făcút aşá/ o foz‿be̯átă bágsamă// [!] da/ śe să vă spun áltă vórbă̯?// da... atúṇś i̯o aṃ‿făcú‿núma únu// ei̯! da nóra mi̯e cîn‿o viní‿la míńe/ o făcút fátă-ntíi̯/ ş-atúṇśa i̯a n-o mai̯ vru‿să fácă/ ma i̯o-aṇ‿s... „mā‿ai̯ să fáś!”//

„śe/ tu vrei̯ să... mă-ndémi̯ pe mini̯ să fac!?”

„să faś! câ so̯ácra mi̯e nu m-o lăsá‿/ ma i̯o t'e las să faś”// şi̯‿câṇ‿la sfîrşít o făcú‿doi̯ copíi̯ di źámăn// nóra mi̯e// „e! acúma t'e văd/ cî i̯o nu vreu̯ să fii̯ a lū... mai̯ şt'i̯”... i̯ei̯ şt'iu̯[2]/ a lu tomáş/ a lu nan‿/ vraz‿ mai̯ buni̯ ca copíi̯i mi̯ei̯// i̯áca i̯ei̯ de̯-aiź‿diṇ‿sát şt'iu̯// i̯o „nu t'i t'e̯mę! cî i̯o mă duc”/ aşá aṃ‿fost/ aŋ‿căḏút ḏ'e pátruzăşpàtru ḏ'e ań ḏ'im‿pu̯od/ m-aṇ‿frîṇ‿spát'ile/ pin dóo lócuri̯// şî zîc „mă duc şî lúcru... şî zío̯a şî no̯ápt'a/ şî i̯o nu-i̯ las ă̆i̯a să fie mai̯ moḏíţ ca copíi̯i mi̯ei̯// i̯áca i̯o-oi̯ i̯eşí‿diṇ‿sat”//

am umblá‿pim... to̯átă maḱedónia/ am umblát în scópii̯e/ în prízren/ la grániţa albéniii̯/ pim‿bítoli̯/ prin tl̂ă̆tà̆ maḱedónia/ am îmblát/ am adús arbă̆zícă/ ştis‿ce-i̯ ái̯a/

[1] Se referă la soacra ei.
[2] Se referă la persoanele din sat care asistă la înregistrare.

File MP3-017

STRAJA
Comuna Vârşeţ, Banatul Sârbesc – Voivodina, Serbia
Culegere: 2008

[Şi câţi copii aveţi? Câţi copii aveţi?]

Eu numa un copil am. Da' am... câţi nepoţi am? Trei, şase... şapte nepoţi am. Că nora mea... a! o să vă spun şi-aşa, şi-aşa. Eu când am fo[st] măritată la soacra mea, o... o avut un î... doi copii, da' eu am vrut [k] am făcut un copil şi-am vrut să mai fac şi eu unu. Şi ea[1] o zis: „Dacă mai faci unu, umbli şi cu cârpa [= basmaua] ruptă-n cap".

Da' eu zic: „Iu! Eu tânără să umblu cu cârpa ruptă-n cap"; dacă umblu cu sucna [= fusta], nu ma [= dar] şi cu cârpa! „Pân-ce [= pentru ce, de ce] ai făcut tu", zic, „c-ai avut numa vreo două lanţe [un *lanţ* = aprox. 300 de ari] de pământ". Ea o spus că ea n-o ştiut de aia, de-o făcut aşa, o fost beată, bagseamă [= probabil]. [!] Da' ce să vă spun altă vorbă? Da... atunci au am făcut numa unu. Ei! Da' nora mea când o venit la mine o făcut fată-ntâi. Şi-atuncea ea n-o mai vrut să facă, ma eu am [zi]s... „Ma ai să faci!".

„Ce, tu vrei să... mă-ndemni pe mine să fac!?"

„Să faci! Că soacra mea nu m-o lăsat, ma eu te las să faci". Şi când, la sfârşit o făcut doi copii de geamăn. Nora mea. „E! Acuma [să] te văd, că eu nu vreu să fii a lu... mai ştii"... ei ştiu[2], a lu Tomaş, a lu Nan, fraţi mai buni ca copiii mei. Iaca ei de-aici din sat ştiu. Eu „Nu te teme! Că eu mă duc". Aşa am fost, am căzut de patruzeci şi patru de ani din pod, m[i]-am frânt spatele, pin [= prin] două locuri. Şi zic: „Mă duc şi lucru [= lucrez]... şi ziua, şi noaptea, şi eu nu-i las [pe] ăia să fie mai modiţi [= îmbrăcaţi la modă] ca copiii mei. Iaca eu oi ieşi din sat".

Am umblat pin... toată Machedonia, am umblat în Skopiie, în Prizren, la graniţa Albenii [= Albaniei], pin Bitoli, prin tătă Machedonia, am îmblat, am adus arbăgică, ştiţi ce-i aia.

[1] Se referă la soacra ei.
[2] Se referă la persoanele din sat care asistă la înregistrare.

[Da, da, da!]

am adús arbăzíc ď-acólo maį liézne/ ş-am adús înṇ‿vîrşíţ[3]/ am vîndú‿măį scump/ şi aṃ‿făcú‿banḭ/ şi‿am adús kítă lu nóru-mẹa/ şi į-am dat îm‿mínă/ să-şḭ įa ţọálḭe la copiį şi įeį// să nu fiį-a įeį meį rěį/ ca la ăla că-į síŋgur// ş-aṃ‿făcụ ⁄ acúma n-am omeńíįe// nōụ/ acú nu măį vḭéďẹ/ zíce c-am vrut įo să mă şpăţirésc// să bad‿drúmu// da įo aṇ‿spus „cuṇ‿să mă şpăţiriįéz?” ‿dac-aş fi adūs o ǩílă dóo/ ĉíṇzăś‿şáįzeź‿dẹ ǩílẹ am adús înṇ‿spáťẹ// cíťe tríįzeź‿dẹ ǩílḭe-ŋ‿cúfăr/ şî cíť/će dóozeź‿de ǩíle-n‿rusác/ înṇ‿şęį̰e/ am adús// m-åm... mă créďíţ? la uṇ‿súflet dácă vă spun// şi al...

[Da’ de ce? Acolo era arbagic mai bun decât aicea?]

o foz‿bún/ núma o foz‿liézne// da/ la maǩędóňia/ acólo áįa maǩedoněnţî áįa n-auụ pămínt/ să ţîn núma dūpă grăďinărít acólo/ nu ca la noį aiś// ş-aíśa l-aṃ‿vindú‿maį scum ⁄ ş-aṃ‿făcú‿banḭ// da acúma... îį áltă vórbă şî... aṇ‿şfĕrţuít‿şî cu ọáụă/ şî cu... śe n-o fos‿pe pąmíntụ‿ósta// ş-am avú‿fraį ţug// şî m-am dus îm‿beográd/ am vindú ⁄ to‿să-į fag‿banḭ/ să-i dauụ įiį/ să-şḭ įa la copíį//

o dátă... mą mínă cu bríṇzắ/ c-am avút oį// mą mínă cu bríṇzâ sắ‿măd‿du‿la beográd// cu treį vḭédre//

pă‿zîc „cum să mă duc‿įo cu dóo mîň şî‿cu treį vḭédre?”//

pă śícă „găsắşť/ plăťéşť sā̄... dúcă”//

m-aŋ‿găsít c-um‿moş pẹ drum/ în ţug// şî móşu merźé la piáţ// şi įo mḭerg// „móşuliẹ/ ť/će duś tu-n‿jụos/ şî įo [k] lásă-m viédrile/ şi‿tu cauţ-un tácsi// sâ ne dúcă la vrum‿piáţ”//

móşu s-o dus/ n-o găsí‿níźdecum tácsi// o s-or dus// o ś-or făcút?// mą śícă „mérźem pẹ źos”//

„pă cum móşulḭe sî merg įo cu treį vḭédrį?... că n-am atíťa mîń”//

„n-aį gríj'e”//

---

[3] Vârşeţ, oraş reşedinţă de comună.

[Da, da, da!]

Am adus arbăgic de-acolo mai lezne [= ieftin], şi-am adus în Vârşeţ[3], am vândut mai scump, şi am făcut bani, şi am adus chită [= teanc de bani] lu noru-mea, şi i-am dat în mână, să-şi ia ţoale [= haine] la copii şi ei. Să nu fie a ei mai răi ca la ăla că-i singur. Şi-am făcut, acuma n-am omenie [= recunoştinţă]. Nu! Acu nu mai vede, zice c-am vrut eu să mă şpăţiresc [= să mă plimb]. Să bat drumu. Da' eu am spus: „Cum să mă şpăţiresc?" Dac-aş fi adus o chilă [= un kilogram], două; cincizeci, şaizeci de chile am adus în spate. Câte treizeci de chile-n cufăr [= geamantan] şi câte douăzeci de chile-n ru[c]sac, în şele [= în spate], am adus. M-am... mă credeţi? La un suflet dacă vă spun. Şi al...

[Da' de ce? Acolo era arbagic mai bun decât aicea?]

O fost bun, numa o fost lezne. Da, la Machedonia, acolo ăia, machedonenţii [= macedonenii] ăia n-au pământ, se ţin [= se întreţin; se ocupă] numa după grădinărit acolo, nu ca la noi aici. Şi-aicea l-am vândut mai scump şi-am făcut bani. Da' acuma... îi altă vorbă şi... am şfărţuit [= am chivernisit] şi cu ouă, şi cu... ce n-o fost pe pământu ăsta. Şi-am avut frai ţug [= gratuitate pe tren/tren gratis]. Şi m-am dus în Beograd [= Belgrad], am vândut, tot să-i fac bani, să-i dau ei, să-şi ia la copii.

O dată... mă mână [= mă trimite] cu brânză, c-am avut oi. Mă mână cu brânză să mă duc la Beograd. Cu trei vedre.

Păi zic: „Cum să mă duc eu cu două mâni şi cu trei vedre?"

Păi cică „Găseşti, plăteşti să... ducă".

M-am găsit [= m-am întâlnit] c-un moş pe drum, în ţug [= tren]. Şi moşu mergea la piaţ [= piaţă]. Şi eu merg. „Moşule, te duci tu-n jos şi eu [k] lasă-mi vedrele şi tu cauţi un taxi. Să ne ducă la vreun piaţ".

Moşu ş-o dus, n-o găsit nicidecum taxi. O [= sau, ori] s-or dus, o ce-or făcut? Ma cică „Mergem pe jos".

„Păi cum, moşule, să merg eu cu trei vedre?... că n-am atâtea mâni".

„N-ai grijă!"

---

[3] Vârşeţ, oraş reşedinţă de comună.

i̯el s-o dus cu vę́drile lui̯ înaínťè/ ş-o stat acólo/ ş-aĉía o vinít ş-a$^{n̯}$‿lu̯a‿dóo vę́dre/ l$^{e̯}$-a^{m}‿du‿la móşu/ şî móşu o stat/ i̯ar am viní‿ după vádra alălăltâ/ şi i̯ar/ tot aşá păn̯‿la pi̯áţ/ la cáre pi̯áz‿dǫ́mnă/ nu şťu să ţîn mínťe să vă spun// m-am dus/ ş-aŋ‿ǩinuí‿mű̄lt/ mūlt/ dacâ mai̯ créďeţ//

[Da' nu v-o fost fricǎ să lăsaţi o vadră acolo? N-o fura nimeni?]

n-am [k] nu o̯-an̯‿lăsát-o/ că nu m-an‿dus mult dăráp aşá/ vo dóozeź‿ďe métăr̀i/ to‿cu dărápu/ no̯ápť/ća// şî̃‿cînd am aj̑ún̯s cíťă móşu şti^{s}‿će i̯-a vint? „să lom o fláśě ďe bi̯ére/ să bem úna tu úna i̯o"// da i̯o n-a^{m}‿mě i̯ beú‿bi̯ére// „ne loŋ‿cîrnáţ"/ śe ń-om̯‿fi lu̯at...// cîn̯‿să beu̯ bi̯ére/ îi̯ amárâ/ „i̯ǐu̯! nu po‿sâ bi̯eu̯ ásta"/ zîg „na/ bé-o tu/ da mi̯ nu-m trăbă ásta să beu̯"// că nu m-o... nu m-o plăcút să bi̯eu̯ bi̯ére// şi niś/ć‿ástăz nu bi̯eu̯//

mult am umblát// c-am avú‿frai̯.../ şî nu núma că frai̯ do̯ámnă/ să vă spun// am̯‿fost îndrăźnáţă/ cum să vă spun? ácăr că mi-s mic-aşá// ń-an‿duz‿la romîńía o dátă cu ńéşte mui̯érị̀ di la noi̯// şi n-am avú‿ tren/ núma... cu... cúrsă ď-áşťa cū... cămio̯áńe ď-ą̣le miź‿ď-áşťa// şî i̯o-i̯ fa‿cu mǵna să şťę̨ // ş-o stat ómu/ o fo^{z}‿lúma̯ măi̯ búnă ďinăínťę// ş-o avút scámńe ăşá// da o foz‿dâ la noi̯ trii̯-pátru íne/ voi̯[4] ĺe ştis‿/ pē... a lu i̯ordán/ pe... măríşca/ şî mai̯ múlće// şi ne̯-an̯‿suít şî şădém aşá/ în... în̯‿scámńe// da i̯ei̯ mă-ntre̯ábă că ďe úndě mi-s?// spuŋ‿că ďín i̯o̯goslávia şî.../ m-or întrebá^{t}‿ca cum voi̯ vri̯eţ: „cum i̯ la vōi̯/ cum îi̯ aşá/ cum"... mą-ntrábă// şî i̯o-i̯ spun tot că cum i̯ la... i̯o̯goslávia/ ş-aşá//

li̯éna urzǎscu după soţ/
grivéi̯ i̯eléna [de fată]
în ánu dóozeĉị̀ mi-z‿născútă
[88 de ani]

[4] Se adresează persoanelor din sat, care asistă la înregistrare.

El s-o dus cu vedrele lui înainte, şi-o stat acolo, şi-acia o venit şi-am luat două vedre, le-am dus la moşu, şi moşu o stat, iar am venit după vadra alălaltă, şi iar, tot aşa pân' la piaţ; la care piaţ, doamnă, nu ştiu să ţin minte să vă spun. M-am dus, şi-am chinuit mult, mult, dacă mai credeţi.

[Da' nu v-o fost frică să lăsaţi o vadră acolo? N-o fura nimeni?]

N-am [k] nu o-am lăsat-o, că nu m-am dus mult dărab [= bucată] aşa, vo [= vreo] douăzeci de metări [= metri], tot cu dărabu, noaptea. Şi când am ajuns cătă [= către] moşu, ştiţi ce i-a vint [= a venit]? „Să luăm o flaşă [= sticlă] de bere, să bem una tu, una eu". Da' eu n-am mai beut bere. „Ne luăm cârnaţi", ce ne-om fi luat... Când să beu bere, îi amară; „Iu! Nu pot să beu asta", zic: „Na, be-o tu, da' mie nu-mi trebe [= trebuie] asta să beu". Că nu m[i]-o... nu m[i]-o plăcut să beu bere. Şi nici astăzi nu beu.

Mult am umblat. C-am avut frai [= liber, gratis]... şi nu numa că frai, doamnă, să vă spun. Am fost îndrăzneaţă, cum să vă spun? Acăr că [= măcar că] mi-s mică aşa. Ne-am dus la România o dată cu neşte muieri de la noi. Şi n-am avut tren, numa... cu... cursă de-aştea cu... cămioane de-ale mici de-aştea. Şi eu [î]i fac cu mâna să stea. Şi-o stat omu, o fost lum[e]a mai bună dinainte. Şi-o avut scamne [= scaune] aşa. Da' o fost de la noi trei-patru inse, voi[4] le ştiţi, pe... a lu Iordan, pe... Mărişca, şi mai multe. Şi ne-am suit şi şedeam aşa, în... în scamne. Da' ei mă-ntreabă că de unde mi-s? Spun că din Iugoslavia şi... m-or întrebat ca cum voi vreţi: „Cum îi la voi, cum îi aşa, cum"... mă-ntreabă. Şi eu [î]i spun tot că cum îi la... Iugoslavia, şi-aşa.

Lena Urzescu după soţ,
Grivei Elena [de fată]
în anu douăzeci mi-s născută
[88 de ani]

[4] Se adresează persoanelor din sat, care asistă la înregistrare.

File MP3-018

GLOGONJ
Comuna Pancevo, Banatul Sârbesc – Voivodina, Serbia
Culegere: 2009

ò‿ådús láptile/ ş-atún̦ź ‿dác-o fost... cal‿táre l-ān̦‿lăsát puţín dă măi̯ să... riśáscâ/ că dácă n-o vind‿brín̦za ca... gúma

[VIIIb] acoló delóc/ la săláş/ l-am străcurát pántru-^{n} ‿/ noi̯‿i spúńẹm gaz/ aşá/[1]

[VIIa] alb/ pi̯éti^{c}/

[VIIIb] alb/ ştiţ/ s-o străcurát ca să nu fie ruźínă/ nu ňimíca//

[VIIa] ş-atún̦śa...

[VIIIb] ş-atún̦ś cînd l-o dus acásă

[VIIa] i̯áră l-ai̯

[VIIIb] i̯áră l-ai̯ măi̯ străcurát o dắtằ

[VIIa] măi̯ străcurắt/ şî l-am pus aşá-n o̯álă/ pă cît lápť-am avút// dác-am avút mul‿/ l-am pus în o̯álă dă pátruzĕ‿şi śín̦ză^{ź}‿dă lítře/ o că l-am pus în dǫ̣o̯o u̯álʺe/ ca mei̯ uşór să-l... golím//

[Că-l mişcaţi greu, da...]

da// ş-atún̦śa véť/ćem an̦‿ştiut/ pă cum o fost... siríşťe/ noi̯ ii̯ ẑi̯śám la áę̣a/ la apā‿áę̣a dă-nťegát/ siríşťe/ pă cît o fost... i̯a dă búnă/ dă táře/ ń-am̦‿lǫ̣át obiśéi̯u cu i̯a/ ş-atún̦ś-am‿pus...

[VIIIb] cam la zắśe lítre o líŋgură ďĕ [k] d-ásta dă zúpă śe s-o mîŋcát

[VIIa] dă mîŋcát/ o líŋgură dă mîŋcářẹ

[VIIIb] o líŋgură la zẹ́śe lítre dă lápťe cam//

[VIIa] da! şî... nu puńắm dălóc în lápťe á̯i̯a/ núma o puńắm... într-o o̯álă/

[VIIIb] āşá măi̯ puţín lápťe

[1] În relatarea informatoarei Cristina Subici [= VIIa] intervine soţul, Vasa Subici [VIIIb], replicile celor doi suprapunându-se adesea, ceea ce afectează inteligibilitatea.

File MP3-018

GLOGONJ
Comuna Pancevo, Banatul Sârbesc – Voivodina, Serbia
Culegere: 2009

O adus laptele şi-atunci, dac-o fost... cald tare, l-am lăsat puţin de mai să... răcească, că dacă n-o vint [= a venit „ a devenit”] brânza ca guma [= cauciucul].

[VIIIb] Acolo deloc [= pe loc, imediat], la sălaş [= locuinţă sezonieră de vară], l-am strecurat pântr-un [= printr-un], noi [î]i spunem gaz [= tifon], aşa[1].

[VIIa] Alb, petiţ.

[VIIIb] Alb, ştiţi, s-o strecurat ca să nu fie rugină [= murdărie], nu nimica.

[VIIa] Şi-atuncea...

[VIIIb] Şi-atunci, când l-o dus acasă,

[VIIa] Iară l-ai

[VIIIb] iară l-ai mai strecurat o dată

[VIIa] mai strecurat; şi l-am pus aşa-n oală, pe [= după] cât lapte-am avut. Dac-am avut mult, l-am pus în oală de patruzeci şi cinzeci de litre, o [= sau, ori] că l-am pus în două oale, ca mai uşor să-l... golim.

[Că-l mişcaţi greu, da...]

Da. Şi-atuncea vetem [= imediat] am ştiut, pe cum o fost... sirişte [= soluţie de închegat], noi îi ziceam la aia, la apa aia de-nchegat, sirişte; pe cât o fost... ea de bună, de tare [= concentrată], ne-am luat obiceiu [= ne-am obişnuit] cu ea, şi-atunci am pus...

[VIIIb] Cam la zece litre o lingură de [k] de-asta de zupă [= supă] [cu] ce s-o mâncat.

[VIIa] De mâncat, o lingură de mâncare.

[VIIIb] O lingură la zece litre de lapte cam.

[VIIa] Da! Şi... nu puneam deloc în lapte aia, numa o puneam... într-o oală.

[VIIIb] Aşa, mai puţin lapte.

[1] În relatarea informatoarei Cristina Subici [= VIIa] intervine soţul, Vasa Subici [VIIIb], replicile celor doi suprapunându-se adesea, ceea ce afectează inteligibilitatea.

[VIIa] dă [k] nu în lápťe-n̰‿vásụ/ ma-n ụálă/ şî-n ápă// dác-am avút tríi̯zĕź‿dă lítrẹ/ o pátruzĕś/ o dóŏześ/ tŏt la zéśe lítre aṇ‿socoťít o líŋgură// da áltăo(r̰ị dác-o fost‿mĕi̯ tăře/ atúṇś-am pus o liŋguríi̯ță d-áe̯a/ d-ále miś//

[VIIIb] mĕi̯ mícă/ da/

[VIIa] şî puńám şî sárê

[VIIIb] o țắră

[VIIa] în àp-áe̯a/ şî mestăcám/ şî cînd áe̯a o fost‿tăt‿topít/ atúnĉ-am pus îṇ‿lápťe/ şî l-am mestăcát/

[VIIIb] s-o mestăcát a̰e̯a/

[VIIa] şî l-am åcopẹrít cu fiďéu̯u/ şî l-aṇ‿lăsát sâ̰‿să-ŋḱéźe//

[Cu ce?]

fiďéur̰ị/ ă... śe s-acópẹ̑rẹ ụáĺile// ş-atúṇś-am pus‿î.../ cînd o fost i̯el încegắt/ aşá l-am... o ți̯rícă... spart/ dᵉ̯-o e̯eşít puțín ḍĕru/ şĩ... am udát

[VIIIb] ei̯!... a̲v̲ém̲ oțắt// noi̯ spúńẹm la ái̯a câṇ‿să-ŋḱagă lápćiĺe/ pí́nă nu să púńě să să strắcure/ că-i̯ străǵáță//

[VIIa] cînd... aṃ‿fost i̯o fátă/ c-aíśa aṃ‿vint/ am avú‿străcătu̯órị̈ fãcúć/ťe diŋ‿cĩ́ńepă/ ţăsűtă/... ş-albĩ́ťe/ şî fai̯n tot/ în ále̯ȧ străcuráṇ‿lápć/ťiĺe// îl puńáṇ‿ş-atúṇś îl [k] vái̯liŋg aşá máře/ şî-l mĕi̯ lăsám acó̰ló pí́nă mĕi̯‿i̯eşá zăr

[VIIIb] să şádă ĩ̈ṇ‿zằru̯-ŏla

[VIIa] ca să ste̯a îṇ‿zĩ̈ru̯-ŏla/ ş-aldátă pă‿uṇ‿sac... apéi̯...

[VIIIb] atúṇś vińá táře úṇsă/

[VIIa] scurs cí́te̯-o ți̯rícă/ nūma

[VIIIb] mĕi̯... mo̯áĺe úṇsă/ i̯erá bűnă//

[VIIa] puńám/ îl [ɛ] dăďám ju̯os/ ş-atúṇś îl răďicám... şĩ̈‿l-acățắm/... úńďevà/ dác-am avút cúi̯e/ ca dup-áe̯ȧ

[VIIIb] la răco̯áre úndev-åşà/

[VIIa] Dă [k] nu în lapte-n vasu, ma [= dar] în oală şi-n apă. Dac-am avut treizeci de litre, o patruzeci, o douăzeci, tot la zece litre [= la fiecare zece litri] am socotit o lingură. Da' alteori [= altă dată], dac-o fost mai tare, atunci am pus o linguriță de-aia, de-ale [= din cele] mici.

[VIIIb] Mai mică, da.

[VIIa] Şi puneam şi sare.

[VIIIb] O țâră [= puțin].

[VIIa] În apa aia; şi mestăcam [= amestecam], şi când aia o fost tăt topit, atunci am pus în lapte şi l-am mestăcat.

[VIIIb] S-o mestecat aia.

[VIIa] Şi l-am acoperit cu fideu[l] [= capacul] şi l-am lăsat să se-nchege.

[Cu ce?]

Fideuri, ă... ce s-acopere oalele. Şi-atunci am pus î... când o fost el închegat, aşa l-am... o țârică [= puțintel]... spart [= sfărâmat], de-o ieşit puțin zeru şi... am udat.

[VIIIb] Ei!... avem oțet. Noi spunem la aia, când se-ncheagă laptele, până nu se pune să se strecure, că-i străgheață [= lapte abia închegat].

[VIIa] Când... am fost eu fată, c-aicea am vint [= am venit], am avut strecători [= strecurători], făcute din cânepă, țesută... şi-albite, şi fain [= frumos] tot; în alea strecuram laptele. Îl puneam şi-atunci îl [k] vailing [= lighean] aşa, mare, şi-l mai lăsam acolo până mai ieşea zer.

[VIIIb] Să şadă în zeru ăla.

[VIIa] Ca să stea în zeru ăla, şi-aldată [= alte ori] pe un sac... apăi...

[VIIIb] Atunci venea [= devenea] tare [= foarte] unsă [= grasă].

[VIIa] Scurs câte-o țârică, numa.

[VIIIb] Mai... moale, unsă, era bună!

[VIIa] Puneam, îl [ɛ] dădeam jos, şi-atunci îl rădicam... şi l-acățam [= atârnam, agățam]... undeva, dac-am avut cuie, ca [= pentru ca] dup-aia

[VIIIb] La răcoare, undeva aşa.

[VIIa] da// îl puńám aşá pă... voṃ‿bît mĕi̯ gru̯os//

[VIIIb] da// tǫ́mna/ acúma tărzí̯u̯/ cînd i̯eráu̯ ú̯oile pă vrémę̯ā‿ásta[2] la mi̯ríşt̆ę̯a/ la flǫáre̯a sǫáreluı̯/ atún̥ś o foz‿brî́n̥za mul‿măi̯ ún̥să/ măi̯ fái̯ină// s̯-atúń̥‿brî́n̥ză d-ásta dă la úrmă/ s-or făcút i̯árăş acríşti̯/ ş-atún̥śa... dúpă ś-o sta‿ńéşt̆e zîl̆e/ o zdrobę̯áu̯ [ɛ] cu mî́na ǒ‿făśáu̯ mărún^{t}‿/ ş-o săráu̯ măi̯ tári̯e/ ş-o fos^{t}... vásĕ d̑-a̯ [k] dă l̆em^{n}// vaz‿dă l̆emn/ ş-o puńá acoló ş-o aspăsáu̯/ ş-atún̥ś puńáu̯ tăt gáză d-áę̯a pắstă i̯a... ú̯udă/

[VIIa] n-o foz‿gáză/ atún̥ś o fos

[VIIIb] ş-o fo... dă scî́ndură făcúćĕ/ ş-au̯ [k] ş-áę̯a s-o strîn̥s/

[Cu aia se strângeau, da.]

[VIIIb] ş-atún̥ś i̯a d-áę̯a ę̯rá... strî́n̥să bătuśi̋́t-acólo/ atún̥ś cu língura răd̑áu̯ áş̲ta şî scoţ́áu̯ brî́n̥ză d-a̯ę̯ā/ ş-o mă [ɛ] mîŋcám/ cîn̥‿făś/ćáu̯ mămălígă o că... mălái̯/ o c-aşá...//

súbiĉ cristína
îm‿pátruzăşîdòi̯ mi-s născútă
[67 de ani]
şi
[Subici Vasa]
şái̯zăşapt̑e d̑e ań trę̯cúţ

[2] Ancheta a avut loc în luna septembrie.

[VIIa] Da. Îl puneam aşa pe... von [= vreun, un] bât [= băţ] mai gros.

[VIIIb] Da. Toamna, acuma târziu, când erau oile, pe vremea asta[2], la mirieştea, la floarea soarelui, atunci o fost brânza mult mai unsă, mai fainâ [= bună]. Şi-atunci, brânză de-asta de la urmă [= brânză târzie, telemea], s-or făcut iarăşi acrişti [= saramuri], şi-atuncea... după ce-o stat neşte [= câteva] zile, o zdrobeau [ε] cu mâna, o făceau mărunt, şi-o sărau mai tare, şi-o fost... vase de-a [k] de lemn. Vas de lemn; şi-o punea acolo, şi-o aspăsau [= presau], şi-atunci puneau tăt gază de-aia peste ea... udă.

[VIIa] N-o fost gază, atunci o fost

[VIIIb] Şi-o fo[st]... de scândură făcute, şi-au [k] şi-aia s-o strâns.

[Cu aia se strângeau, da.]

[VIIIb] Şi-atunci ea de-aia era... strânsă, bătucită [= îndesată] acolo. Atunci, cu lingura rădeau aşta [= asta] şi scoteau brânză de-aia, şi-o mă [ε] mâncam, când făceau mămăligă o [= sau, ori] că... mălai, o c-aşa...

Subici Cristina
în patruzeci şi doi mi-s născută
[67 de ani]
şi
[Subici Vasa]
şaizeci şi şapte de ani trecuți

[2] Ancheta a avut loc în luna septembrie.

HARTA 9

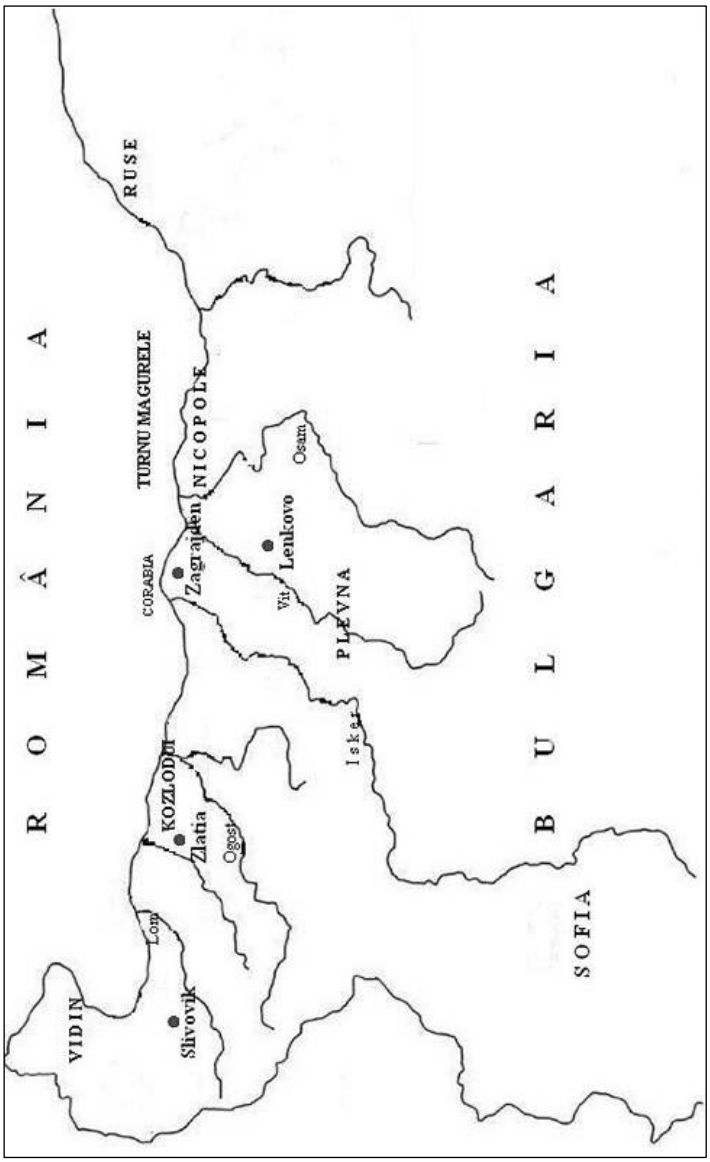
ROMÂNIA
BULGARIA
RUSE
TURNU MAGURELE
NICOPOLE
CORABIA
Zagrajden
Osam
Vit
Lenkovo
PLEVNA
Iskar
KOZLODUI
Zlatia
Ogost
Lom
VIDIN
Slivovik
SOFIA

File MP3-019

SLIVOVIK
Regiunea Montana, Bulgaria
Culegere: 1999

[Şi sunt mulţi români acum aicea?]

aiíîca acúșa ne!?// e! démi spun că sîn... să nu mă mint... păi ieste píste doáăzeê tréizăj ‿ de căş// de rumínì// áma di úndi spun că a rămínz‿dicít ăi bătrânì/ da ai tíneri s-a dus pĭ‿uoráş// rumînéşte nú ştiu/ decít... bugăréştį//

[Şi, pe aicea, pe aproape, mai sunt sate româneşti?]

în‿sátili? pi colęálęa?// da î‿rásova*// îm‿metcóveţ* î‿rásova/ în‿metcóveţ nú‿e/ în‿răsova sînt/ rumínì// da rumínì// şī... ieste áltu sat/ píşúrca* să spúne// şĭ-n‿sátu-òla sînt rumínì// aproape de rásova e sátu-ola// sînt rumínì// dā... îm‿metcóveţ nú‿e// colęá îm‿brusár*/ prîn‿sát-èştęa îŋcolęá.../ în‿vílcuva* éste// colęá în dóctur iósivo*// aĉí sîn‿rumínì iar// áma acóło nu pos‿să te-nţáléĝ niĉodátă cu ieì//

[De ce?]

dę ĉe-i... úna bugăręáscă/ úna rumînęáscă/ úna bugăręáscă/ şi... şi ĉe ĉérę să spúnă şi‿ęá nu ştíię// di ĉe sîn [ε] nu sînt‿aşá într-o maalá ca‿nőĭ// da sîm‿prăsís‿pin‿sat aşă//

[Dar vreau să vă întreb, românii de aicea, din sat, au alte obiceiuri decât bulgarii?]

da/ au// osóbenō... núnţîli le fac... mai tot úna// áma osobenő‿la moártie ieste//

[Este?]

---

* Numele unor sate din apropiere, situate la sud de oraşul Lom, spre Sofia.

File MP3-019

SLIVOVIK
Regiunea Montana, Bulgaria
Culegere: 1999

[Şi sunt mulţi români acum aicea?]

Aicea acuşa [= acum], ne [= nu]?! E! Demi [= dacă] spun că sânt... să nu mă mint [= să nu mă înşel, să nu greşesc]... păi este peste douăzeci, treizeci de căşi [= case]. De rumâni. Ama [= dar] de unde spun că a rămâns [= a(u) rămas] decât [= numai] ăi bătrâni, da' ai tineri s-a dus pin [= prin, pe la] oraş. Rumâneşte nu ştiu, decât... bulgăreşte.

[Şi, pe aicea, pe aproape, mai sunt sate româneşti?]

În satele? Pe colealea [pe aici pe-aproape]? Da, în Rasova*; în Metcoveț*, în Rasova, în Metcoveț nu e; în Rasova sânt rumâni. Da, rumâni. Şi... este altu sat, Pişurca* se spune [= se numeşte]. Şi-n satu ăla sânt rumâni. Aproape de Rasova e satu ăla. Sânt rumâni. Da... în Metcoveț nu e. Colea [= aici, în apropiere] în Brusar*. Prin sat[ele] eştea încolea [= în apropiere]..., în Vâlcova* este. Colea în Doctor Iosif*. Aci sânt rumâni iar [= de asemenea]. Ama acolo nu poți să te-nțelegi niciodată cu ei.

[De ce?]

De ce-i... una [o vorbă] bu[l]gărească, una rumânească, una bu[l]gărească şi... şi ce cere [= vrea] să spună şi ea nu ştie. De ce sânt [ε] nu sânt aşa într-o malala [= mahala; cătun] ca noi. Da' sânt prăsiți [= risipiți] pin [= prin] sat aşa.

[Dar vreau să vă întreb, românii de aicea, din sat, au alte obiceiuri decât bulgarii?]

Da, au. Osobeno [= mai ales]... nunțile le fac... mai tot una [= mai la fel]. Ama, osobeno la moarte, este.

[Este?]

---

* Numele unor sate din apropiere, situate la sud de oraşul Lom, spre Sofia.

da// noi̯ cum fâcém nú ◡ fac bugári// înɲcárcă mása/ noi̯ aș́á fâcém// înɲcărcắm mása cu... ĉ-ắm făcút/ tọáti i̯ẹ́lę̡a púneṃ pe másă/ şi vínị́ pópa de ĉi̯téşti// pắnă nu pópa ĉi̯téşte/ níma nu ș́éď̬e la másă/ níma nu i̯a dim◡másă̤// dăm mắsa de bògď̬apróste la ásta cárę-a murít/ şi pi̯-úrmă lúmę̡a-nĉépę// da bugári nű fac aș́á// bugári pun colę́á la uɲ◡ căpătí̯i̯.../ o pítă/ pun stícle şi cí́tę-o ĉiníi̯ẹ̄... di̯ě salátă// voi̯ ĉe zîĉét̡ la ĉiníe? míni mă-nt̡ăléĝĕˢ◡ĉe spun//

[Da, da, da.]

àș́á// şī... á i̯da pópa ĉetéşte şî... şe dai̯ de bógdadọpróste// bugári aș́á zîc bógdadọpròstę şi á i̯dà/ ĉé◡zi ĉę/ i̯àu̯ să mănắnĉę// da noi̯ rumí̵ni nu fâcém aș́ą́// şi pópa n-i̯e bugári̯ ai̯íĉa-n̡◡sat// áma cîn◡ví̵ni̯ě/ tő̵t̡◡să míră/ zí ĉe: „ca la voi̯... nu-i̯ níĉunď̬i̯”// ę-aşá ni̯-e obiĉái̯u◡l̡a noi̯// i̯éste náĉe... píntră noi̯/ răzlica// dim◡bugári̯ pắnă-n rumí̵ni̯// álta múi̯că să mai̯ mă-ntrebáț̡//

[Da’, uite, pentru că ți-a murit omul, să-mi spui aşa ce obiceiuri sunt, să-mi spui, când moare omul, când trage omul să moară, toate obiceiurile până la anul când...]

stăi̯/ cîn tráĝe ɥómu să mọ́ară/ noi̯ ût vedém véĉe că i̯ẹ́t̡... o să pléĉę// ă◡loɳ◡şî-l îmbrăcắm◡náĉe cu t̡ọále̡◡á le̡a◡măi̯◡nói̯ ĉe sînt// şi ș́edém pi̯◡lí̵ŋgă i̯eł pí̵nă-i̯ i̯ásă súfletu cu lumín-aprínɲsą́// să mọ́ară cu lumína̡// să nu fíi̯ẹ̄... pe lúme̡-aláltă-n ni̯é̵gură// să fie cu lumínă// şi cîn mọ́are... atúnĉe̡a náli... tot nátu víñę/ ę-adúĉe ásta/ e̡ára ca o cłácą́// da pi ọ́rmă̤... fâcém ắłta// cî̵... la e̡ára [ɛ] nóu̯ă̤/ la pàtruzắĉ/ fą̡cém... şáptl̡e píť̬ę// áma mar̡ pítę-ašà// şi fâcém... capẹ̆t̡ắle lă̲ zîcén◡noi̯// pe rumînl̡éşti// aŋ!/ àș́á// şi atúnĉe̡ā să táĕ or mi̯ẹ́ł/ or purĉé́ł... or... cáre ĉe áre/ cárę ĉe pọát̡ĕ// àşá// şi fâcém.../ la şápte căpeț̡ắle/ şápte bî̵ť̬e// cu trii̯ crenĝi̯// la crénĝil-èşt̡ea... ɥóu̯ă róşii̯/ mi̯érĕ/ łăcúmĉĕ// ĉę-o [k] ĉe ai̯ nạlí/ pi ĉe... vrémį́ árę să [r] să... cắd̬ĕ// şī... cí́t̬e̡-ō cí́rpă// dę-ále mij◡ di̯ éşt̡ea/ voi̯ ĉe le zîĉét̡ salavéte? cí́rpe?

Da. Noi cum făcem nu fac bulgarii. Încarcă masa, noi aşa făcem. Încărcăm masa cu... ce-am făcut [= am pregătit]; toate alea punem pe masă, şi vine popa de citeşte [= slujeşte]. Până nu popa citeşte, nima [= nimeni] nu şede la masă, nima nu ia din masă [= mâncare]. Dăm masa de bogdaproste [= pomană] la [= pentru] asta care-a murit. Şi pe urmă lumea-ncepe. Da' bu[l]garii nu fac aşa. Bu[l]garii pun colea, la un căpătâi [= capăt]... o pită [= pâine], pun sticle şi câte-o cinie [= tavă, platou] de salată. Voi ce ziceți la cinie? Mine [= pe mine] mă-nțelegeți ce spun.

[Da, da, da.]

Aşa. Şi... [h]aida, popa ceteşte şi... ce dai de bogdadoproste. Bu[l]garii aşa zic, bogdadoproste, şi [h]aida, ce zice, iau [= încep] să mănânce. Da' noi, rumânii, nu făcem aşa. Şi popa ne e bulgar aicea-n sat. Ama când vine, toți se miră, zice: „Ca la voi... nu-i niciunde [= nicăieri]". Ia [= uite] aşa ne e obiceiu la noi. Este nace [= aşadar, deci]... pintre [= printre, între] noi razlica [= deosebire], din [= de la] bu[l]gari până-n [= până la] rumâni. Alta [= altceva], muică [= mamă], să mai mă-ntrebați!

[Da' uite, pentru că ți-a murit omul, să-mi spui aşa ce obiceiuri sunt, să-mi spui, când moare omul, când trage să moară, toate obiceiurile până la anul când...]

Stăi! Când trage omu să moară, noi îl vedem vece [= deja] că el... o să plece. Îl luăm şi-l îmbrăcăm, nace, cu țoale[le] [= hainele] alea mai noi ce sânt. Şi şedem pe lângă el până-i iasă [= iese] sufletu, cu lumina [= lumânarea] aprinsă. Să moară cu lumină. Să nu fie... pe lumea alaltă-n negură [= întuneric]. Să fie cu lumină. Şi când moare... atuncea nali [= nu-i aşa]... tot natu [= neamul] vine, i-aduce asta, iară [= şi, de asemenea] ca o clacă [= ca o adunare la care aduce fiecare diverse produse alimentare]. Da' pe urmă... făcem alta. Când... la iară [ε] nouă, la patruzeci, facem... şapte pite, ama mari pite, aşa; şi făcem... căpețele [= colaci pregătiți anume pentru pomană], le zicem noi; pe rumâneşte. Ah! Aşa. Şi atuncea se taie or[i] miel, or[i] purcel... or[i]... care ce are, care ce poate. Aşa. Şi făcem..., la şapte căpețele, şapte bâte [= bețe]; cu trei crengi. La crengile estea... ouă roşii, mere, lăcumce [= bucățele de rahat], ce-o [k] ce ai nali, pe ce [= după ce, în funcție de ce]... vreme are să [r] să... cadă. Şi.... câte-o cârpă [= batistă]. De-ale mici, de eştea, voi ce [= cum] le ziceți, salavete [= şervețele]? Cârpe?

[Cârpe. Cârpe.]

míńi nalí mă-nţăléĝeţ/ àşá// şi acúśa.../ spun [k] cîn‿víne pópa şî ĉitéştīē/ şī... ĉe fa... muiérẹa ĉe fáĉe píinį// căpeţắłu iě ła căpătíiu‿ála la másă// d-acoleá únde ĉitéştĕ pópa// cu̯ő̋fă nóu̯ạ// cófă nóu̯ạ// pă̋r nou̯// másă nóu̯ă/ zíĉém// àşá// tot ĉī-i... strắŋkinīni noi// lí̋ŋguri lẹ‿noi/ ĉe nu sînt... mîŋcáťe cu iéle/ ĉe nu sîn dáťẹ// şi pui... aiíĉa pe másă/ purĉéł‿ili ĉe iắstă dī‿ìắł// friptűră// másă/ scáună// strắŋkină// stráŋk [k] strắŋkiňi noi [!] strắŋkiňn̄ noi//...

[Da, da... da. Spune, spune!]

àşá// şi cîn ĉetéştẹ-acúś pópa/ pí̋ta aĉéẹa cólō/ noi nă zîĉém... căpeţắle// capeţắłu‿ắł lom... ăl dăm la ásta.../ fămiéiĕ// ĉe fáĉe píňẹ// áma pe ia ai‿púsă... şí̋ dar// voi cuṇ‿zíĉeţ acúśa? or dă rókie/ or de pomá [k] or de ĉe/ i-a... a cumpărát de ĉèvá/ şi-i dau̯// şi grîu̯// colíbă// cū‿grîu̯// la căpĕţắł-ọ̀ła/ şi la căpăţắł-òsta// şi pe ọ̀rmă.../ dúpă ĉe ĉetéşte pópa/ să dă măi [ɛ] ş-întíi la muiérẹ-àsta ĉē... a făcút píńẹ// şi pi-órmă diŋ‿căpeţắle să deạ la grobarị ĉẹ-ar... făcút groápă// să dau̯ şi la gropárị// şi pẹ-órmă... la lúme/ pắnă ĉętéşťe pópa/ la toátă muiérẹa li a ómli/ lumínă-m‿mínă/ şi căpúţ// ďe bogďeprósťẹ// ďe űmbră// ďe lúmẹ-ạłáłtă//

pe păspórt velíca iónuva stáŋcova
(velíca kiríł)
şáptezăşîdòi [de ani]

[Cârpe. Cârpe.]

Mine nali mă-nțelegeți, aşa. Şi acuşa... spun [k] când vine popa şi citeşte, şi... ce fa... muierea [= femeia] ce face pâine. Căpețelu e la căpătâiu ăla la masă [= al mesei]. De-acolea unde citeşte popa. Cofă [= găleată] nouă. Cofă nouă. Par [= pahar] nou. Masă nouă, zicem. Aşa. Tot ce-i... strănchinine [= străchinile] noi. Lingurile noi, ce nu sânt... mâncate cu ele, ce nu sânt date. Şi pui... aicea, pe masă, purcel ili [= sau] ce este din el: friptură. Masă, scaună [= scaune], stranchină. Stranchi [k] strănchini noi [!] strănchini noi....

[Da, da...da. Spune, spune!]

Aşa. Şi când ceteşte-acuşi popa, pita aceea colo [= de acolo], noi nă zicem... căpețele. Căpețelu îl luăm... îl dăm la asta... femeie, ce face pâne. Ama pe ea ai pusă... şi dar [= cadou]. Voi cum ziceți acuşa? Or de rochie, or de poma [k] or de ce i-a... a cumpărat de ceva, şi-i dau. Şi grâu, colibă [= colivă]. Cu grâu. La căpețălu ăla şi la căpețălu ăsta. Şi pe urmă... după ce ceteşte popa, se dă mai [ε] şi-întâi la muierea asta ce... a făcut pâne. Şi pe urmă, din căpețele să dea la gropari ce-ar... făcut groapă. Se dau şi la gropari. Şi pe urmă... la lume [= la oameni], până ceteşte popa; la toată muierea [= fiecărei neveste] li a omli [= oamenilor, bărbaților], lumină-n mână şi căpuț [= colac], de bogda-proste, de [= pentru] umbră [= suflet], de lumea alaltă.

Pe paşaport, Velica Ionuva Stancova
(Velica Chiril)
şapteze[ci] şi doi [de ani]

File MP3-020

ZLATIA (fost CALUGHER MAHALA)
Regiunea Montana, Bulgaria
Culegere: 1999

[Ce se punea în pământ? Ce semănați?]

grîu/ porúmb/ uorș/ ovăz// floárea soárhu/ ă... țfeclă/ toátę ◡ èlęa pūném îm◡pămínt// aiícа mult să rodęáște la noi// nu știu la voi//

[Da, da, da. Bun pământul!]

aiícа la noi a fost stopánșo-al nóstru// aiícă ◡ am proizvedít sámă... sămînțíi// càstravéz ◡ lúbeniță/ dovléțî/ țféclă/ grah/ uovăz/ grîu/ săcáră/ toáte producție aiícа la noi s-a făcút// ș-aiícа mășínțlę-álęa únde păzáște băęátu meu acólo/ acólo trec tot... la mașíni// și ◡ęáste mășínā... tréce ûválu r î ! și la cîntár/ tójno pedesét kilográm al paḱitręáșťę//

[Și „grahul" ce este?]

gráhu-l mínă de sămínță// e áltă stopánso// dę-àiícа-l duc în łom[1] / în hibrídnia zavód// noi aŋ◡cărát suvá◡dę-aiícа mūlz.../ grîu/ uovăz/ uōrz/ sămínță de lúbe◡ aiícа lúbeniță... să fac mari/ așa[2] // nű ◡le mănínčă// da duc mașínă cólo ēi! la recă// únde tręáce ápa/ réca/ mășína.../ ș-acólo le máčină// ș-alég sămínța// ș-o uusúcă/ ș-o duc î◡ lom/ î◡ûvál/ ș-ō... paḱitirésc iei îm◡plícuri șî... o dau la stopánso/ de pun și◡ei sămínță de... lubeníță// de pęápini//

[De „peapini", da. Dar dumneata ai lucrat la câmp?]

an◡ lucrát// zęce ani an◡ lucrát îŋ◡cîmp// ș-atunčíca intrái în stopánskia controľnáęa î◡savét//

[Și porumbul, cum se pune porumbul?]

ęou◡am fost zemedéleț//

[Când erai dumneata...]

---

[1] Orașul Lom.
[2] Gest.

File MP3-020

ZLATIA (fost CALUGHER MAHALA)
Regiunea Montana, Bulgaria
Culegere: 1999

[Ce se punea în pământ? Ce semănaţi?]

Grâu, porumb, orz, ovăz, floarea soarelu[i], ă... ţfeclă [= sfeclă], toate elea punem în pământ. Aicea mult se rodeaşte [= se produce] la noi. Nu ştiu la voi.

[Da, da, da. Bun pământul!]

Aicea la noi a fost stopanso [= fermă, gospodărie colectivă] al nostru. Aicea am proizvedit [= am produs] samă [= numai]... seminţii [= diferite soiuri de seminţe]. Castraveţi, lubeniţă [= pepeni verzi], dovleţi [= dovleci], ţfeclă, grah [= mazăre], ovăz, grâu, secară, toate producţie aicea la noi s-a făcut. Şi-aicea, măşinile-alea unde păzeşte [= e paznic] băiatu meu acolo, acolo trec tot... la maşini. Şi este măşina... trece ciuvalu [= sacul] vrrr! şi la cântar. Tojno [= de asemenea, şi] pedeset [= cincizeci] kilogram[e] îl pachitreaşte [= împachetează, ambalează].

[Şi „grahul" ce este?]

Grahu-l mână [= trimite] de [= pentru] sămânţă. E altă stopanso. De-aicea-l duc în Lom[1], în hibridnaia zavod [= fabrica de hibrizi]. Noi am cărat suvali de-aicea mulţi...; grâu, ovăz, orz, sămânţă de lube, aicea lubenitele... se fac mari, aşa[2]. Nu le mănâncă. Da' duc maşină colo, ei! La recă [= râu, pârâu]; unde treace apa, reca, măşina... şi-acolo le macină. Şi-aleg sămânţa, şi-o usucă, şi-o duc în Lom, în ciuval, şi-o... pachitiresc ei în plicuri şi... o dau la stopanso, de pun şi ei sămânţă de... lubeniţă. De peapine.

[De „peapini", da. Dar dumneata ai lucrat la câmp?]

Am lucrat. Zece ani am lucrat în câmp. Şi-atuncica intrai în stopanschia controlnaia [= consiliul fermei], în savet [= primărie].

[Şi porumbul, cum se pune porumbul?]

Eu am fost zemedeleţ [= agricultor].

[Când erai dumneata...]

---

[1] Oraşul Lom.
[2] Gest.

ęo-am avút óbzăj‿de décăre// u̯őbzăj‿de décăre de păḿint// am avút seęáâ/ŝcă// am avút jetfárcă/ am avut plug/ am avúd‿ráliță/ am avút grápă de sḱer// am avút cásă la parțélă doáuăsprèâe métre/ acólo cásă nemáre// aiíâ-am făcú‿sóbă/ ferǫástră/ úșă/ vátră̄/ pāt/ toáte‿iélea// dùmneàvoástă‿acólo/ eou̯ ar// seâerắm/ să zíâe/ seâerắn‿gríuu/ adúâem znópiį‿į treerắm/ ș-eo ó‿să ies în deal/ fáâem u̯ōgṓr// cu bóii// miríștea/ o-ntoárâem/ fáâem u̯ogór// ia găteáște// víne-n ańáz/ trag bóii la úmbră/ mîŋcắm/ și pátu acólo/ mă culc și dorm// tómnite la pátru âsur mă scol// înjúg bóii/ pe răcoári// înâép de ar// u̯ogór// fáâem u̯ogoárăle/ dípe âe fîrșím u̯ogoárle/ vením înț‿sat// să fáâe porúmbu de săpát// porúmbu să ără/ c-acúșica faș‿podmétcă la grîu̯// lā... miríște// dípe âe faș‿podmétca/ di la ánu/ l-ar adíŋc// dę-o pálmă/ j'‿de trei deáște óite-așà[3] // așá la păreáte// cū‿bóií// boi am avút țápin // tắŋc// se zíâe ála tāŋc// și-i puneám/ și arám bíne/ și-l grăpám/ éte ca aiíâa‿másă[4] // nű e earbă/ nű e nimíc// șī dípe âe-l fîrșeám/ mă‿dūâeám și loam... seiáșca// și-o așezám/ țắvile-ndărắt// la seiáșcă// áre țắvi// s-arúŋc țắvilealelálte/ și las sáma dóo// și fac blánă aiíâa/ ș-atr̄ín... țắvileę cu blán-ast-àiíâa să nu fúgă niâ îŋcólṓ// ș-aiíâ ear-așà// la sedemnáiset pet sentimétra rînd de rînd// înțăléĝ acúș?!// și naínte rótîle mi le mut... că să nu-m... părfác pă ríndurle strímte/ că nu mai po‿pă‿să le... răliț̂ắz// și plec cu bóii/ bóii merg// da io țîu̯ círma naínte// círma sámo o gonésc díra úndę-a trecút mașína// roátą̆// roáta ásta a trecút/ eo trec pe ea acușica/ ámă̄‿țîu̯ círma pe ia/ și rîndurle merg drept// nevásta îndărắt la mașín-aiíâa/ pe blắnă// treistúțu cu fasúi/ ea făsúi dī‿ásta/ și púne-n țáv-àsta// ea făsúi/ púne-n țáv-àsta// ș-eo mer̄// pu̯nem porumbu tot/ și-l grăpéz/ dúpi âe-l grăpés/ el răsáre//

[3] Gest.

[4] Bate cu mâna în masă pentru a sugera că locul nu avea buruieni, era curat.

Eu am avut optzeci de decăre [= pogoane]. Optzeci de decăre de pământ. Am avut seiacică [= semănătoare]. Am avut jetfarcă [= secerătoare], am avut plug, am avut raliță [= rariță], am avut grapă de scher [= fier]. Am avut casă la parțelă [= parcelă], douăsprezece metre [= metri] acolo, casă nemare [= mică]. Aici am făcut sobă [= cameră], fereastră, uşă, vatră, pat, toate elea. Dumneavoast[r]ă acolo, eu ar. Secerăm, se zice, secerăm grâu, aducem snopii, îi treierăm. Şi eu o să ies în deal; facem ogor. Cu boii. Miriştea o-ntoarcem, facem ogor. Ea [nevasta] găteşte. Vine-n amiaz [= prânz, amiază], trag boii la umbră, mâncăm şi patu acolo! Mă culc şi dorm. Tomnite [= tocmai] la patru ceasuri [= la ora patru] mă scol. Înjug boii, pe răcoare. Încep de ar. Ogor. Facem ogoarele; dipe [= după] ce fârşim [= sfârşim, terminăm] ogoarele, venim în sat. Se face porumbu de săpat. Porumbu se ară, că acuşica [= acum, imediat] faci podmetcă [= dezmiriştire] la grâu. La... mirişte. Dipe ce faci podmetca di [= pentru] la anu, l-ari adânc; de-o palmă şi de trei deaşte [= degete], uite-aşa[3], aşa la păreate [= la perete; la marginea brazdei] cu boii. Boi am avut țapeni [= zdraveni, puternici]. Tanc! Se zice [= înseamnă] ăla, tanc! Şi-i puneam, şi aram bine, şi-l grăpam, ete [= uite, iată] ca aicea [pe] masă[4]. Nu e iarbă, nu e nimic. Şi dipe ce-l fârşeam, mă duceam şi luam... seiacica. Şi-o aşezam, țevile îndărăt [= la spate], la seiacică. Are țevi. Şi-arunc [= îndepărtez] țevile-alelalte, şi las sama două. Şi fac [= aşez] blană [= scândură] aicea şi atrân [= atârn, agăț]... țevile cu blana asta aicea, să nu fugă [= să nu alunece] nici încolo. Şi-aici iar-aşa. La sedemnaiset pet [= şaizeci şi cinci] sentimetra [= centimetri], rând de rând. Înțelegi acuşi? Şi nainte roțile mi le mut... că să nu-m[i]... părfac [= să nu prefac, să nu modific, să nu stric] pe rândurile strâmte [= înguste], că nu mai pot [a]păi să le... rălițez. Şi plec cu boii, boii merg. Da eu țiu cârma nainte. Cârma samo o gonesc [= merg în urmă, urmez], dâra [= urma, locul] unde-a trecut maşina. Roată. Roata asta a trecut, eu trec pe ea acuşica. Ama [= însă, dar] țiu cârma pe ea şi rândurile merg drept. Nevasta îndărăt la maşină aicea, pe blană. Treistuțu [= trăistuța] cu fasui [= fasole], ia făsui din ăsta şi pune-n țeava asta. Ia făsui, pune-n țeava asta. Şi eu merg. Punem porumbu tot şi-l grăpez. Dupi [= după] ce-l grăpez, el răsare.

[3] Gest.
[4] Bate cu mâna în masă pentru a sugera că locul nu avea buruieni, era curat.

dípi ĉe răsárĕ/ îl prăşím// ne dûcem la prăşít// peį le sămn̄ám/ bob colę́á/ bob cólo/ bob cólo// mąşína l-arúŋcă la cófę/ árę cofíţă// în tǫátă cofîţa bóbų// pac! pac!// nű-l arúŋcă des/ şi‿sámă-l răréşti// dípe ĉe-l răréş‿el trę́áĉę-aşà/ rắliţă// avēm ráliţă// proţáp/ şi jug máre// dę-apúcă bóįi-n dóų̆ă ríndurį/ şi ráliţa mę́re pe ríndų-òsta// şi ę̨o răliţắz‿/ şi nevásta dípį mínę̨ îndrepte̊ázã fîrîle cáre lę-apúcă ráliţa dį píŋgă‿cófe/ îndrepte̊ázã/ fãsúįu/ şi-l‿răliţắm/ şi fac porúmb/ cíte o míe ĉín‿sūte de cófę/// am [k] am avút boį ţápenį ş-aņ‿lucrát pămíntu/ nű e ę́árbă/ nű e nimíc// cùr̄át/ da acúma să te duc.../ nu e uscătúră[5] / da‿z‿mérĝem cu măşína/ să te duc îm‿parte̊ála męa/ ę̨o ştių̆ únde‿è// parţéla o s-o-arắt/ că am şi şḱíţă tot/ plan// te duc la ę̨a sã̄‿ţ-o arắt/ éte ásta-į parte̊á// bălűră cît cása męa de máre// nu e lucrát//

[„Bălură”?]

bălúră/ da// bălúră/ nu lǫat‿sáma la míne// tőt címpu e pliŋ‿cu bălúră// acúma îņ‿stopáņsǫ-am intrát/ an mę̣-a dat porúmb// treį décăre// n-am lǫat um‿bób// de bălúră// ăl săpáį/ îl teşíį// nu pǫáte// n-ã‿lǫat ő‿drug// ánų-òsta nę̨-a dat ę̨ar trę̨i décăre/ ăl teşíį cu măgárių/ nǫ-aų̈ măşínį// nic să-l teşę́áscă/ ní‿să-l rălíţázã cu măşíņle// rămás‿aşà/ şî-l umplú bălúrų/ s‿te duş‿să ves‿ce bălúră e-m‿porúmb// nu po‿să/ n-ắm să ę̨aų̆ nic porúmb ánų-òsta//

flórę̨a náįdinof măşelǫ́f
şắptezăşîų̈opt [de ani]

[5] Subiectul se referă la faptul că a plouat mult şi este mult noroi.

Dipi ce răsare, îl prăşim. Ne ducem la prăşit. Păi le semănăm, bob colea, bob colo, bob colo. Maşina l-aruncă la cofe [= cupe]. Are cofiță. În toată [= fiecare] cofița bobu, pac! pac! Nu-l aruncă des şi samă-l răreşti. Dipe ce-l răreş[ti], el treace-aşa; raliță. Avem raliță; proțap şi jug mare. De-apucă boii în [= pe] două rânduri şi raliţa mere [= merge] pe rându ăsta. Şi eu răliţez şi nevasta dipe mine îndreptează [= îndreaptă, ridică de pe pământ] firele [pe] care le-apucă di pingă [= de pe lângă] cofe; îndreptează făsuiu, şi-l răliţăm, şi fac porumb, câte o mie cin[ci] sute de cofe. Am [k] am avut boi ţapeni şi-am lucrat pământu; nu e iarbă, nu e nimic. Curat. Da' acuma să te duc... nu e uscătură[5] [= loc uscat, fără apă, fără noroi]; da' să mergem cu măşina, să te duc în parţeala mea; eu ştiu unde e. Parţela o s-o arăt, că am şi şchiță [= plan topografic], tot, plan. Te duc la ea să ți-o arăt, ete, asta-i parţea. Bălură [= costrei] cât casa mea de mare. Nu e lucrat.

[„Bălură"?]

Bălură, da. Nu luați seama la mine. Tot câmpu e plin cu bălură. Acuma în stopanso am intrat. An [= anul trecut] mi-a dat porumb. Trei decăre. N-am luat un bob. De [= din cauza la] bălură. Îl săpai, îl teşii [= grăpai, netezii pământul după arat]. Nu poate. N-am luat un drug [= ştiulete de porumb]. Anu ăsta ne-a dat iar trei decăre; îl teşii cu măgariu; nu au măşini. Nici să-l teşească, ni[ci] să-l răliţează cu măşinile. Rămas aşa, şi-l umplu băluru; să te duci să vezi ce bălură e-n porumb. Nu po[ți] să, n-am să iau nici porumb anu ăsta.

Florea Naidinof Măşelof
şapteze[ci] şi opt [de ani]

[5] Subiectul se referă la faptul că a plouat mult şi este mult noroi.

File MP3-021

ZAGRAJDEN (fost MĂGURA)
Regiunea Plevna, Bulgaria
Culegere: 1996

mă kẹ̯ámă pétẹo todorúv púev// voi̯ mă-ntrebáți̯î... cítă ł/lúme... ĩ‿ sátu nóstru vorbéşte şî-nți̯élĝe límba romînẹ́ască// i̯o po‿să vă spun că... muł/lt puțínă łúme/ nu-nți̯élĝe... ă... /în̯‿sátu nóstru/ límba voástră/ î/ şĩ... mai̯ că toț càrẹ-o-nți̯élĝe/ poáte şî s-o vorbẹ́ască// nu prẹa bíne/ da o vorbéşte// ă... ásta aşá zíĉe [ɛ] şî mă-ntrebás‿şî àlĉevášca// ă... cáre dîn̯‿sátu nóstru... să̄ símte că-i̯ rumín/ şî càre‿nú// i̯o aj‿vrẹa să vă spun‿ă... să ne-ntoárĉem pĩțín îndărắt/ şî să vorbím... cűm ai̯ nóştri/ lúmẹa noástră/ dîn̯‿sátu nóstru a-n̯vățát lúmba [k] límba romînẹ́ască// odátă dă dămúlt cînt‿ă... cînt‿ĩ... mai̯ cîn toátă.../ ĩ̃ŋ‿ cắşîle în̯‿sátu nóstru/ fii̯ecáre... ă... famíli̯e a avút‿î lúntrĕ/ atúnĉă... în̯‿zî dă sărbătoáre/ or símbătă/ şî dumínecă/ s-a urcát... ă... lúmẹa-n̯‿lúntre/ şĩ... s-a dus în̯‿corábia*// aşá s-a cunoscút‿î lúmẹa noástră cu lúmẹa voástră/ lúmẹa voástră a vi̯nít la noi̯ cînd a fost zî de sărbătoáre/ ş-àşá ẵ... cunoştínța ásta... ā ajún̯s să... pîn-acólo‿cẵ... s-a făcút‿ă [k]/ s-a-n̯surát... rumín dă bulgár/ bulgár dă rumín/ ş-àşá mai̯‿iŋcółọ// rumíni cárẹ-aų‿vinít ai̯íĉ/ să trăi̯áscă/ rumínĉile// élẹ-a-n̯vățát... cupíi̯i łor// la límba voástră/ ş-aşá s-a-n̯vățát límbå‿ásta// dar vrẹau̯ să spun că... cupíi̯i cáre sîn‿născúțị din... bărbát bulgár şĩ... fămé ̯ă rumín/ ei̯ nu ştíe/ bulgárị sînt/ orị rumínị sînt// no fĩŋcă trăéşte-m‿bulgárẹa/ gîndéşte şĩ... să símtē... bułgár// o fĩŋcă... límba rumînẹ́ască mai̯ moáłe/ şĩ... áre mai̯ múłte vórbe... cáre ă... ō [ɛ] trẹábă să zîc/ poáte să să spúi̯ĕ cu cîtevášca [ɛ] vórbe/ fiecáre vórbă are... da/ áre un înțălés// da// şi d-áẹa oámeni nóştri ai̯íĉ‿î/ osóbeno/ māi̯ bătí ̄rni cáre sînt/

---

* Oraş în România, pe malul Dunării.

File MP3-021

ZAGRAJDEN (fost MĂGURA)
Regiunea Plevna, Bulgaria
Culegere: 1996

Mă cheamă Peteo Todoruv Puev. Voi mă-ntrebați... câtă lume... în satu nostru, vorbeşte şi-nțelege limba românească. Eu pot să vă spun că... mult [= foarte] puțină lume, nu-nțelege... ă..., în satu nostru, limba voastră, î, şi... mai [= aproape] că toți care-o-nțelege poate şi s-o vorbească. Nu prea bine, da' o vorbeşte. Ă... asta aşa zice [ε] şi mă-ntrebați şi alcevaşca [= altceva]. Ă... care [= cine] din satu nostru... se simte că-i român şi care nu. Eu aş vrea să vă spun ă... să ne-ntoarcem puțin îndărăt [= în urmă] şi să vorbim... cum ai noştri, lumea noastră, din satu nostru, a-nvățat lumba [k] limba românească. Odată de demult când ă... când î.... mai când toată..., în căşile [= casele] în [= din] satu nostru, fiecare... ă... familie a avut î luntre. Atuncea... în zi de sărbătoare, or sâmbătă, şi duminică, s-a urcat... ă... lumea-n-luntre şî... s-a dus în Corabia*. Aşa s-a cunoscut î lumea noastră cu lumea voastră. Lumea voastră a venit la noi când a fost zi de sărbătoare, şi-aşa ă... cunoştința asta... a ajuns să... pân-acolo că... s-a făcut ă [k], s-a-nsurat... român de [= cu, după] bulgar, bulgar de român şi-aşa mai încolo [= mai departe]. Rumânii care-au venit aici, să trăiască, rumâncele, ele-a-nvățat... copiii lor. La [= în] limba voastră. Şi-aşa s-a-nvățat limba asta. Dar vreau să spun că... copiii care sânt născuți din... bărbat bulgar şi... femeie român[că], ei nu ştie, bulgari sânt ori rumâni sunt. Nu fiin[d]că trăieşte-n Bulgaria, gândeşte şi... se simte... bulgar. O [= sau, ori] fiin[d]că... limba românească [este] mai moale [= uşoară] şi... are mai multe vorbe... care ă... o [ε] treabă, să zic, poate să [se] spuie cu câtevaşca [= câteva] [ε] vorbe; fiecare vorbă are... da, are un înțeles. Da. Şi de-aia oamenii noştri aici î, osobeno [= mai ales] mai bătârnii [= bătrânii] care sunt.

* Oraş în România, pe malul Dunării.

[De-aici, din sat.]

da/ ei̯ vorbésc mai̯ mułt‿î límba voa̯ástră// nō... cît‿ă̄... mérĝe vrémea̯/ atít mai̯ mułt‿ă să̄... se úi̯tă/ se k̲érde/ límb-àstă/ şî̄... tíneri/ o vorbéşte ă̄... mai̯ rar/ mai̯ rar vorbéşte rumînéşte/ fi̯că că ĕł scríe pă bułgăréşte/ ĉetéşte bułgăréşte/ ă... úmbłă pân ţára toa̯átă/ să-ntîlnéşte númai̯ cu bułgari̯/ n-áre cu ĉíne să vorbea̯áscă rumînéşte/ şî̄ pi̯ţín/ pi̯ţín/ ă... cíte pûţín să [r] să ḱérde límba ásta a i̯ íĉ//

pétea̯o todorúv puév
tréi̯zeşîşàpte [de ani]

[De-aici, din sat.]

Da, ei vorbesc mai mult î limba voastră. No... cât [= cu cât, pe cât] ă... merge [= trece] vremea, atât mai mult ă se... se uită, se pierde limba asta şi... tinerii o vorbeşte ă... mai rar, mai rar vorbeşte rumâneşte, fi[ind]că că el scrie pe bulgăreşte, ceteşte bulgăreşte, ă... umblă pân [= prin] ţara toată, se-ntâlneşte numai cu bulgari, n-are cu cine să vorbească rumâneşte. Şi puţin, puţin, ă... câte puţin se [r] se pierde limba asta aici.

Peteo Todoruv Puev
treize[ci] şi şapte [de ani]

File MP3-022

LENKOVO (fost COPRIVA)
Regiunea Plevna, Bulgaria
Culegere: 1996

şî să-ţ [k] sâ vă spuį cîn am fost în‿rumîníįā/ éle[1] nu erá mărităte amîndóo// şî nę-am dus/ ş-am fost cu un priįáteł al nóstru/ cu maşínă mícă// ş-am ăzút dóo zíle lā [k] în izláz[2]/ la rúdili noástre// şî įác-am plecát‿î/ dă dimiňęáţă/ pă răcoáre să plecắm// da erá pă vără/ erá un‿zắdúų/ ş-am plecát cū... maşína mícă/ şî să trecêém pîn alecsándriįa[3]// şî cîn am trecút pîn alecsándria/ acólo sînt bulgárį/ în alecsándria sîn‿bulgárį mulţį// şî ále fį̆ķe-męa/ cîcă „mámo áįde ce ţ-a rămúsū... leį// rumînéştį/ íntră”/ noį î... slătcárniţă-į zîcém// voį?...

[Cofetărie.]

ą?// cofetăríe// şî‿cîn am̄‿î/ m-a da‿jos pă míne dîm‿maşínă mícă/ că ştių rumînęáscă// ş-am̄.../ cu léįi če ń-a rămúz‿d-acólo/ am intrát în‿cofetăríe// áma văz aşá... că adást-acòlo nevéstē... ǫáminį// adástă// ş-įo‿intráį// áma nu ştīų cum įe rîndu acóło// intráį şî mă dusáį acólo la femíį-àęa şî-į zîc: „mă rog dă tíne domnişǫáră.../ dă-m nęáscaį dulcéţurį/... cevášca...// că sîntém dîm‿bułgáriįa/ şî éte únde m-adástă maşína/ să ne duc̆ém dă bulgária”//

da cîn‿să-ntǫársă-nspre míne a nevástă/ fęméęa cum îį zîcéz‿voį// „įá‿nu te făc̆ęá tu că ej‿bulgărǫáįcă// că cam nu pręa-nşámenį a bulgărǫáįcă”//

zîg‿„dă ce?”//

---

[1] Se referă la cele două fiice pe care, anterior, le arătase anchetatorilor, în fotografie.

[2] Localitate în România, judeţul Teleorman.

[3] Oraşul Alexandria, din România.

File MP3-022

LENKOVO (fost COPRIVA)
Regiunea Plevna, Bulgaria
Culegere: 1996

Şi să-ți [k] să vă spui când am fost în Rumânia. Ele[1] nu era măritate, amândouă. Şi ne-am dus, şi-am fost cu un priatel [= prieten] al nostru, cu maşină mică. Şi-am şezut [= am stat] două zile la [k] în Islaz[2], la rudele noastre. Şi iaca am plecat î, de dimineață, pe răcoare să plecăm. Da' era pe vară [= vara], era un zădu [= zăduf, canicula], şi-am plecat cu... maşina mică, şi să trecem pân [= prin] Alexandria[3]. Şi când am trecut pân Alexandria, acolo sunt bulgari, în Alexandria sunt bulgari mulți. Şi ale [= alde] fică-mea, cică: „Mamo, [h]aide, ce ți-a rămus [= a rămas]... lei, rumâneşti; intră". Noi î... slătcarniță [= cofetărie] [î]i zicem, voi? ...

[Cofetărie.]

A? Cofetărie. Şi când am î, m-a dat jos pe mine din maşină mică, că ştiu [limba] rumânească. Şi-am..., cu leii ce mi-a rămus de-acolo, am intrat în cofetărie. Ama [= dar] văz aşa... că adastă [= aşteaptă] acolo neveste [= femei]... oameni [= bărbați]. Adastă. Şi eu intrai. Ama nu ştiu cum e rându [= obiceiul, rânduiala] acolo. Intrai şi mă dusai [= mă dusei] acolo, la femeia aia şi-i zic: „Mă rog de tine, domnişoară... dă-mi neascai [= nişte] dulcețuri [= dulciuri; prăjituri]..., cevaşca [= ceva]... Că sântem din Bulgaria şi ete [= uite] unde m-adastă maşina, să ne ducem dă [= până în; către] Bulgaria".

Da' când se-ntoarse-nspre mine a [= cea, acea] nevastă, femeia cum îi ziceți voi: „Ia nu te mai făcea tu că eş[ti] bulgăroaică; că cam nu prea înşameni [= nu semeni] a bulgăroaică".

Zic: „De ce?".

---

[1] Se referă la cele două fiice pe care, anterior le arătase anchetatorilor, în fotografie.

[2] Localitate în România, județul Teleorman.

[3] Oraşul Alexandria, din România.

„éte cum adástă lúmę-àsta aįícę̂ā...”/ āma erá dămúlt// „cum adástă lúmę-àst-aįícă/ o s-adăș ◡ şî ◡ tű// nu mi te făcę́á că ej ◡ bulgărǫáįcă/ că dă ce múlz◡vínę-aşá ca tíne/ şî să fáce că sîn bulgárḭ/ şî fîrşę́áşte lúcru/ şî fúge”// brē! ce să fac acúşa?// mă-nruşináį įo dă̄... femeílę-alęa aşá dę-acólᵒ/ bíne áma m-adăstără áli fᵘ̍ḭ ké-męa [ε1 îm◡ maşínă/ m-adăstără/ įésă bărbáti-męo d-acólo dîm◡maşínă// „ce facî fe! cupríno/ áįde! àįdé că întîrzîįém”// áma įel nu ştíe rumînéşte// įel e bulgár/ bă [ε] bărbáti-męo// mă-ntrę́ábă pă bulgăréşte// şî įo-į spuį şî įo pă bulgăréşte/ zîc „pă̄į nu vręa să-m dę̄ā/ dulcę́ṭurḭ/ că... că mă fac că sunᵗ◡bulgărǫáįcă”// scǫáte paşapórtu ómu meų/ şî i-ł-arátă// feméį-ę̀įa/

da să-n̡ruşínă şî ęa pă úrmă// şî-n̡◡zíce „mă rog dă tíne să mă įerṭḭ”/ [!] ş-àşá că cîn am fost în rumîníįa m-a făcút că sînt rumíŋcă/ şî n-á◡vrut să-m dęa dulcę́ṭurḭ că.../ nu sîn◡bulgărǫáįcă/ sîn rumíŋcą̆// ş-įáca şî pîn-acúşa în◡ṭîų rumînę́ásca... şî ń-e drac◡că ń-e límba męa//

coprína mărínuva ǵorǵéeva
şă̄įzăşîdòį [de ani]

„Ete cum adastă lumea asta aicea...”. Ama era demult. „Cum adastă lumea asta aicea, o s-adăş[ti] şi tu; nu mi te făcea că eş[ti] bulgăroaică, că de ce mulți vine-aşa ca tine, şi se face că sânt bulgari, şi fârşeaşte lucru[l] [= sfârşeşte lucrul; îşi rezolvă treaba] şi fuge [= pleacă]”. Bre! Ce să fac acuşa [= acum]? Mă-nruşinai [= mă ruşinai] eu de... femeile-alea aşa de-acolo. Bine, ama m-adăstară ali fică-mea [ε] în maşină, m-adăstară; iesă [= iese] bărbati-meu de-acolo, din maşină. „Ce faci, fe [= fa, fă], Cuprino? [H]aide, [h]aide că întârziem”. Ama el nu ştie rumâneşte. El e bulgar, bă [ε] bărbati-meu. Mă-ntreabă pe bulgăreşte. Şi eu [î]i spui şi eu pe bulgăreşte, zic: „Păi nu vrea să-mi dea, dulcețuri că... că mă fac că sunt bulgăroaică”. Scoate paşaportu omu meu şi i-l arată. Femeii ăia [= ăleia].

Da’ se-nruşină şi ea pe urmă. Şi-mi zice: „Mă rog de tine să mă ierți”. [!] Şi-aşa că când am fost în Rumânia m-a făcut [= m-a considerat] că sânt rumâncă şi n-a vrut să-mi dea dulcețuri că... nu sânt bulgăroaică, sânt rumâncă. Şi iaca şi pân-acuşa îmi țiu [= păstrez] rumânească... şi mi-e drag că mi-e limba mea.

Coprina Mărinuva Gheorgheeva
şaize[ci] şi doi [de ani]

CUPRINS

Introducere 7
Transcrierea fonetică 19
Abrevieri bibliografice 29

TEXTE
- Giurgiuleşti 36
- Ghidirim 42
- Novogrigorievka 48
- Dikovka 52
- Bairak 58
- Moldovanskoe 66
- Boian 74
- Igeşti 78
- Biserica Albă 86
- Bedeu 94
- Micherechi 100
- Otlaca-Pustă 106
- Chitighaz 114
- Bătania 118
- Cenadul Unguresc 124
- Marcovăț 130
- Lokve 136
- Straja 144
- Glogonj 150
- Slivovik 158
- Zlatia 164
- Zagrajden 170
- Lenkovo 174

LUCRARE ÎNSOȚITĂ DE DVD